

Nn6-3vwo-antwoorden

Nederlands - 3e klas (VWO)

Nieuw Nederlands

6^e editie

Antwoorden Leerboek

3 vwo +

Hoofdstuk 1.....	5
Taalweetjes.....	5
Lezen.....	6
Schrijven.....	10
Kijken en luisteren.....	11
Spreken en gesprekken.....	13
Woordenschat.....	14
Grammatica, zinsdelen.....	18
Grammatica, woordsoorten.....	20
Formuleren.....	22
Spelling.....	25
Hoofdstuk 2.....	29
Taalweetjes.....	29
Lezen.....	30
Schrijven.....	35
Kijken en luisteren.....	37
Spreken en gesprekken.....	39
Woordenschat.....	40
Grammatica, zinsdelen.....	44
Grammatica, woordsoorten.....	45
Formuleren.....	46
Spelling.....	48
Hoofdstuk 3.....	51
Taalweetjes.....	51
Lezen.....	52
Schrijven.....	57
Kijken en luisteren.....	58
Spreken en gesprekken.....	61
Woordenschat.....	62
Grammatica, zinsdelen.....	65
Grammatica, woordsoorten.....	67
Formuleren.....	69
Spelling.....	71

Hoofdstuk 4.....	74
Taalweetjes.....	74
Lezen.....	75
Schrijven.....	78
Kijken en luisteren.....	79
Spreken en gesprekken.....	83
Woordenschat.....	84
Grammatica, zinsdelen.....	88
Grammatica, woordsoorten.....	90
Formuleren.....	92
Spelling.....	94
Hoofdstuk 5.....	98
Taalweetjes.....	98
Lezen.....	99
Schrijven.....	102
Kijken en luisteren.....	106
Spreken en gesprekken.....	108
Woordenschat.....	109
Grammatica, zinsdelen.....	112
Grammatica, woordsoorten.....	114
Formuleren.....	115
Spelling.....	117
Hoofdstuk 6.....	121
Taalweetjes.....	121
Lezen.....	122
Schrijven.....	125
Kijken en luisteren.....	128
Spreken en gesprekken.....	130
Woordenschat.....	131
Grammatica, zinsdelen.....	135
Grammatica, woordsoorten.....	138
Formuleren.....	141
Spelling.....	143

Poëzie en fictie.....	147
A De wereld van vandaag.....	147
B Eropuit.....	149
C Liefde.....	151
D Identiteit.....	153
E Verrassend.....	156
F Strijd.....	158
De brug.....	160
1 Lezen.....	160
2 Grammatica.....	162
Grammatica > zinsdelen.....	162
Grammatica > woordsoorten.....	165
3 Formuleren.....	167
4 Spelling.....	168
Spelling > werkwoorden.....	168

Hoofdstuk 1

Taalweetjes

Nederlands in het buitenland

Studenten Nederlands in het buitenland noemen onder andere de volgende redenen om Nederlands te studeren:

- 1 Verruiming van de kansen op een baan.
- 2 Het belang van onze cultuur.
- 3 Economische banden met Nederland (in combinatie met 1).

Ook geven sommige studenten aan dat er diplomatieke en wetenschappelijke redenen zijn om Nederlands te studeren.

Nederlands in Noord-Frankrijk

De bekendste Nederlandse plaatsnamen in Noord-Frankrijk zijn Duinkerken en Rijsel (Lille). Zie voor een lange lijst:

https://nl.wikipedia.org/wiki/Lijst_van_Franse_plaatsnamen_in_de_Franse_Nederlanden

Baas is kampioen

De top vijf (zes) wordt gevormd door:

- 1 baas
- 2/3 gas en kraan (ex aequo)
- 4 pomp
- 5/6 pen en bak(je) (ex aequo)

Lezen

Startopdracht

1 (wet- en regelgeving rondom) pesten op school

2 B

Opdracht 1

1 eigen celsleutels voor gevangenen

2 De inleiding bestaat uit alinea 1, omdat hier het onderwerp wordt geïntroduceerd en een vraag wordt gesteld die in de rest van de tekst wordt beantwoord.

3 Deze tekst heeft een voor- en nadelenstructuur.

4

gedetineerde (al. 1)

– *gevangene*

detentie (al. 2)

– *gevangenschap*

delinquent (al. 3)

– *misdadiger*

cipier (al. 4)

– *gevangenisbewaarder*

jegens (al. 4)

– *tegenover*

aansprakelijk (al. 5)

– *(juridisch) verantwoordelijk*

gemanipuleerd (al. 7)

– *handig veranderd; aangepast*

gesaboteerd (al. 7)

– *opzettelijk beschadigd (uit protest of verzet)*

baat bij hebben (al. 9)

– *voordeel hebben van*

penitentiaire instelling (al. 10)

– *gevangenis*

5

voordelen	gunstig voor	uitleg	alinea('s)
Het afsluiten van je eigen cel voorkomt pogingen tot diefstal	gevangenen	Door het afsluiten van de eigen celdeur zijn de eigen spullen beschermd tegen diefstal.	3
Het gevangenispersoneel hoeft niet zelf voortdurend deuren af te sluiten.	bewakers	Het helpt de zeer hoge werkdruk verlagen in een aantal inrichtingen. Omdat de cipiers minder vaak aan de deuren staan van de delinquenten levert dit minder stresssituaties op waarbij gevangenen agressief gedrag vertonen naar de bewakers toe.	4
Een eigen sleutel geeft gedetineerden iets meer eigen verantwoordelijkheid.	gevangenen	Zij worden zich bewuster van hun acties en voor de gevolgen van het nalaten van het afsluiten van de eigen celdeur zijn zij dan zelf aansprakelijk.	5

6

nadelen	ongunstig voor	uitleg	alinea('s)
gemanipuleerde sleutels,	gevangenispersoneel,	Door die incidenten	7

gesaboteerde sloten en verdwenen sleutels.	gevangenen	is de gevangenis voor al die partijen minder veilig.	
Het wordt makkelijker om criminele zaken voort te zetten binnen de hoge gevangensmuren.	gevangenispersoneel	Er is te weinig toezicht op deze jongens.	8
Het is nog altijd niet goed onderzocht of het wel een positief effect heeft op gedrag van gedetineerden.	mogelijk voor gevangenispersoneel, gevangenen, slachtoffers, de samenleving	We zijn het aan de slachtoffers van misdrijven verplicht om éérs goed uit te zoeken of de maatschappij hier baat bij zal hebben.	9

7 De functie van deze zin is het doen van een aanbeveling. Ook goed: er wordt een voorwaarde geformuleerd.

8 informeren

Opdracht 2

1 pubergedrag

2 Deze tekst heeft een verklaringsstructuur. Het verschijnsel is dat pubers (adolescenten) zo vaak dwars en onverantwoord gedrag vertonen. Aan de hand van kenmerken en voorbeelden wordt dit toegelicht. Daarna geeft de tekst de oorzaken en komt met verklaringen. De tekst eindigt met een samenvatting.

3

klaagzang (al. 2)

– jammerklacht; uiting van verdriet (context)

verwierf (al. 4)

– verkreeg (woordenboek)

materie (al. 4)

– stof

promoveerde (al. 4)

– de doctorsgraad behaalde (op de universiteit, na het behalen van de master)(woordenboek)

verhelderende (al. 5)

– verduidelijkende (context, woorddelen)

cerebrale (al. 5)

– de hersenen betreffend (woordenboek)

cognitieve (al. 7)

– kennis opnemend en verwerkend (woorddelen)

adequaat (al. 7)

– geschikt voor het beoogde doel (woordenboek)

impulsiever (al. 9)

– zonder ergens van te voren meer bij stil te staan, onnadenkender handelend (woordenboek)

branie (al. 10)

– overmoedige houding; onverschrokkenheid (woordenboek)

inteelt (al. 10)

– voortplanting van personen die familie van elkaar zijn (woordenboek)

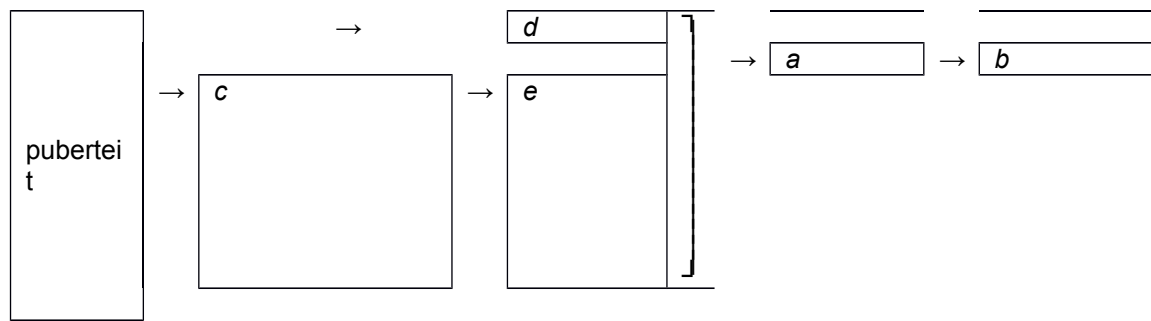
overmoed (al. 10)

– meer durf dan de situatie toestaat (woorddelen)

4 De keuze van de term ‘adolescenten’ is beter dan ‘pubers’, omdat met adolescentie ook de geestelijke rijping wordt bedoeld en met puberteit slechts de lichamelijke verandering naar volwassen zijn.

5 Het boek richt zich op ouders van adolescenten, want het bevat voor hen verhelderende inzichten over het gedrag van hun kinderen.

6

7 een oorzakelijk verband

8 De functie van de aanhaling is ondersteuning van de bewering.

9 De geleidelijke ontwikkeling van de 'witte stof' is er de oorzaak van dat adolescenten meer branie vertonen en dus meer moed krijgen. Die hebben ze nodig omdat ze belangrijke keuzes moeten maken en stappen moeten zetten wanneer ze gaan deelnemen aan de volwassen wereld. Maar die branie brengt ook met zich mee dat ze veel risico's nemen die verder weinig te maken hebben met die belangrijke keuzes van uit huis gaan, een partner kiezen verder van huis dan de eigen kring. Daardoor gaat adolescentie gepaard met verhoogd risicogedrag.

10 Zo wordt de kans op inteelt verkleind.

11 Deze tekst is zeker geschikt voor ouders van adolescente kinderen (het publiek van vraag 5). Deze tekst is verder vooral bedoeld voor de lezers van *Psychologie Magazine*. Je kunt er vanuit gaan dat zij geïnteresseerd zijn in psychologische (en neurologische) kwesties.

Opdracht 3*

Het onderwerp is pubergedrag. Bij een voor- en nadelenstructuur geef je in de tekst de voordelen van pubergedrag weer en ook de nadelen van dit gedrag. In het slot geef je een afweging en/of conclusie hiervan. Dit zou onder andere betekenen dat de voordelen van pubergedrag (nu in alinea 10) eerder en uitgebreider aan bod zouden komen.

Opdracht 4

1 taalverloedering

2 Haar standpunt is: er moet beter taalonderwijs op school komen.

3 argumentatiestructuur; er wordt een standpunt genoemd. In het middenstuk komen de argumenten voor de stelling en een tegenargument met weerlegging. De tekst eindigt met de herhaling van de stelling.

4

verloedering (al. 1)

wegdeemsteren (al. 1)

elementair (al. 1)

bonzen (al. 2)

bijkomstig (al. 2)

ons treft geen blaam (al. 2)

teloorgang (al. 3)

onzindelijk (al. 4)

weeklaagt (al. 4)

nuances (al. 5)

schering en inslag zijn (al. 6)

column (onderaan de tekst)

– achteruitgang; bederf (woordenboek)

– verdwijnen; onzichtbaar worden (woordenboek)

– fundamenteel; essentieel (woorddelen)

– belangrijke mensen met veel invloed (woordenboek)

– onbelangrijk; niet relevant (woorddelen, context)

– wij hebben er geen schuld aan (woordenboek)

– ondergang; verdwijning (woorddelen, woordenboek)

– onzuiver (woorddelen)

– jammert; treurt (woorddelen)

– kleine verschillen; schakeringen (woorddelen)

– heel gewoon zijn; vaak voorkomend zijn (woordenboek)

– een korte tekst waarin de auteur zijn mening geeft, meestal afgedrukt in één kolom (woordenboek)

5 D wijst vooruit naar een nieuw argument.

6 (foutieve) werkwoordspelling

7 De boodschap kan onjuist overkomen als je verkeerd taalgebruik hanteert. Dat is zeker in deze tijd van 'fake news' essentieel. Dus moet je helder en correct formuleren.

8 iets te wijten hebben aan iets of iemand betekent dat iemand iets wordt aangerekend of dat een bepaalde invloed niet op prijs gesteld wordt. *Wijten* heeft dus een negatieve bijklank. *Iets te danken hebben aan iets of iemand* heeft een positieve bijklank. Het betekent dat iets of iemand gewaardeerd wordt om een bepaalde daad of invloed. In de zin 'Je gelooft je ogen niet als een succes 'te wijten' is aan de inzet van het personeel, en een auto-ongeluk 'te danken' aan een glad wegdek', zijn 'te wijten' en 'te danken' beide verkeerd gebruikt: 'te wijten' bij iets positiefs en 'te danken' bij iets negatiefs.

Bron: http://taaladvies.net/taal/advies/vraag/184/danken_wijten_aan/

9 Met 'verharing' bedoelt Doornaert op het Nederlands toepassen van de Engelse grammaticaregel voor verwijzingen naar landen met een vrouwelijk antecedent als: 'zij' of 'haar'.

10

argument Doornaert	alinea('s)
Elementaire kennis van zinsstructuur en -ontleding ontbreekt.	1, 2
De vervoeging van de werkwoorden is een rommeltje.	3
Met het aanvoelen van de betekenis van woorden gaat het niet vooruit.	5
De invloed van het Engels zorgt voor fouten (zoals de 'verharing').	6

Opdracht 5*

1 taalverandering

2 Tekst 4 is in een briefvorm geschreven en direct gericht aan Mia Doornaert. Ook wordt er vanaf alinea 2 direct verwezen naar haar artikel.

3 een voorbeeld geven

4 Maarten Hanssens vindt dat wat Mia Doornaert 'taalverloedering' noemt, in werkelijkheid 'taalverandering' is waar we allemaal verantwoordelijk voor zijn. Taalverandering hoeft niet negatief te zijn; je kunt dit veranderingsproces gebruiken in de lessituatie.

5 De verklaringsstructuur past het beste bij deze tekst. Hanssens corrigeert Doornaert door het verschijnsel geen 'taalverloedering', maar 'taalverandering' te noemen. Hij geeft kenmerken en voorbeelden uit zijn onderwijspraktijk en concludeert dat taalverandering goede stof is voor een volgende les aan de leerlingen.

Schrijven

Startopdracht

- 1 Eigen keuze. Het is goed als de inleiding de lezer de tekst 'binnentrekt', bijvoorbeeld door een persoonlijke ervaring tijdens de reis.
- 2 In de inleiding trek je de aandacht van de lezer. Bovendien moet de inleiding het onderwerp introduceren.
- 3 In het slot kun je een samenvatting geven, bijvoorbeeld waarom de plek die je bezocht hebt, bijzonder is. Je kunt daarnaast een conclusie trekken of een standpunt herhalen.
- 4 Bijvoorbeeld: Kortom, al met al, concluderend, dus.

Opdracht 1

- 1 Het onderwerp is: Wat heeft het werk en het Rapport van de Club van Rome uit 1972 uiteindelijk opgeleverd?
- 2 C is de eerste alinea van de inleiding, A de tweede. B is de slotalinea.
- 3 De eerste zinnen van alinea C proberen de lezer nieuwsgierig te maken. Bij 'sloeg in als een bom' vraag je je af: hoezo? Wat was er zo bijzonder aan dat rapport?
In alinea A wordt de hoofdvraag gesteld. A sluit ook goed aan op C.
B blijft over, maar je ziet ook door het woord 'dus' dat de tekst tot een afrondende conclusie komt. Dat past in een slotalinea.
- 4 De hoofdgedachte zal zijn dat met het Rapport van de Club van Rome het milieubewustzijn op gang is gekomen, dat tegenwoordig nog steeds hoog op de politieke en maatschappelijke agenda staat.

Opdracht 2

- 1 Eigen keuze van een onderwerp.
- 2 Eigen keuze van het tekstdoel.
- 3 Een hoofdgedachte voor beide teksten, afhankelijk van onderwerp en tekstdoel.
- 4 Eigen keuzes en formuleringen. In de beide eerste alinea's van de inleidingen trek je de aandacht van de lezer. Dat gebeurt op verschillende manieren, bijvoorbeeld één keer door het persoonlijk belang van de lezer voorop te stellen ('Wist u dat paardenrennen en parachutespringen de gevaarlijkste sporten zijn?' of door iets uit de geschiedenis te vertellen ('Nog geen veertig jaar geleden was ...').
- 5 Eigen keuzes en formuleringen. In beide tweede alinea's van de inleiding wordt het onderwerp geïntroduceerd, op twee verschillende manieren, bijvoorbeeld door de hoofdvraag te stellen of door het standpunt van de schrijver te noemen.
- 6 Eigen keuzes en formuleringen. In beide slotalinea's staat de hoofdgedachte, één maal aangevuld met een aanbeveling, en één maal met een toekomstverwachting.
- 7 Beoordeling aan de hand van het feedbackformulier.

Opdracht 3

- Eigen tekst op basis van het bouwplan met als titel 'Een schooljaar over de grens'.

Kijken en luisteren

Startopdracht

1 De spreker groet nadrukkelijk en geeft vervolgens een compliment over zijn flexibiliteit. Dit lijkt positief.

De manier van spreken is wat nadrukkelijk: rustig, sterk variërend in toonhoogte, goed gearticuleerd. Het heeft iets officieels.

Deze twee dingen samen kan iemand achterdochtig maken: als je zo nadrukkelijk een compliment krijgt over het kunnen maken van een afspraak, betekent dit dan dat de rest van de prestaties geen compliment waard zijn?

2 Je verwachting is waarschijnlijk een zakelijk gespreksonderwerp, een gesprek tussen een werknemer en zijn baas. De flexibele houding van de andere partij is al genoemd en dat is typisch iets wat je tegen iemand op het werk kunt zeggen.

3 De verdere boodschap van het gesprek is waarschijnlijk eerder negatief, door de onder 1 genoemde achterdocht die is ontstaan.

4 De reactie van de werkgever is eerst non-verbaal. Als de werknemer zegt 'Naar mijn idee gaat het heel goed', gaan haar wenkbrauwen omhoog en blijven daar ook, tijdens zijn spreken. Ze lijkt erop te willen reageren (haar mond beweegt, maar blijft gesloten). Dit alles duidt op verbazing.

Tot slot glimlacht de werkgever een beetje spottend en reageert verbaal met de woorden: 'Oké... goed, verrassend.' Dit duidt erop dat zij zijn eerste zes maanden heel anders dan als 'goed' ervaren heeft.

5 Waarschijnlijk zou je zeer gealarmeerd zijn bij deze reactie en denk je dat je de situatie totaal verkeerd hebt ingeschat.

6 Door de verbaasde mimiek, opmerkingen als 'Ik ga meteen met de deur in huis vallen' of 'Dat hoor ik ook terug van collega's' en de kleine spreekpauzes en aarzelingen, voordat ze verder spreekt (het uitspreken van iets negatiefs is lastig) maakt dat je de hele tijd denkt dat er vreselijke dingen gezegd gaan worden.

Maar alles wat de werkgever zegt, is positief.

Opdracht 1

1 Margreet blijft achter de tafel zitten, houdt haar gezicht strak (ze glimlacht niet) en houdt haar armen voor haar lichaam. Dit duidt op een gesloten houding. Ze lijkt niet ontspannen.

2 Ze richt zich op recent gedrag, namelijk op iets wat vanmiddag bij de lunch heeft plaatsgevonden. Maar ze verwijst ook naar wat ze van andere collega's gehoord heeft, dat het lastig is met hem een afspraak te maken. Afgezien van of dit waar is of niet: dit mag ze niet als ondersteuning in haar pleidooi inzetten.

3 'Ik wil het toch even hebben over wat er vanmiddag in het restaurant gebeurde. ... In een bomvol restaurant komt meneer de diëtist weer eventjes laten weten dat wij ons niet aan de voedingsvoorschriften houden.'

4 Ze laat bij haar omschrijving van de situatie al merken dat ze niet blij is en geeft direct ook al haar mening ('Daar ben ik niet zo blij mee.... Ik vond het gewoon heel vervelend hoe dat ging' en 'Dat vind ik niet echt netjes en zoals het hoort.') Zinswendingen als: 'in een bomvol restaurant', 'meneer de diëtist', 'weer eventjes' zijn niet neutraal.

5 Ze beschrijft helemaal geen effect op de situatie.

6 Ze spreekt niet de hele tijd vanuit zichzelf, maar verwijst naar collega's, die ook geen afspraken met de man zouden kunnen maken.

7 Sander komt binnen en leunt over de tafel. Hij blijft ook staan en gaat pas zitten, als hij daartoe expliciet wordt 'uitgenodigd'. Aan tafel is zijn houding vervolgens afhoudend: hij houdt zijn armen over elkaar en leunt zo ver mogelijk naar achteren, van zijn collega vandaan.

8 Sander onderbreekt zijn collega midden in een zin en zegt dat hij niet veel tijd heeft.

Als reactie op Margreets klacht zegt hij op een onaardige manier: 'Nog iets?'

Als Margreet uitlegt, waarom ze meneer Benali iets vetter vlees gegeven heeft, breekt

Sander in en zegt: 'Wat kun jij toch ongelofelijk zeuren, zeg.'

9 Eigen antwoord. Je kunt Margreet bijvoorbeeld adviseren wat neutraler te omschrijven wat ze gezien heeft bij de lunch. Je kunt Sander bijvoorbeeld adviseren zich niet te verdedigen.

10 -

11 Dingen die nu beter gaan, zijn:

Margreets houding is open. Ze zorgt voor een goede uitgangssituatie: ze laat Sander eerst plaatsnemen, voordat ze van wal steekt. Ze reageert ook goed op Sanders opmerking dat hij weinig tijd heeft: ze zegt dat ze het kort probeert te houden.

Ze geeft aan wat het onderwerp van gesprek is en vraagt om toestemming de situatie vanuit haar perspectief te schetsen.

Vervolgens schetst ze de situatie neutraal en beschrijft ze het effect op haar (ze voelde zich voor gek staan) en op meneer Benali. Ze geeft uiteindelijk aan wat ze graag veranderd wil zien.

Sander is bereid tot een gesprek. Hij heeft weinig tijd, maar voelt zich gehoord dat het niet lang zal duren. Hij zit in een actieve houding en luistert goed (hij beaamt, hij knikt). Hij geeft aan begrip te hebben voor de klacht van Margreet en bedankt haar uiteindelijk voor de gegeven feedback.

Opdracht 2

1 Prince richt zich op recent gedrag tijdens de les. Hij geeft aan wat hij daarvan vindt, maar niet hoe hij zich daardoor voelt. Hij spreekt wel vanuit zichzelf en geeft ook aan wat hij liever had gehad.

2 Baarsma lijkt de aanval niet persoonlijk op te vatten, maar staat niet erg open voor de feedback. Ze probeert haar gedrag uit te leggen en schiet daarmee in de verdediging. Ze toont geen waardering voor de feedback.

3 Eigen antwoord. Misschien vind je het knap van Prince dat hij probeert feedback te geven in plaats van dat hij boos wegloopt. Misschien snap je goed dat Prince wil weten wat zijn docent van zijn idee vindt.

4 Eigen antwoord. Misschien vind je dat feedback in de klas niet zo'n goed idee is en dat het beter is na de les naar iemand toe te gaan. Omdat deze omstandigheden niet ideaal zijn, kun je Baarsma's reactie ook begrijpen. Dat ze vraagt of ze Prince te weinig aandacht heeft gegeven, is niet zo aardig.

5 Ze vraagt of Shawnee het goed vindt om nog even na te praten.

Eigen antwoord hoe je dit vindt. Hoewel het een open vraag lijkt ('Vind je dat goed?'), wordt er eigenlijk geen antwoord verwacht, aangezien de vraag eigenlijk geen 'nee' kan krijgen. Dat voelt Shawnee goed aan.

6 Baarsma vindt dat Shawnees houding niet kan: het meisje toont overduidelijk dat ze geen interesse heeft in de les en dat vindt Baarsma onbeleefd.

7 Baarsma geeft aan wat ze ziet ('Ik merkte alleen dat je niet zo geïnteresseerd bent' en 'je zit echt onderuit gezakt, je zit te gapen. En je kijkt me nu bijvoorbeeld ook helemaal niet aan.'). Ze geeft aan hoe het overkomt ('Je lichaamstaal maakt op mij de indruk dat je er niet bij bent.') en ze geeft aan waarop ze de volgende keer hoopt, wat je als tip voor een volgende keer kunt opvatten ('En ik wil de volgende keer van je vragen dat je er wel bij bent.').

8 Shawnee wekt de indruk dat ze het niet eens is met de feedback. Ze ontkent weliswaar niet wat Baarsma over haar zegt, maar ze vat het wel op als onterechte persoonlijke aanval. Met haar mening ('Ik vind economie echt het grootste bullshitvak wat er is' en 'ik vind het gewoon niet interessant') vindt ze haar ongeïnteresseerde gedrag gelegitimeerd, wat je kunt zien als een verdediging. Ze toont geen waardering voor de feedback.

9 Eigen antwoord of je denkt dat dit gesprek geholpen heeft.

Spreken en gesprekken

Startopdracht

1 Luana vindt dat ze er geschikt uitziet om een idol te worden.

Verder is haar talent aangeboren: ze is zichzelf, vrolijk. Ze houdt van zingen.

2 Eigen antwoord. Je kunt verwachten dat het redelijk goed zal gaan, omdat je vindt dat ze er inderdaad best goed uitziet. Je kunt ook verwachten dat het niet goed gaat, omdat een programma als *Idols* er altijd op uit lijkt te zijn, sensatie te bieden. Een genante, slechte auditie is 'leuker' dan een goede.

3 Luana heeft snel en op alles een (verdedigend) antwoord: ze kan beter, ze is zenuwachtig, ze is verkouden.

Ze beaamt dat het niet niks is en dat er veel verwacht wordt. Maar als het duidelijk wordt dat ze niet doorgaat naar de volgende ronde, zegt ze dat ze de feedback niet begrijpt: ze heeft het nog nooit van iemand gehoord.

4 Eigen antwoord. Je kunt vinden dat ze niet zo erg in de verdediging moet schieten; ze kan aan het oordeel van de jury toch niet veranderen. Je kunt ook vinden dat de jury zich wel erg hard opstelt ('Het klinkt alsof het een beetje zeer doet... als een mug') en dat het goed is, dat ze probeert te begrijpen wat er niet goed is.

5 Eigen antwoord

6 -

Opdracht 1

1/6 -

Opdracht 2

1 Thicia beschuldigt Donilio ervan stiekem op haar telefoon gezeten te hebben. Hij heeft foto's van zichzelf gemaakt, die haar hiervan overtuigen.

2 Donilio probeert Thicia te kalmeren. Hij maakt ssttt-geluiden, vraagt constant of ze rustig wil doen. Hij wil niet met haar praten als ze niet kalmeert.

3 Eigen antwoord. Het kan zijn dat je denkt dat hij niet op de inhoud ingaat, omdat hij schuldig is. Het kan ook zijn dat je denkt dat Donilio alleen wil praten over iets inhoudelijks als Thicia ook zo rustig is dat ze kan luisteren naar wat hij te zeggen heeft.

Opdracht 3

1 -

2 Bijvoorbeeld:

Thicia wil weten of Donilio op haar telefoon gezeten heeft. Ze wil bereiken dat hij dat nooit meer doet.

Donilio wil dat Thicia rustig is als ze een gesprek met hem wil voeren.

Thicia:

- ziet de gemaakte foto's als bewijs dat Donilio op haar telefoon gezeten heeft.
- keurt dit gedrag af: het is haar eigendom waar je niet ongevraagd aan mag komen.
- vindt dat stiekem aan andermans spullen zitten het vertrouwen schaadt.
- wil dat Donilio het nooit meer doet.

Donilio:

- vindt dat Thicia veel te opgewonden tegen hem praat.
- denkt dat Thicia helemaal niet naar hem kan luisteren. Ze kan misschien zelfs gewelddadig worden.
- voelt zich niet op zijn gemak bij deze agressieve houding van Thicia.
- wil dat Thicia eerst kalmeert als ze met hem wil praten.

3/4 -

Woordenschat

Startopdracht

1

- a De regen die maar niet ophoudt.
- b Een schoolcarrière waar een sterk stijgende lijn in zit.
- c Een negatieve kijk op het volkskarakter van de Nederlander.
- d Een waarschuwing of 'gebod' dat je vooral niet voortdurend jaloers moet zijn op de mensen uit je omgeving of verlangen naar datgene wat de ander bezit.

2

- a Door herhaling of 'repetitio' van het woord regen.
- b Door de schooltypen achter elkaar op te sommen.
- c Door aan het begin van de zin drie bijvoeglijke naamwoorden op te sommen, die allemaal met een k beginnen; er is dus ook sprake van alliteratie.
- d Door steeds het woord 'noch' te herhalen en van alles op te sommen wat je niet mag begeren; de reeks loopt af in belangrijkheid, maar dat versterkt juist het effect: je mag niets begeren van je buurman.

Opdracht 1

- 1 lichte, matige, strenge vorst: climax.
- 2 ze weet, ze weet, ze weet: repetitio.
- 3 een kasteel, een villa, een appartement, een caravan: een omgekeerde climax.
- 4 verliefd, verloofd, getrouwd: drieslag.
- 5 je bord leeg eten, spullen in de vaatwasser zetten en dan aan je huiswerk voor morgen: opsomming in drieën.
- 6 praat, praat, praat: repetitio.
- 7 bloed, zweet en tranen: drieslag.
- 8 Het vlees, de organen, de botten, de huid, de hoorns: enumeratio.
- 9 verkouden, griep, een longontsteking: climax.
- 10 Vrijheid, gelijkheid, broederschap: drieslag.

Opdracht 2

- 1 knokken / worstelen: opsomming in drieën én repetitio (van het woord 'we').
- 2 sneeuw: opsomming in drieën.
- 3 (veel) te weinig: omgekeerde climax.
- 4 jaren: climax.
- 5 regelmaat: drieslag (en alliteratie).
- 6 volk: drieslag en repetitio.
- 7 scanners/voicerecorders/muizen/toetsenborden/webcams: enumeratio.
- 8 lopen: repetitio.

Opdracht 3

1 -

2

- 1 Mannen, vrouwen en (...) kinderen: drieslag
- 2 hun vakantiebestemming, hun huis, hun geliefden, hun baan of internationale verplichtingen: enumeratio en repetitio (van het woord 'hun')
- 3 Hebben ze ..., hebben ze ..., hebben ze ...: repetitio
- 4 verdriet, woede en wanhoop: opsomming in drieën
- 5 Verdriet om..., woede over ..., wanhoop na ...: opsomming in drieën
- 6 (ik spreek u nu niet aan) als vertegenwoordigers ..., maar als echtgenoten en echtgenotes, als vaders, als moeders: repetitio en enumeratio

- 7 Stelt u zich eens voor ..., stelt u zich eens voor ..., stelt u zich eens voor ...: repetitio
 8 We eisen ..., we eisen ..., we eisen ...: repetitio
 9 (Ik doe een beroep) op de internationale gemeenschap, op de Veiligheidsraad, op iedereen die...: repetitio en opsomming in drieën
 10 (in nauwe samenwerking met) de betreffende landen, de Verenigde Naties en de ICAO: opsomming in drieën
 11 Dat zijn we de slachtoffers verschuldigd, dat zijn we de rechtvaardigheid verschuldigd, dat zijn we de mensheid verschuldigd: repetitio en drieslag.
 3 De repetitio; ook de opsomming in drieën gebruikt hij veel, soms in combinatie met de repetitio.
 4 en 5 Eigen antwoorden
 6 Daar kunnen de meningen over verschillen. Maar in het algemeen geldt dit: Bij een toespraak heeft de spreker de gelegenheid om met klemtoon, intonatie, stembuiging én met gebaren en blikken zijn woorden kracht bij te zetten of een extra betekenis te geven. Dat zie je ook goed in deze toespraak van Timmermans. Op papier komt een repetitio soms wat al te bedacht of gekunsteld over. Bij een toespraak kan een goede spreker er een sterk retorisch effect mee bereiken: de woorden en de betekenis komen extra goed 'binnen' bij de luisteraar.

Opdracht 4

1

1 twist	ruzie – synoniem
2 humanitair	menselijk; medemenselijk; voorziend in basisbehoeften van mensen in nood – synoniem, voorbeeld
3 tragedie	drama – synoniem
4 uitgeweken	gevlucht – context, woorddelen (het werkwoord 'wijken'), omschrijving
5 reflectie	beschouwing; overdenking – synoniem, omschrijving
6 refereert aan	verwijst naar – synoniem
7 zienswijze	visie; mening – woorddelen; context
8 statisch	niet bewegend; stilzittend – tegenstelling, omschrijving
9 scala	reeks; serie van steeds een beetje verschillende dingen – voorbeelden
10 tolerantie	verdraagzaamheid – synoniem
11 empathie	inlevingsvermogen – synoniem
12 inspireren	bezielen; een ingeving bezorgen – context
13 opzichtig	erg duidelijk; overduidelijk
14 mededogen	medelijden; medegevoelen – synoniem; tegenstelling
15 afgestompt	ongevoelig (geworden) – omschrijving
16 rationeel	verstandelijk; niet-emotioneel – tegenstelling; omschrijving
17 immens	levensgroot; onmetelijk – synoniem; context

2

a quota	– <i>hoeveelheden</i>
b xenofobe	– <i>bang voor vreemdelingen</i>
c ideologie	– <i>leer; stelsel van (vaak politieke) gedachten</i>
d cynisch	– <i>bitter; hard en pijnlijk; niet gelovend in het goede</i>
e ingetogen	– <i>matig; stemmig; niet wild en woest</i>
f verontwaardiging	– <i>boosheid vanwege iets wat jou of een ander wordt aangedaan</i>

Opdracht 5

1 De stijlfiguren

Alinea 1

1 in de Tweede Kamer, op het caféterras of tijdens verjaardagsvisites: opsomming in drieën

2 schrijvers, dramaturgen, schilders, musici en essayisten: enumeratio

Alinea 2

- 1 quota voor toelatingen, sluiting van grenzen en opvang in de regio: opsomming in drieën
- 2 journalisten doen dat ..., opiniemakers doen dat ..., theatermakers doen dat ...: opsomming in drieën én repetitio

Alinea 4

- 1 stemmen op straat, in cafés, op sociale media en in televisiestudio's: enumeratio
- 2 woorden ..., zinnen ..., commentaren ... flarden: enumeratio
- 3 van groepen, van wetenschappers, van politici, van mensen die ...: enumeratio en repetitio
- 4 we zien ze, we zien ze ..., we zien ze ...: opsomming in drieën en repetitio

Alinea 5

- 1 in hun eigen woorden, door hun eigen taal, met hun eigen gebaren: opsomming in drieën en repetitio

Alinea 6

- 1 stil, traag, ingetogen: opsomming in drieën
- 2 van vluchtelingen, van toekijkers, van mensen...: opsomming in drieën en repetitio
- 3 euforie ..., opluchting ..., verontwaardiging ...: omgekeerde climax

Alinea 7

- 1 maanden, jaren, ... decennia: climax

2 Beeldspraak

Alinea 1:

- 1 buskruit: metafoor – betekenis: gevoelige (explosieve) stof
- 2 epidemie: metafoor – betekenis: iets wat snel wijdverbreid is

Alinea 2:

- 1 de hete adem in de nek voelen: metafoor – betekenis: sterke invloed (van mensen die iets van je gedaan willen hebben)
- 2 als een tsunami die Europa overspoelt: vergelijking

Alinea 5:

- 1 leg ze geen woorden in de mond: metafoor – betekenis: laat ze geen dingen zeggen die ze in werkelijkheid niet gezegd hebben (het gaat hier vooral om de taal die ze gebruiken)
- 2 de stuurlui aan de wal: metafoor – betekenis: mensen die staan toe te kijken en kritisch commentaar leveren op anderen die het werk doen alsof die toekijkers het zelf beter zouden kunnen; de metafoor verwijst naar het spreekwoord 'De beste stuurlui staan aan wal')
- 3 De boot (In: 'De boot siddert van angst.'): metoniem (want met 'De boot' worden de mensen aan boord bedoeld)

Alinea 6:

- 1 staat stijf van: metafoor – betekenis: bevat heel veel

Alinea 7:

- 1 het hart: metoniem (bedoeld is 'het gevoel')

Opdracht 6

- 1 refereren
 - 2 zienswijze
 - 3 scala
 - 4 reflectie
 - 5 mededogen
 - 6 ideologie
 - 7 ingetogen
 - 8 quota
- Je houdt over: cynisch, inspireren, opzichtig, rationeel

Opdracht 7

Voorbeeldzinnen waarin de overgebleven woorden voorkomen en waaruit de betekenis van het woord blijkt:

cynisch – Toen Hans vertelde dat hij zo'n leuke vakantie in Noord-Korea had gehad, vroeg Erik cynisch of hij ook die prachtige gevangenissen van binnen had bekeken.

inspireren – Het verhaal van Alex Boogers inspireerde de ontspoorde Milan om zijn eigen geschiedenis ook op papier te zetten en er uiteindelijk een spannende roman van te maken.

opzichtig – De spits liet zich nogal opzichtig vallen in het strafschoopgebied en in plaats van een penalty kreeg hij een gele kaart voor zijn 'schwalbe'.

rationeel – Sommige gevoelens laten zich niet rationeel verklaren, want waarom wordt Esther nu verliefd op zo'n vreselijke egoïst als Remco.

Grammatica, zinsdelen

Startopdracht

1

- a lands- en provinciegrenzen
- b nationale en internationale wedstrijden
- c Marco trainde en John coachte de voetballers.
- d bruidsjurken en -boeketten
- e beroemde zwemmers en schaatsters
- f Marius reed 165 km/uur en kreeg daarom een flinke boete.

2

Bij *a*, *b*, *c* is het weglaatbare deel de eerste keer weggelaten, bij *d*, *e*, *f* is het de tweede keer weggelaten.

Opdracht 1

1

voorwaartse samentrekking: *d*, *e* en *f*
achterwaartse samentrekking: *a*, *b* en *c*

2

samentrekking op woordniveau: *a* en *d*
samentrekking op woordgroepsniveau: *b* en *e*
samentrekking op zinsniveau: *c* en *f*

Opdracht 2

1/2

- a Leest je zus uit 4 havo eigenlijk liever jeugd- of volwassenliteratuur?
woordniveau; achterwaarts
- b Janine ontwerpt (-) en Martin plaatst koelsystemen.
zinsniveau; achterwaarts
- c Gebruikt u altijd katoenen (-) of papieren zakdoekjes?
woordgroepsniveau; achterwaarts;
Gebruikt u altijd katoenen zakdoekjes of papieren (-)?
woordgroepsniveau; voorwaarts
- d Mevrouw Mayer geeft in het buurtcentrum kooklessen en -cursussen.
woordniveau; voorwaarts
- e De overvaller mishandelde zijn slachtoffer en (-) beroofde hem.
zinsniveau; voorwaarts
- f Ik spaar al jaren cartoons (-) en strips uit het buitenland.
woordgroepsniveau; achterwaarts

Opdracht 3

1/2

- a Mijn zus Miriam lust wel vla, maar mijn zus Miriam houdt niet van yoghurt en rijstebrij.
zinsniveau; voorwaarts
- b De wegblokkades door de Franse vrachtwagenchauffeurs kosten zuivelproducenten en zuiveltransporteurs een lieve duit.
woordniveau; voorwaarts
- c Niet alleen de oude, vervuilende dieselauto's maar ook de veel schonere, moderne dieselauto's wil de gemeente uit het stadcentrum weren.
woordgroepsniveau; achterwaarts
- d Hondentrimmers moeten zowel kortharige als langharige honden kunnen knippen.
woordniveau; achterwaarts

e Verkoopt u ook oude langspeelplaten of heeft u alleen nieuwe langspeelplaten?

woordgroepniveau; voorwaarts

f Joris bestelde onze kaartjes voor het concert van Kensington en hij betaalde onze kaartjes voor het concert van Kensington.

zinsniveau; achterwaarts

Opdracht 4

1 Onze geschiedenisdocent verzamelt oude spotprenten uit Duitsland en onze geschiedenisdocent (1) verkoopt recente (2) spotprenten uit de VS.

(1) zinsniveau; voorwaarts (het ow is samengetrokken)

(2) woordgroepniveau; voorwaarts (een deel van het lv is samengetrokken)

2 In een circus zie je meer Indische olifanten (1) dan Afrikaanse olifanten, maar er zijn zowel circusdromedarissen als circuskamelen (2).

(1) woordgroepniveau; achterwaarts

(2) woordniveau; voorwaarts

3 Onder welk ministerie vallen zowel de landbouw (1) en tuinbouw als de kwaliteit van voedsel en de kwaliteit van (2) waren?

(1) woordniveau; achterwaarts

(2) woordgroepniveau; voorwaarts

4 Maartje gaat geneeskunde studeren in Groningen of Maartje (1) gaat (2) een jaar backpacken in Australië.

(1) zinsniveau; voorwaarts

(2) woordgroepniveau; voorwaarts (de pv is deel van het wg)

Opdracht 5

Eigen antwoorden.

Opdracht 6*

Eigen antwoorden.

Grammatica, woordsoorten

Startopdracht

In zin 1 is *gefeliciteerd* een deel van het werkwoordelijk gezegde, een zelfstandig werkwoord. In zin 2 is *Gefeliciteerd* een los woord, dat geen zinsdeel is van de zin die volgt. Het is geen werkwoord.

Opdracht 1

- 1 Toen Els de Staatsloterij had gewonnen, riep ze: '**Joepie**, ik ga rentenieren, **olé!**'
- 2 '**Hé**, wat moet dat daar?' bulderde de conciërge tegen de kwajongens.
- 3 **Tsjoeketsjoeketsjoek**, langzaam pufte de oude stoomtrein het station uit.
- 4 '**Goedemorgen** mevrouw Jansen', zei Finn toen hij de klas binnenliep. 'U heeft er weer zin in vandaag, **hè?**'
- 5 'Lang leve de koning!' riep de burgemeester. '**Hoera, hoera, hoera.**'
- 6 '**Waratje**, Pieter is verliefd. Dat had niemand verwacht, **nietwaar?**' merkte Hildebrand op.

Opdracht 2

- 1 Gelukkig (**tw**), Sinterklaas is juist (**bw**) in goede gezondheid (**zn**) in Dokkum aangekomen.
- 2 'Piefpafpoef (**tw**). Als jij niet doodvalt, doe ik niet meer, hoor (**tw**)!' riep de kleine Max.
- 3 Met de woorden 'Gezondheid (**tw**), opa, proficiat (**tw**)' had Irina haar grootvader met zijn tachtigste verjaardag gefeliciteerd (**ww**). 'Ja (**tw**), ik ben toch maar een gelukkig (**bn**) man,' antwoordde opa, 'ook al is oma vorig jaar overleden, helaas (**tw**).'
- 4 'Lekker weertje, niet (**tw**)?' vroeg Bas aan de hengelaar. 'Of vindt u het niet (**bw**) warm genoeg?' 'Zeker (**tw**) wel, warm zat, ik stik (**ww**) bijna,' antwoordde de visser.
- 5 Voor een juist (**bn**) antwoord krijgt de kandidaat honderd euro en gelukkig (**bw**) gaf hij meestal een goed (**bn**) antwoord.
- 6 Stik (**tw**), ik heb helaas (**bw**) alweer een onvoldoende voor mijn toets woordsoorten.
- 7 Juist (**tw**), ik hoor (**ww**) het al. Zo zit de zaak dus in elkaar. U bent nogal zeker (**bn**) van uw zaak. U bent zeker (**bw**) goed (**bw**) geïnformeerd.
- 8 Bah (**tw**), elke morgen word ik wakker van het gekraai (**zn**) van die haan: kukeleku (**tw**), kukeleku. Goed (**tw**), hij kan er niks aan doen, maar waarom kraait (**ww**) hij zo vroeg?

Opdracht 3*

Mogelijk antwoord:

- 1 Zeg (**tw**), kunt (**hww**) u (**pers.vnw**) mij (**pers.vnw**) de (**blw**) weg (**zcn**) naar (**vz**) Hamelen (**zn-e**) vertellen (**zww**)?
- 2 Mijn (**bwz.vnw**) grote (**bn**) broer (**czn**) kan (**hww**) zich (**wed.vnw**) niet (**bw**) voorstellen (**zww**) dat (**os.vgw**) hij (**pers.vnw**) in (**vz**) zijn (**bwz.vnw**) vakantie (**azn**) niets (**onbep.vnw**) zal (**hww**) beleven (**zww**).
- 3 Au (**tw**), je (**pers.vnw**) staat (**zww**) op (**vz**) mijn (**bez.vnw**) tenen (**czn**) en (**ns.vgw**) dat (**aanw.vnw**) is (**kww**) pijnlijk (**bn**).
- 4 Wie (**vr.vnw**) kan (**hww**) die (**aanw.vnw**) leuke (**bn**) jongen (**czn**) die (**bertr.vnw**) daar (**bw**) loopt (**zww**), aan (**vz**) mij (**pers.vnw**) voorstellen (**zww**)?

Opdracht 4

- 1 Toen (**os.vgw**) Sisyphos overleed, stuurden de goden **Thanatos** (de Dood) om hem naar het dodenrijk te brengen. 2 De **sluwe** (**bn**) Sisyphos nam hem (**pers.vnw**) echter gevangen, zodat (**os.vgw**) op aarde niemand (**onbep.vnw**) meer doodging. 3 Ares, de god van het oorlogsgeweld (**azn**), was (**kww**) **boos** (**bn**), omdat zijn tegenstanders niet meer stierven, en (**ns.vgw**) bevrijdde **Thanatos** (**zn-e**). 4 De goden gaven Sisyphos bevel nu echt te sterven, maar (**ns.vgw**) hij gaf zijn (**bez.vnw**) vrouw opdracht hem niet te begraven en geen muntje (**obool**) onder (**vz**) zijn tong te leggen voor (**vz**) de veerman **Charon**, zodat deze (**aanw.vnw**)

hem niet over de Styx (**zn-e**) naar de onderwereld zou (**hww**) willen (**hww**) roeien. **5** Zo kon hij nog een tijd blijven (**hww**) leven. **6** Ten slotte stuurden de goden hun (**bez.vnw**) snelle boodschapper Hermes op hem af. **7** Die (**aanw.vnw**) bracht hem naar de Tartaros (**zn-e**), het ergste (**bn**) deel van het schimmenrijk. **8** En ja (**tw**), daar werd (**hww**) hij ertoe veroordeeld een zwaar rotsblok tegen een steile berg op te duwen, dat (**betr.vnw**) echter telkens van de top weer in de diepte (**azn**) rolde, waardoor hij steeds (**bw**) opnieuw moest (**hww**) beginnen.

Formuleren

Startopdracht

- 1 In zin 1 moet *worden* worden toegevoegd, omdat *enkele kledkamers* meervoud is:
- 2 In zin 2 moet *keek* worden toegevoegd, omdat *keek* de tweede keer een andere betekenis heeft:
- 3 In zin 3 is achter *en* de woordgroep *de maand augustus* weggelaten, maar die is in het tweede deel van de zin (na *en*) het lijdend voorwerp en in het eerste deel (voor *en*) het onderwerp. Dat mag niet.

Opdracht 1

- 1 Weggelaten woorden:

1 hier worden

2 Max keek

3 de maand augustus

- 2 Waarom niet correct?

1 C

2 B

3 A

- 3 Verbetering:

1 Hier wordt een nieuw sportveld aangelegd en **worden** enkele kledkamers geplaatst.

2 Max keek naar een leuk meisje en **keek** daardoor niet goed uit bij het oversteken.

3 De maand augustus is vaak heet en **die (maand)** brengen Italianen graag door aan de kust.

Opdracht 2

De vetgedrukte woorden zijn samengetrokken. Het gaat steeds om de functie als zinsdeel of als woordsoort, de grammaticale functie dus:

- 1 De meivakantie duurt twee weken en **de meivakantie** besteden we aan een leuke stedentrip.

De woordgroep *de meivakantie* is in het eerste deel van de zin het onderwerp en in het tweede deel het lijdend voorwerp.

- 2 Joep was niet zo lekker en **Joep was** daarom na het derde uur naar huis gegaan.

Het woord *was* is in het eerste deel van de zin een koppelwerkwoord en in het tweede deel een hulpwerkwoord. (Het woord *Joep* mag je wel weglaten, want *Joep* heeft beide keren dezelfde vorm, functie en betekenis.)

- 3 De judoka had al diverse behandelingen ondergaan, maar **de judoka had** nog steeds veel pijn aan zijn knie.

Het woord *had* is in het eerste deel van de zin een hulpwerkwoord en in het tweede deel een zelfstandig werkwoord. (De woordgroep *de judoka* mag je wel weglaten, want die heeft beide keren dezelfde vorm, functie en betekenis.)

- 4 c

Opdracht 3

- 1 Els zei: 'Mijn man werkt veel te hard en **mijn man werkt** daardoor vaak op mijn zenuwen.' Het woord *werkt* heeft in het eerste deel van de zin de betekenis *arbeid verrichten* en in het tweede deel *invloed hebben*. (De woordgroep *mijn man* mag je wel weglaten, want die heeft beide keren dezelfde vorm, functie en betekenis.)

- 2 De stand-upcomedian verbaasde zich erover dat hij het cabaretfestival had gewonnen en de toeschouwers **verbaasden zich** nog veel meer.

De woorden *verbaasde zich* zijn in het eerste deel van de zin enkelvoud en moet in het tweede deel meervoud zijn.

3 Rex gaf weinig om zijn stiefdochter, maar **Rex gaf** haar wel wekelijks wat zakgeld.

Het woord *gaf* (*om*) heeft in het eerste deel van de zin de betekenis *houden van; belangrijk vinden* en in het tweede deel *overhandigen*. (Het woord *Rex* mag je wel weglaten, want dat heeft beide keren dezelfde vorm, functie en betekenis.)

4 Nam de winkeldief enkele dure horloges weg en **nam de winkeldief** daarna snel de benen?

Het woord *nam* heeft in het eerste deel van de zin de betekenis *pakken; stelen* en is in het tweede deel onderdeel van de uitdrukking *de benen nemen* (= *ervandoor gaan*). (De woordgroep *de winkeldief* mag je wel weglaten, want die heeft beide keren dezelfde vorm, functie en betekenis.)

Opdracht 4

De weggelaten woorden zijn steeds vetgedrukt.

1 De wind op Texel was stormachtig en **de wind op Texel** konden de fietsers nauwelijks trotseren.

- De woordgroep *de wind op Texel* is in het eerste deel van de zin het onderwerp en in het tweede deel het lijdend voorwerp. Het gaat om (B) functie.

- Verbeterde zin: De wind op Texel was stormachtig en **die** konden de fietsers nauwelijks trotseren.

2 Elsje trok gekke gezichten naar de voorbijgangers en **Elsje trok** zich niets aan van de waarschuwingen van haar moeder.

- Het woord *trok* betekent in het eerste deel van de zin *vormgeven* en is in het tweede deel onderdeel van het werkwoord *zich aantrekken* met de betekenis *rekening houden (met)*. Het gaat om (A) betekenis. (Het woord *Elsje* mag je wel weglaten, want dat heeft beide keren dezelfde vorm, functie en betekenis.)

- Verbeterde zin: Elsje trok gekke gezichten naar de voorbijgangers en **trok** zich niets aan van de waarschuwingen van haar moeder.

3 Die econoom heeft weliswaar vele jaren gestudeerd, maar **die econoom heeft** daardoor nu wel een topfunctie.

- Getal, betekenis en functie (onderwerp) van de woordgroep *die econoom* zijn in het eerste en het tweede deel van de zin hetzelfde. Je mag *die econoom* dus weglaten. Het woord *heeft* is in het eerste deel van de zin een hulpwerkwoord en in het tweede deel een zelfstandig werkwoord. Het gaat om (B) functie.

- Verbeterde zin: Die econoom heeft weliswaar vele jaren gestudeerd, maar **heeft** daardoor nu wel een topfunctie.

4 Veel auto's worden in Duitsland gekocht en **veel auto's worden** daarna in Nederland geïmporteerd.

- Getal, betekenis en functie (onderwerp) van de woordgroep *veel auto's* zijn in het eerste en het tweede deel van de zin hetzelfde. Je mag *veel auto's* dus weglaten. Getal, betekenis en functie (hulpwerkwoord) van het woord *worden* zijn in het eerste en het tweede deel van de zin hetzelfde. Ook *worden* mag je weglaten.

- Deze samentrekking is dus correct.

5 Dit boek is superspannend en **dit boek** moet je echt lezen, zodra je er tijd voor hebt.

- De woordgroep *dit boek* is in het eerste deel van de zin het onderwerp en in het tweede deel het lijdend voorwerp. Het gaat om (B) functie.

- Verbeterde zin: Dit boek is superspannend en **dat** moet je echt lezen, zodra je er tijd voor hebt.

6 In de etalage lag niet alleen sportkleding, maar **in de etalage lagen** ook volleyballen, rackets en hockeysticks.

- Getal, betekenis en functie (bijwoordelijke bepaling) van de woordgroep *in de etalage* zijn in het eerste en het tweede deel van de zin hetzelfde. Je mag *in de etalage* dus weglaten. Het woord *lag* is in het eerste deel van de zin enkelvoud en moet in het tweede deel meervoud zijn. Het gaat om (C) getal.

- Verbeterde zin: In de etalage lag niet alleen sportkleding, maar **lagen** ook volleyballen, rackets en hockeysticks.

7 De herder hield een kudde van vijftig schapen en **de herder hield** van al zijn dieren evenveel.

- Getal, betekenis en functie (onderwerp) van de woordgroep *de herder* zijn in het eerste en het tweede deel van de zin hetzelfde. Je mag *de herder* dus weglaten. Het woord *hiel* heeft in het eerste deel van de zin de betekenis *onderhouden* en in het tweede deel *liefhebben*. Het gaat om (A) betekenis.

8 Willianne is een echte roddelkous en **Willianne** moet je dus niets vertellen wat je geheim wilt houden.

- Het woord *Willianne* is in het eerste deel van de zin het onderwerp en in het tweede deel het meewerkend voorwerp. Het gaat om (B) functie.

- Verbeterde zin: Willianne is een echte roddelaar en **haar** moet je dus niets vertellen wat je geheim wilt houden.

9 Deze vaas heb ik op Mallorca gekocht en **deze vaas heb ik** naar Nederland laten verschepen.

Getal (enkelvoud), betekenis en functie van de woorden *deze vaas* (lijdend voorwerp), *heb* (hulpwerkwoord) en *ik* (onderwerp) zijn in het eerste en het tweede deel van de zin hetzelfde.

- Deze samentrekking is dus correct.

10 Het zomerjurkje stond Fatima prachtig en **het zomerjurkje** heeft ze dan ook meteen gekocht.

- De woordgroep *het zomerjurkje* is in het eerste deel van de zin het onderwerp en in het tweede deel het lijdend voorwerp. Het gaat om (B) functie.

- Verbeterde zin: Het zomerjurkje stond Fatima prachtig en **dat** heeft ze dan ook meteen gekocht.

Opdracht 5

De weggelaten woorden zijn steeds vetgedrukt.

1 Alex' ouders hebben een prachtige, dure auto, maar hij **heeft** alleen een oude fiets.

De meeste mensen zullen vinden dat **heeft** moet worden toegevoegd.

2 Hier wordt een winkelcentrum gebouwd en **hier worden** ook nog honderd woningen.

De meeste mensen zullen deze zin (zonder *worden*) aanvaardbaar vinden.

3 Die man is al jong rechercheur geworden en **die man is** dat na vijfentwintig jaar nog steeds met veel plezier.

De meeste mensen zullen vinden dat *is* moet worden toegevoegd.

4 Veel mensen houden van yoghurt, vla en andere toetjes, maar ik **houd** niet **van yoghurt, vla en andere toetjes**.

Iedereen zal deze zin zonder toevoegingen aanvaardbaar vinden.

Opdracht 6*

Eigen antwoorden.

Spelling

Startopdracht

- a dijk-kramp, dijk-ramp
- b kwart-slagen, kwarts-lagen
- c massage-bed, massa-gebed
- d rots-tempel, rot-stempel
- e val-kuil, valk-uil

Opdracht 1

- 1 buig
- 2 efficiënt
- 3 egoïst
- 4 financiën
- 5 financieren
- 6 gearriveerd
- 7 geïrriteerd
- 8 gelinieerd
- 9 knäckebröd
- 10 poëzie
- 11 variëren
- 12 vergroeiing

Opdracht 2

- 1 baby'tje
- 2 buggy's
- 3 displays
- 4 hyena's
- 5 kangoeroes
- 6 logés
- 7 milieus
- 8 Robs boot
- 9's morgens
- 10 Trix' hoed
- 11 tv'tje
- 12 vwo'er

Opdracht 3

- 1 accu's
- 2 beëindigen
- 3 derailleur
- 4 detectiveachtig
- 5 etagère
- 6 façade
- 7 Fidel Castro's redevoeringen
- 8 filmscène
- 9 financieel
- 10 Française
- 11 geautomatiseerd
- 12 geüpload
- 13 mozaïek
- 14 naïef

- 15 ontplooiing
- 16 ooievaar
- 17 's middags
- 18 't Is wat!
- 19 vacuüm
- 20 weeïg

Opdracht 4

- 1 Als mensen die alleen Duits spreken, op Curaçao willen werken, vormt de taal wel degelijk een barrière.
- 2 De advocaat zei tegen zijn confrère dat zijn kind elke dag naar de crèche ging.
- 3 Na de après-ski nam de caissière nog een portie rösti met wat crème fraîche en een glas glühwein, waarna ze in een stiltecoupé terugreisde naar Nederland.
- 4 De operazangeres droeg een wijde jurk met een diep décolleté, zodat de aandacht werd afgeleid van haar reusachtige derrière.
- 5 'Ik houd überhaupt niet van saté', zei de actrice voorafgaand aan de première, terwijl ze met een föhn haar haren in model bracht.
- 6 Zonder enige gêne vertoonde de maîtresse van de president zich in haar négligé op het balkon.

Opdracht 5

Bijvoorbeeld:

- 1 alinea-indeling; alineaverbanden
- 2 auto-ongeluk; autogordel
- 3 functie-eisen; functieomschrijving
- 4 garage-eigenaar; garagedeur
- 5 milieu-inspectie; milieubeleid
- 6 ski-instructeur; skilift

Opdracht 6

Eigen toetsje.

Opdracht 7*

1

a geld – geldt

- Oom Dagobert heeft een heleboel geld in zijn kluis.
- Hij geldt als een bedrieger, die zelfs zijn beste vrienden besteelt.

b peil – pijl

- Het peil in de Rijn is tot een recordhoogte gestegen.
- Wilhelm Tell schoot met een pijl een appel van het hoofd van zijn zoontje.

c rauw – rouw

- Zoute haring wordt altijd rauw gegeten, soms met uitjes erbij.
- Na het overlijden van de prinses was het hele land in diepe rouw gedompeld.

d slab – slap

- Doe je dochttertje even een slab voor, zodat haar jurkje niet vies wordt.
- Nadat ik griep had gehad, voelde ik me nog enkele dagen slap.

2 *Eigen antwoorden; er zijn er genoeg.*

Opdracht 8

- 1 Het is een **unicum** dat iemand twee keer in één jaar een de Staatsloterij wint.
- 2 Als je in het buitenland wilt studeren, is er tegenwoordig een breed **scala** aan mogelijkheden.
- 3 Met behulp van deze controlepoortjes bij de ingang worden metalen voorwerpen **gedetecteerd**.
- 4 Door **forensisch** onderzoek kon aan de hand van het DNA de **identiteit** van de dader worden vastgesteld.
- 5 Hebben sommige Nederlanders zo veel last van **xenofobie** dat ze nauwelijks **empathie** tonen als er een ongeluk gebeurt met een schip met vluchtelingen?
- 6 Op basis van zorgvuldige **analyse** van de meetgegevens **suggereren** de ingenieurs dat de **constructie** van dit bouwwerk niet goed is en dat er een flinke kans is op instorting.
- 7 De **communistiche** samenleving lijkt misschien mooi, maar in landen als Rusland en China heeft de **ideologie** van Marx en Lenin louter **dictators** aan de macht gebracht, die de bevolking genadeloos onderdrukten, schreef de **essayist** in het opinieweekblad.
- 8 Voor schrijvers is het **cruciaal** dat hun werk **origineel** is en niet te veel lijkt op boeken van anderen, want dan worden ze beschuldigd van **plagiaat**.
- 9 Sluikreclame is een **gewiekste** manier van bedrijven om **potentiële** kopers te verleiden hun producten aan te schaffen.
- 10 Iedereen was enthousiast toen Oranje zich plaatste voor het WK, maar als Nederland in de poule wordt uitgeschakeld, is de **euforie** zo voorbij.

Opdracht 9

- 1 De dealer **verkoopt** en **repareert** auto's en **levert** onderdelen.
- 2 **Wordt** je broer aanvoerder van het team of **word** je het liever zelf?
- 3 Je **beoordeelt** hem verkeerd; hij **durft** meer dan je **vermoedt**.
- 4 Ik **vind** het erg vervelend dat Gözde me niet **vertrouwt**.
- 5 **Houd** je aan de regels en beloof me dat je nooit weer **steelt**.
- 6 Onze tuinman **snoeit** de struiken, **bindt** de takken bij elkaar en **wiedt** vervolgens het onkruid.

Opdracht 10

- 1 De sporters **verkleedden** zich snel en **renden** het veld op.
- 2 Terwijl het vliegtuig **taxiede**, **wuifden** de passagiers naar hun bekenden.
- 3 Els **vergiste** zich vaak toen ze de sommen **uitrekende**, en ze **bofte** dat ze nog een zes had voor de toets.
- 4 De reiger **zweefde** over het weiland een **landde** bij de vijver.
- 5 Ofschoon ik hard op de deur **bonsde**, **weigerde** Ben open te doen.
- 6 Mijn vriend **verbouwde** zijn winkel en **richtte** alles opnieuw in.

Opdracht 11

Guus Kuijers *Een gat in de grens* verscheen **pvtt** in 1975 en vertelt **pvtt** de lotgevallen van drie weggelopen **bn** jongeren, die elkaar hebben **pvtt** ontmoet **vd** in de buurt van Arnhem. Het vermiste **bn** drietal bestaat **pvtt** uit Jéré, Arnold en Luudwien, die is **pvtt** ontsnapt **vd** uit een tehuis voor moeilijk opvoedbare meisjes. Rondzwervend **od** door de Achterhoek vinden **pvtt** de drie op een autokerkhof hun nieuwe onderdak: een oude, roestende **bn** bus. Jéré verkoopt **pvtt** hun verhaal voor vijfhonderd gulden (!) aan Huib Holleman, journalist bij *De Volksbazuin*. Die beschrijft **pvtt** de kinderen echter als een rovende **bn** jeugdbende en gebruikmakend **od** van zijn vriendin probeert **pvtt** hij hun schuiladres te achterhalen **inf**. Daarom wil **pvtt** het trio naar Duitsland vluchten **inf** via een weggetje zonder grenscontrolepost. Maar of dat lukt **pvtt**? Thé Tjong-Khing maakte **pvtt** de fraaie illustraties.

Opdracht 12

- 1 Vriendelijk **od** - **glimlachend** **pvvt** - **feliciteerde** de directeur gisteren zijn chef.
- 2 Niemand **pvvt** - **vermoedde** dat de gevangene door het riool zou inf - **ontvluchten**.
- 3 Waarom heb je me niet **vd** - **gewaarschuwd** dat we te laag **vd** - **verzekerd** zijn?
- 4 De **bn** - **verplichte** rekentoets **pvvt** - **wordt** wellicht nooit definitief **vd** - **ingevoerd**.
- 5 Jos **pvvt** - **erfde** vorig jaar een leuk bedrag, maar in plaats van het verstandig te inf - **besteden**, **pvvt** - **verstopte** hij het geld **od** - **mopperend** in een oude sok.
- 6 Vanochtend **pvvt** - **verwondde** de timmerman zich aan een **bn** - **verroeste** zaag; hij **pvvt** - **bloedde** hevig en is naar het ziekenhuis **vd** - **afgevoerd**.

Hoofdstuk 2

Taalweetjes

Retorica

De vijf stappen (of fasen) die Quintilianus noemt (en die ook aan Cicero worden toegeschreven):

- 1 Vinding (Latijn: inventio)
- 2 Ordening (Latijn: dispositio)
- 3 Verwoording (Latijn: elocutio)
- 4 Geheugen (Latijn: memoria)
- 5 Voordracht (Latijn: actio)

(voor uitleg zie bijvoorbeeld <https://www.horusdebattraining.nl/debatteren/uit-het-hoofd-uit-het-hart/> of

<https://nl.wikipedia.org/wiki/Retorica>

Retorische middelen

Retorische middelen zijn te vinden in de paragraaf Woordenschat van hoofdstuk 1 en 2 ('Stijlfiguren').

Spoken in het openbaar

Eigen antwoord. Zie voor tips bijvoorbeeld:

<https://www.bureauspraakwater.nl/artikelen/spreken-in-het-openbaar/10-tips-om-zenuwen-te-controleren-bij-spreken-in-het-openbaar/>

Enkele voorbeelden:

- Maak (oog)contact met het publiek.
- Zorg dat je de inhoud van je voordracht goed kent.
- Oefen de voordracht meer dan één keer voor een paar bekenden.
- Concentreer je op je boodschap en zie de boodschap als van belang voor het publiek.

Lezen

Startopdracht

	tekst 1	tekst 2	tekst 3
1	kaartje voor een concert van Mozart	fietsexamen	Grieks en Latijn ouderwets
2	B de situatie in het verleden en het heden	D een oplossing voor het probleem	C een antwoord op de vraag / vragen in de inleiding

Opdracht 1

1 het verdwijnen / uitsterven van wilde dieren

2 De inleiding bestaat uit alinea 1, omdat hier het onderwerp wordt geïntroduceerd en het probleem wordt geschetst.

Het middenstuk bestaat uit alinea 2 tot en met 7, waarin oorzaken en mogelijke oplossingen worden besproken.

Het slot is alinea 8, waarin een conclusie getrokken wordt over de beste oplossing.

3 een probleem/oplossingstructuur

4 alinea 5

5 alinea 2

6 alinea 6

7

<i>rap</i> (al. 1)	– snel, hoog
<i>geslonken</i> (al. 1)	– <i>gedaald</i>
<i>populatie</i> (al. 1)	– verzameling; hoeveelheid van een soort in een bepaald gebied
<i>voorhanden zijn</i> (al. 2)	– <i>beschikbaar zijn</i>
<i>iconisch</i> (al. 4)	– <i>beeldbepalend, symbool staand voor</i>
<i>stroperij</i> (al. 5)	– <i>vorm van diefstal (en vaak doding) van dieren op vreemd grondgebied</i>
<i>krijgen harde klappen</i> (al. 5)	– <i>lijden onder de omstandigheden</i>
<i>lichtpuntje</i> (al. 6)	– <i>iets positiefs</i>
<i>reservaat</i> (al. 6)	– gebied dat van overheidswege wordt beschermd om alles wat er leeft of om het landschap zelf in natuurlijke staat te bewaren.

8 oorzakelijk verband

9 doordat

10 Mensen overbevissen de zeeën en vervuilen die, bossen worden opgeofferd aan (intensieve) landbouw. Daarnaast speelt de mens een rol bij de klimaatverandering en stroperij.

11 Mensen kunnen de situatie oplossen door beschermde natuurgebieden uit te breiden en met elkaar te verbinden. Ook door herplaatsingsprogramma's weten diersoorten zich te herstellen.

12 De mens moet overgaan op duurzame voedselproductie en groene energie, waardoor de natuur niet verder wordt vernietigd.

Opdracht 2*

Deze dieren worden in hun voortbestaan bedreigd

Met deze dieren gaat het iets beter

© JV/LVDB HET PAROOL

Opdracht 3

1 Sint-Maarten

2 Alinea 1 is de inleiding omdat daarin het onderwerp wordt geïntroduceerd en de hoofdgedachte wordt genoemd: Sint-Maarten blijkt overduidelijk een expansieve traditie. Alinea 2 tot en met 10 zijn het middenstuk, waarin Sint-Maarten vroeger wordt beschreven. Alinea 11 is het slot, waarin het over Sint-Maarten in de tegenwoordige tijd gaat.

3 verleden/hedenstructuur

4 Het slot is niet, zoals in de theorie staat, een conclusie of voorspelling over de toekomst, maar is de beschrijving van het heden, wat volgens de theorie in het middenstuk zou moeten staan.

5 de dag waarop de heilige Martinus is begraven

6

pakweg (al. 1)

expansieve (al. 1)

overlevering (al. 2)

visioen (al. 2)

bekering (al. 2)

oude papieren (heeft) (al. 3)

antropoloog (al. 3)

Reformatie (al. 3)

is er de klad in gekomen (al. 3)

dito (al. 5)

pauper (al. 5)

plakkaat (al. 7)

vroom (al. 7)

renaissance (al. 9)

– ongeveer; naar schatting (woordenboek)

– uitgebreide (context)

– van generatie op generatie doorgegeven / doorverteld (context)

– (religieuze) verschijning (in een droom) (context)

– aansluiting bij een (religieuze) groep (woordenboek)

– bestaat al lang (woordenboek)

– een wetenschapper die zich bezighoudt met het bestuderen van het menselijk gedrag (woorddelen, woordenboek)

– De protestantse, zestiende-eeuwse scheiding binnen het christendom, die ingezet werd door Maarten Luther, Johannes Calvijn en andere protestanten. (woordenboek)

– is het minder ... geworden (woordenboek)

– dezelfde (context)

– minderbedeelde, arme (context)

– affiche (woordenboek)

– gelovig (woordenboek)

– herleving; wedergeboorte (woordenboek, woorddelen;

folklore (al. 9)
Authenticiteit (al. 9)
antroposofisch (al. 10)

uit het Frans)
– cultuurtraditie (woordenboek)
– echtheid (woorddelen)
– letterlijk betekent antroposofie: wijsheid omtrent de mens (antropos=mens; sofia=wijsheid); denkend en handelend gebaseerd op en geïnspireerd door het werk van de Oostenrijkse filosoof Rudolf Steiner, 1861-1925 (woorddelen, woordenboek)

7

wanneer?	waar?	korte beschrijving/kenmerken	aline(a's)
11 november 397	West-Hongarije	begravenis van de heilige Martinus, ruiter in het Romeinse leger, duiveluitdrijver, kloosterstichter en later bisschop van Tours	2
middeleeuwen tot de achttiende eeuw (Reformatie)	Nederland	Sint-Maarten is een echte 'volksheilige'	3
negentiende eeuw	Amsterdam	Sint-Maarten is een 'schooierige plattelandstraditie' trefzeker wordt uitgebannen	6
jaren 1920 - 1930	Nederlandse gebieden die eerder Sint-Maarten al vierden, behalve Amsterdam	Sint-Maarten beleefde een renaissance als 'fatsoenlijke folklore'	9
1930	Amsterdam	Sint-Maartenviering wordt gezien als overlast. In een plakkaat worden ouders en scholen opgeroepen om zich er verre van te houden. Sint-Maarten wordt gevierd door ruig, bedelend jongvolk uit de achterbuurten.	7
1938	veel plaatsen in Nederland, ook niet-katholieke gebieden	De 'katholieke' Sint-Maarten wordt op relatief veel plaatsen vereerd.	4
tot vlak na de Tweede Wereldoorlog	noordelijke provincies, Noord-Holland boven het IJ en Limburg	Deze kindertraditie komt alleen nog voor in de noordelijke provincies, Noord-Holland boven het IJ en Limburg.	9
de jaren zeventig van de twintigste eeuw	Amsterdam	Het wordt weer wat met Sint-Maarten, onder meer via het antroposofische onderwijs.	10
nu	veel gebieden in Nederland, behalve in Noord-Brabant, Zuid-Holland en Zeeland	Sint-Maarten wordt op steeds meer andere plaatsen gevierd. Veel verschil met vroeger is er niet: in het begin van die avond gaan de kinderen nog steeds in kleine groepjes zingend de huizen langs. Nu wordt er hoopvol een plastic tasje uitgestoken, waarin al het snoep of fruit verdwijnt. In Limburg wordt het Sint-Maartenverhaal tegenwoordig vaak nagespeeld.	11

8 De schrijver heeft binnen de verleden/hedenstructuur voor een opbouw per deelaspect gekozen. Het middenstuk gaat wel allemaal over vroeger, maar is niet chronologisch opgebouwd; hij verwerkt de informatie daar per deelonderwerp (bijvoorbeeld 'Amsterdam').

9 (1) Hij was al ruim 1.500 jaar dood.

(2) Hij had eeuwen van protestantisme, dat niet aan heiligenverering doet, weten te doorstaan.

10 'Langs de deuren gaan' werd als schooiën gezien en als overlast bestempeld.

11 Nee, nog steeds gaan kinderen in het begin van de avond met lampions in de hand zingend de huizen langs en krijgen snoep of fruit. Alleen in Limburg wordt het Sint-Maartenverhaal tegenwoordig vaak nagespeeld.

12 Dit staat tussen aanhalingstekens om te benadrukken dat het hier om een gespeelde Sint-Maarten gaat.

13 informeren

Opdracht 4

1 het belang van historisch besef

2 De inleiding eindigt na alinea 1.

3 Op basis van de inleiding, waarin vragen worden gesteld, zou je kunnen verwachten dat er een vraag/antwoordstructuur volgt.

4

een belletje doen rinkelen (al. 1)

– de zaken komen iemand bekend voor (context, woordenboek)

gedoemd zijn (al. 1)

– niet anders kunnen (woordenboek)

respondent (al. 2)

– iemand die antwoord geeft bij een enquête (context; uit het Latijn; woordenboek)

perspectief (al. 5)

– een punt van waaruit iemand de zaken bekijkt (context; uit het Latijn; woordenboek)

relativeren (al. 5)

– iets afzwakken door op de betrekkelijkheid ervan te wijzen

ethisch (al. 6)

– op het gebied van goed en kwaad; moreel (context; woordenboek)

handvatten (al. 7)

– richtlijnen (context; woordenboek)

demagogen (al. 7)

– mensen die de massa (door middel van retorische middelen) misleiden

illusie (al. 8)

– onjuist idee van de werkelijkheid, waarop iemand hoopt

fundamentalistisch (al. 9)

– zich houdend aan strikte (theologische) principes en voorschriften (woorddelen; woordenboek)

aan (iets) ten grondslag liggen (al. 9)

– aan de basis staan van (context, woordenboek)

5 Wilschut maakt met deze vergelijking duidelijk dat er veel dingen belangrijk zijn, die we desondanks niet weten.

6 Er wordt een vergelijking gemaakt tussen vroeger (alinea 4) en nu (alinea 5). Die vergelijking is een tegenstelling.

7 Een mogelijk signaalwoord aan het begin van alinea 5 is 'maar'.

8 *Bijvoorbeeld:*

Wat we nodig hebben om goede afwegingen te maken in ethische kwesties is historisch besef. Dat voorkomt dat we fundamentalistisch denken, maar zorgt ervoor dat we kritisch naar onszelf en anderen kijken (18 woorden, vanaf 'historisch besef').

9 De zin verwijst naar de alinea ervoor, waarin staat dat historische kennis in de praktijk brengen makkelijker gezegd is dan gedaan.

10

1 b Het historisch besef onder de mensen moet worden versterkt.

2 a De kans op fundamentalistische terroristische aanslagen zal afnemen.
--

3 d Mensen met historisch besef leggen anderen geen eeuwenoude regels op.

4 c Historisch besef gaat niet samen met geloven in eeuwige waarheden.
--

11 De vraag is: Moeten we ons zorgen maken over ons kennisgebrek van historische feiten, of zijn er belangrijker zaken dan kennis van het verleden?

Het lijkt erop dat we ons niet direct zorgen moeten maken over ons gebrek aan historische kennis. Belangrijker is echter dat we historisch besef ontwikkelen, zodat we onszelf en de wereld om ons heen kritisch kunnen blijven bekijken. Dit zorgt er voor dat we niet fundamentalistisch denken en ruimte geven aan andersdenkenden. Dit zorgt voor een stabiele en democratische samenleving.

De vraag is nu hoe we historisch besef ontwikkelen zonder onze historische feitenkennis. Deze vraag wordt in de tekst niet expliciet beantwoord.

12 *Eigen antwoord.* Als je dacht dat je een vraag/antwoordstructuur zou krijgen, klopt dat ook. Anderzijds behandelt de tekst ook een mogelijk probleem en stelt een oplossing voor.

Opdracht 5*

eigen antwoord. Bijvoorbeeld: Het lijkt erop dat we ons niet direct zorgen moeten maken over ons gebrek aan historische kennis. Belangrijker is dat we historisch besef ontwikkelen, zodat we onszelf en de wereld om ons heen kritisch kunnen blijven bekijken. Dit zorgt er voor dat we niet fundamentalistisch denken en ruimte geven aan andersdenkenden en dat is belangrijk voor een stabiele en democratische samenleving. Historisch besef moet alleen wel doordringen en in de praktijk gebracht worden, want mensen met historisch besef houden niet vast aan oude en onwrikbare principes. De vraag is nu hoe we historisch besef ontwikkelen zonder onze historische feitenkennis.

Schrijven

Startopdracht

1 Bijvoorbeeld:

- 1 Wanneer is de eerste fiets ontworpen?
- 2 Hoe zag die eerste fiets eruit?
- 3 Wie heeft de fiets eigenlijk 'uitgevonden'?
- 4 Wat zijn de belangrijkste verschillen tussen de fietsen van vroeger en die van nu?
- 5 Welke ontwikkelingen in het ontwerp hebben zich voorgedaan sinds de uitvinding van de fiets?
- 6 In welk opzicht zijn de functies van de fiets de laatste honderd jaar veranderd?
- 7 Is de populariteit van de fiets in de loop der tijd veranderd? Hoe? Waardoor?
- 8 Hoe zal de fiets zich in de toekomst verder ontwikkelen?

2 Het ligt voor de hand om een bijzonder voorbeeld van het fietsgebruik vandaag de dag te nemen om de nieuwsgierigheid van de lezer op te wekken. Bijvoorbeeld:

'Elke doordeweekse ochtend brengt moeder Myrthe (28) haar drieling van twee naar de kinderopvang in de Utrechtse wijk Lombok. Niet per auto, welnee, gewoon op de fiets. Hoe doet ze dat met drie kleintjes? Geen probleem, Myrthe gebruikt een ruime moderne fietskar waarmee ze handig door het drukke ochtendverkeer laveert. (...)'.
3 Een verleden/heden/(toekomst)structuur.

Opdracht 1

1 informeren

2 Omdat ze verschillende kanten van de Surinaamse samenleving en het leven in Suriname wil noemen, zoals de gemengde bevolking, het klimaat, de band met Nederland, de talen die er gesproken worden, voornaamste middelen van bestaan, de inrichting van de samenleving, de politiek, de religies, de emigratie.

3 Een verleden/heden/(toekomst)structuur en een vraag/antwoordstructuur passen ook bij dit onderwerp.

4 Eigen keuze. De aspectenstructuur lijkt het meest geschikt als Sara allerlei kanten van de Surinaamse samenleving wil belichten.

Opdracht 2

1 'Het ontstaan van graffiti' of 'Opkomst en ontwikkeling van graffiti als kunstvorm'.

2 informeren

3 Een mogelijke hoofdgedachte is: 'Graffiti heeft zich ontwikkeld van straatkunst tot een serieus genomen kunstvorm die in musea te vinden is.'

4 Omdat het gaat om het schetsen van een ontwikkeling, ligt een verleden/heden/(toekomst)structuur het meest voor de hand. Ook een vraag/antwoordstructuur is mogelijk, als de schrijver bijvoorbeeld de vraag stelt: 'Hoe heeft graffiti zich kunnen ontwikkelen van een vrije, creatieve uiting in de openbare ruimte tot museumkunst?'

Als de tekst de zeer uiteenlopende oordelen over graffiti zou behandelen, zou een argumentatiestructuur, een aspectenstructuur en eventueel een verklaringsstructuur of een voor- en nadelenstructuur gebruikt kunnen worden, maar die kant van het fenomeen graffiti behandelt de tekst niet.

Opdracht 3

1 en 2 Het tekstdoel en de hoofdgedachte zijn afhankelijk van de eigen keuze van het onderwerp.

Bij de verschillende onderwerpen zouden de volgende structuren kunnen passen:

De teloorgang van het papieren boek: verklaringsstructuur; verleden/heden/(toekomst)structuur

Kwakzalverij: vraag/antwoordstructuur; verleden/heden/(toekomst)structuur

Openbaar vervoer: aspectenstructuur, voor- en nadelenstructuur, verleden/heden/(toekomst)structuur

Populisme: aspectenstructuur; verklaringsstructuur, verleden/heden/(toekomst)structuur

Ruilhandel vroeger en nu: verleden/heden/(toekomst)structuur.

3, 4 en 5 Eigen ingevuld bouwplan en eigen inleiding en slot.

6 Beoordeling aan de hand van het feedbackformulier hieronder.

Kijken en luisteren

Startopdracht

Eigen antwoord.

Opdracht 1

1-2

3 *Eigen antwoord.* Je kunt bijvoorbeeld iets te weten willen komen over de onderwerpen waarover geschreven wordt, of over hoe vaak een dagboek stiekem door een ander gelezen wordt. Of je wilt misschien weten of het ergens tegen helpt als je een dagboek bijhoudt.

4

1 *Wat zijn redenen om een dagboek te beginnen of bij te houden?*

- andere schrijvers kunnen je geïnspireerd hebben
- je leert er beter door schrijven

2 *Hoeveel dagboeken worden er tegenwoordig nog geschreven?*

Als je kijkt naar hoeveel dagboeken er verkocht worden: nog steeds veel.

Ook worden er nog steeds dagboeken ingeleverd bij het instituut.

3 *Welke overeenkomsten en verschillen zijn er tussen dagboeken vroeger en nu?*

Taalgebr. = anders

De wereld was vroeger anders.

Grote versch. in thematiek zijn er niet.

4 *Welke jongeren kiezen ervoor een dagboek bij te houden?*

- Niet alleen meisjes (dat is een vooroordeel)
- Niet alleen jongeren met problemen (ook leuke dingen worden beschreven)

5 *Eigen vraag en eigen antwoord.*

6 *Eigen vraag en eigen antwoord.*

5 *Eigen antwoord.*

6 *Eigen antwoord.*

7 *Eigen antwoord.* Je kunt bijvoorbeeld het hele interview beluisteren of de samenstellers van het boek een e-mail met vragen stellen.

Opdracht 2

1 *Eigen antwoord.* Waarschijnlijk weet je al dat de pest ook 'de zwarte dood' genoemd werd en dat het in de Middeleeuwen een besmettelijke en dodelijke ziekte was.

2 *Bijvoorbeeld:*

- Waar komt de pest oorspronkelijk vandaan?
- Hoe kwam de pest in Nederland?
- Wanneer kwam de pest in Nederland?
- Welke verschijnselen horen er bij deze ziekte?
- Hoe werd de ziekte overgebracht op een ander?
- Wat werd er tegen de pest gedaan?
- Hoe vaak kwam de pest in Nederland voor?
- Hoeveel mensen zijn er aan de ziekte in Nederland gestorven?
- Ging je er eigenlijk altijd aan dood of kon je de ziekte overleven?
- Sinds wanneer is de ziekte in Nederland uitgestorven?
- Hoe is de ziekte toen uitgeroeid? / Wat is de behandeling?

3 -

4 *Bijvoorbeeld:*

- Waar komt de pest oorspronkelijk vandaan?

Azië / China (14^e eeuw)

- Hoe kwam de pest in Nederland?

via handelsschepen

- Wanneer kwam de pest in Nederland?
in 1349 (Bergen op Zoom)

- Welke verschijnselen horen er bij deze ziekte?
- zwarte plekken
- hoge koorts
- hoofdpijn
- hallucinaties

- Wat werd er tegen de pest gedaan?
Er werden pesthuizen gebouwd, waar zieken naartoe gebracht werden.
(In de stad: tonnen pek + teer tegen de stank van lijken)

- Hoe vaak kwam de pest in Nederland voor?
1349 en 1663: epidemie

5 Bijvoorbeeld:

- Hoe werd de ziekte overgebracht op een ander?
- Hoeveel mensen zijn er aan de ziekte in Nederland gestorven?
- Ging je er eigenlijk altijd aan dood of kon je de ziekte overleven?
- Sinds wanneer is de ziekte in Nederland uitgestorven?
- Hoe is de ziekte toen uitgeroeid? / Wat is de behandeling?

6 Je vond wellicht interessant dat er in heel Europa meer dan 25 miljoen mensen sterven, een kwart van de totale bevolking.

7 Eigen antwoord. De informatie die gegeven wordt door de vrouw vond je waarschijnlijk minder nuttig dan de informatie die verteld werd door de voice over.

Misschien kon je ook niet zo veel beginnen met de informatie over het pesthuis in Rotterdam of dat in Leiden, waar nu een museum in zit en waarnaast een ziekenhuis staat.

8

- Hoe werd de ziekte overgebracht op een ander?
via besmette vlooiën, die op ratten zaten

- Ging je er eigenlijk altijd aan dood of kon je de ziekte overleven?
Besmet: binnen 2 tot 8 dagen dood

- Sinds wanneer is de ziekte in Nederland uitgestorven?
1929; Rotterdam

- Hoe is de ziekte toen uitgeroeid? / Wat is de behandeling?
Nu in quarantaine + antibiotica

9 Aanvullende informatie hebben we onder meer over de verschijnselen gekregen: niet alleen zwarte vlekken en koorts, maar ook grote puisten, grote builen en bloed spugen.

10 Ja. In het tweede filmpje spreken ze over het jaartal 1664 in plaats van 1663.

11 Eigen antwoord. Interessant vond je misschien dat de ziekte als straf van God werd gezien en dat er elke tien jaar ergens wel een nieuwe uitbraak was.

12 Eigen antwoord.

Spreken en gesprekken

Startopdracht

1-3 -

Opdracht 1

1

a ongeschikt: het zijn eigenlijk twee vragen

b geschikt

c ongeschikt: te moeilijk verwoord

d geschikt

e geschikt

f geschikt

g geschikt

h ongeschikt: suggestief, de vraag legt de bezoeker deze woorden bijna in de mond

2 Bijvoorbeeld:

a - Bent u binnenkort nog van plan naar een festival te gaan?

- Beïnvloedt de terreurdreiging uw keuze wel of niet naar een festival te gaan?

c Bent u tevreden over het festivalbeleid dat er door bezoekers geen wapens mogen worden gedragen?

h Bent u bereid langer te moeten wachten voor ingangscntroles, als dit de veiligheid op het festival vergroot?

- Zo ja, hoeveel tijd mag dit volgens u maximaal extra kosten?

Opdracht 2

1 Eigen antwoord. Je wilt bijvoorbeeld weten wie er nog een dagboek bijhoudt, welke thema's iemand beschrijft en of er voor jou nog niet bekende voordelen zitten aan een dagboek bijhouden.

2 Bijvoorbeeld:

Gesloten

1 Houd jij dagboek bij?

2 Heb je wel eens in het dagboek van iemand anders gelezen?

3 Denk je dat het goed is een dagboek bij te houden?

Open

1 Over welke thema's schrijf jij in je dagboek?

2 Waarvoor denk je dat jongeren soms een dagboek hebben?

3 Waarom heb jij wel / geen dagboek?

3-6 Eigen antwoord.

Opdracht 3

-

Woordenschat

Startopdracht

1

- a gingen compleet uit hun dak: werden zeer enthousiast
- b niet onwelwillend: (wel) positief (dat wil zeggen: ze was wel bereid om de kosten te delen)
- c weldoorvoed: dik, gezet
- d aardig wat: zeer veel

2

Eigen oordeel.

3

- a het enthousiasme benadrukken
- b de positieve reactie benadrukken (die misschien niet verwacht was)
- c het 'dik zijn' van Frans wat zachter of diplomatieker benoemen
- d door het kleiner voor te stellen dan het is, op een ironische manier aangeven dat het juist heel veel is

Opdracht 1

- 1 grensoverschrijdend gedrag: eufemisme – geweldpleging; rellen schoppen
- 2 agrarisch medewerker: eufemisme – boerenknecht; hulp (bij het werk op de boerderij en op het land)
- 3 een beetje saai(e film): understatement – heel saai(e film)
- 4 niet onbemiddeld: litotes – rijk
- 5 helemaal kapot: hyperbool – heel moe; uitgeput
- 6 (fiets) met trapondersteuning: eufemisme – elektrische (fiets)
- 7 een aanrijding met een persoon: eufemisme – zelfdoding (door voor de trein te springen)
- 8 sterf van het honger: hyperbool – heb flinke trek
- 9 lang niet slecht: litotes – een zeer goede prestatie
- 10 herstructureren: eufemisme – mensen (moeten) ontslaan
- 11 een grote boodschap doen: eufemisme – naar de wc (om te poepen)
- 12 weegt wel wat: understatement – is loodzwaar.

Opdracht 2

- 1 een penitentiare inrichting: eufemisme – gevangenis
- 2 huizenhoge: hyperbool – hoge
- 3 ombuigingen: eufemisme – bezuinigingen
- 4 uren: hyperbool – lang
- 5 geen verkeerd (plan): litotes – een goed (plan)
- 6 met een visuele beperking: eufemisme – slechtiende en blinde
- 7 maar een kippeneindje: understatement – niet zo ver (terwijl het wel ver is)
- 8 niet ondenkbaar: litotes – waarschijnlijk
- 9 een ongelukje gehad: understatement – (ernstig ten val gekomen en) een en ander gebroken
- 10 niet onaardig: litotes – behoorlijk goed

Opdracht 3

1 en 2

Hyperbolen vind je in:
zin a van de startopdracht;
de zinnen 5 en 8 van opdracht 1;
de zinnen 2 en 4 van opdracht 2.

3 Mogelijke effecten:

Het kan zijn dat jullie beter begrijpen of meevoelen hoe enthousiast, moe, hongerig, hoog, lang iemand of iets is.

Het effect kan ook zijn dat jullie de bewering 'dik aangezet' of overdreven vinden.

4 Eufemismen vind je in:

zin c van de startopdracht;

de zinnen 1, 2, 6, 7, 10 en 11 van opdracht 1;

de zinnen 1, 3, 6 van opdracht 2.

5 Mogelijke effecten:

Het kan zijn dat jullie ervaren dat een boodschap neutraler wordt, objectiever, minder ernstig.

Jullie kunnen ook het gevoel krijgen dat er iets verdoezeld wordt, mooier voorgesteld dan het in werkelijkheid is. Ook zien jullie misschien dat een directere omschrijving vermeden wordt.

6 De functie van de hyperbool is in alle gevallen: benadrukken.

De functie van het eufemisme loopt uiteen:

neutraliteit en objectiviteit uitstralen, iets een zeker gewicht geven, iets verdoezelen, iets verzachten, iets minder ernstig laten lijken, directe termen (die bv. met toiletbezoek te maken hebben) vermijden.

Opdracht 4**1**

1 zeggingskracht	overtuigende, sterke manier van uitdrukken – woorddelen; context
2 volstrekt	helemaal; totaal - synoniem
3 urgenter	dringender – synoniem
4 traceren	nagaan; opsporen; naspeuren – kennis van andere talen (het Engelse 'trace')
5 manipulatie	beïnvloeding; stiekeme poging tot verandering – synoniem; omschrijving; context
6 de publieke opinie	mening van de meerderheid van het volk – woorddelen; context
7 totalitair	dictatoriaal – synoniem; tegenstelling
8 dystopisch	met een zeer somber, negatief beeld (over de toekomst) – woorddelen ('dystopisch' is het tegenovergestelde van 'utopisch'; het is ook een genreaanduiding voor boeken)
9 paradox	(schijnbare) tegenstelling – omschrijving; voorbeeld
10 doorgaans	meestal – synoniem; woorddelen
11 verkondigden	maakten bekend; vertelden in het openbaar – omschrijving ('... in hun berichtgeving')
12 behoren te	moeten – woorddelen
13 propaganda	reclame maken voor de eigen ideologie; kwalijke poging aanhangers te winnen voor bepaalde principes – omschrijving; voorbeelden
14 gradaties	verloop in fasen, bijvoorbeeld van goed naar slecht of omgekeerd – voorbeeld
15 nuanceren	iets minder zwart-wit voorstellen; iets minder erg of scherp laten lijken – context
16 genocide	volkerenmoord – synoniem
17 laster	kwaadsprekerij; zonder bewijzen iemand zwart maken – synoniem
18 holocaust	systematische uitroeiing van de Joden voor en tijdens de Tweede Wereldoorlog – definitie
19 onmiskenbaar	beslist; zonder twijfel – synoniem; woorddelen

20 demagoog	volksmenner; iemand die grote massa's door retorica weet te bespelen en te mobiliseren -synoniem; omschrijving (afgeleid van het Griekse 'demos' = volk en 'agogie' = opvoeding, vorming)
20 een beroep doen op	hulp vragen van – woorddelen
21 luisterrijk	schitterend; groots; iets om trots op te zijn – omschrijving
22 nostalgie	verlangen naar vroeger – omschrijving
23 scepsis	twijfel; reserves – synoniemen
[NB spreek uit 'skepsis']	
24 verifiëren	nagaan of iets waar is – omschrijving; kennis van het Frans (la vérité = de waarheid)
25 gereduceerd	beperkt (tot); teruggebracht (tot) – synoniem; voorbeeld; context

2

<i>a geschonden</i>	– <i>zonder enige eerbied behandeld; beschadigd; overtreden</i>
<i>b schetst</i>	– <i>tekent; beschrijft in het kort</i>
<i>c ongenaakbare</i>	– <i>niet te benaderen</i>
<i>d zich bekwamen in</i>	– <i>heel goed in iets worden</i>
<i>e amper</i>	– <i>nauwelijks</i>
<i>e rancune</i>	– <i>wrok; opgekropt haatgevoel</i>
<i>g finesses</i>	– <i>kleine details; bijzonderheden</i>

Opdracht 5

1

Alinea 1:

1 frappant, overduidelijk en onrustbarend: opsomming in drieën

2 Onze gangen op straat ..., onze zoektochten op internet ..., onze privacy ...: enumeratio en repetitio (het woord 'onze')

Alinea 3

1 bepaald geen ideaalbeeld: litotes

2 Het ministerie van ..., het ministerie van ..., het ministerie van ...: repetitio en opsomming in drieën

Alinea 4

1 niet zelden: litotes

2 gewapende conflicten: eufemisme (voor 'oorlog')

Alinea 5

1 het begint met nuancering van ernstige voorvallen, het wordt al erger als feiten worden 'ingekleurd' en het kan uitlopen op verspreiding van regelrechte leugens: climax

2 een beetje anders zijn gelopen: understatement

Alinea 7

1 hele volksstammen: hyperbool

2 Dat lukte in ..., dat lukte in ... en dat lukt...: repetitio en opsomming in drieën

Alinea 8

1 hoort, leest en ziet: opsomming in drieën

2 niet onverstandig: litotes

3 toen, nu en in de toekomst: opsomming in drieën

2

Alinea 2

De roman (snijdt iets... aan): personificatie

Alinea 3

schetst: metafoor (in een werkwoord)

Alinea 4

1 het voertuig: metafoor – betekenis: een middel om iets te bereiken

2 is de waarheid (meestal) het eerste slachtoffer: metafoor – betekenis: de waarheid wordt niet meer verteld

Alinea 5

(propaganda)bombardement: metafoor – betekenis: grote hoeveelheid

Alinea 7

de duistere kant (van retorica): metafoor – betekenis: de negatieve kant (van retorica)

Alinea 8

wapen: metafoor – betekenis: een (krachtig) middel dat je kunt gebruiken om een doel te bereiken

3 'een dubbele agenda hebben' betekent dat je naast het plan dat je hebt en dat voor iedereen duidelijk is, ook nog een verborgen plan hebt, dat buitenstaanders niet kennen.

Opdracht 6

1 nuanceren

2 urgent

3 verifiëren

4 propaganda

5 volstrekt

6 gereduceerd

7 nostalgie

8 fitnesses

Opdracht 7

1		A	M	P	E	R			
2		L	A	S	T	E	R		
3		I	N	G	E	T	O	G	E
4		R	A	T	I	O	N	E	E
5		H	Y	P	E	R	B	O	O
6	T	O	T	A	L	I	T	A	I
7		G	E	N	O	C	I	D	E
8			D	E	M	A	G	O	O

Grammatica, zinsdelen

Startopdracht

- 1 In zin *a* vindt Jos het nieuwe computerspel leuk, in zin *b* vindt hij het leuk dat hij het nieuwe computerspel krijgt.
- 2 Het verschil ontstaat doordat *dat* in zin *a* verwijst naar *het nieuwe computerspel*, terwijl *wat* in zin *b* verwijst naar de hele voorafgaande zin (*Voor ... computerspel*).

Opdracht 1

- 1 ze, haar
- 2 haar
- 3 zijn, hem
- 4 het, zijn
- 5 ze

Opdracht 2

- 1 hun
- 2 hen
- 3 ze (zij)
- 4 hen
- 5 hen

Opdracht 3

- 1 dat
- 2 wat
- 3 wie
- 4 die,
- 5 wat

Opdracht 4

- 1 op wie
- 2 waarmee
- 3 waarin
- 4 wat
- 5 waarin (waar)

Opdracht 5

- 1 waaraan
- 2 haar
- 3 zijn, zijn
- 4 dat
- 5 zijn, het
- 6 wat, wat
- 7 waarover
- 8 van wie
- 9 wat, waarmee
- 10 zijn, hem

Opdracht 6*

Eigen antwoorden

Grammatica, woordsoorten

Startopdracht

1 in zin b: *Het zijn niet alleen koks, **degenen die** lange messen dragen. Er zitten ook slagers tussen.*

2

a Alleen koks die **betrekkelijk voornaamwoord** lange messen dragen, zijn ook goede koks.

b *Het zijn niet alleen koks, die **betrekkelijk voornaamwoord met ingesloten antecedent** lange messen dragen. Ook slagers dragen die.*

Opdracht 1

1 Wie **vr.vnw** hebben meer over voor geld, mannen of vrouwen? Mannen!

2 Men zegt dat **os.vgw** het methaangas dat **betr.vnw** koeien uitstoten, een milieuprobleem vormt.

3 Wist je dat **os.vgw** patat eten ongezond is? Het bevat de stof solanine en die **aanw.vnw** is giftig.

4 Bij dat **aanw.vnw** vuurwerk stonden veel Hagenaars die **betr.vnw** genoten van de show.

5 Wie **betr.vnw m.i.a** denkt dat **os.vgw** de wereld zonder mannen beter af is, heeft het mis. Dat **aanw.vnw** is zeker.

Opdracht 2

1 Wie **vr.vnw** van jullie gaat er naar dat **aanw.vnw** toneelstuk, dat **betr.vnw** in de Stadsschouwburg speelt?

2 Deze **aanw.vnw** diersoorten worden ernstig bedreigd, doordat **os.vgw** er jacht op wordt gemaakt.

3 Hoe heet die **aanw.vnw** jongen ook alweer, die **betr.vnw** je in zo'n **aanw.vnw** theatertje in Parijs hebt ontmoet?

4 Zulke **aanw.vnw** bestuurders moeten toch weten dat **os.vgw** dergelijke **aanw.vnw** zaken ontoelaatbaar zijn.

5 Spreekwoord: 'Wie **betr.vnw m.i.a** in een glazen huis woont, moet niet met stenen gooien.'

Opdracht 3*

Eigen antwoorden.

Opdracht 4

1 In vroeger tijden wist men **onbep.vnw** nog weinig **onbep.hoofdtelw** over de natuurverschijnselen. 2 Neem het onweer. 3 In de Noorse mythologie werd dat **aanw.vnw** verklaard doordat **os.vgw** de god Donar zijn **bez.vnw** hamer Mjöl**nir zn-e** door de lucht wierp, wat **betr.vnw** de bliksemschichten zou **hww** veroorzaken. 4 Ook in de Griekse **bn** wereld komen dergelijke **aanw.vnw** godenverhalen voor. 5 Demeter, de godin van de landbouw, had een **olw** prachtige dochter, Persephone. 6 Op een dag werd zij ontvoerd door Hades, die **betr.vnw** haar **pers.vnw** meenam naar zijn onderwereld. 7 Demeter was **kww** ontroostbaar **bn** en bracht een heel **bw** strenge winter op de aarde. 8 Die **aanw.vnw** deed **hww** veel **onbep.hoofdtelw** mensen honger lijden. 9 Daarom **bw** beval de oppergod Zeus dat **os.vgw** Persephone aan haar **bez.vnw** moeder teruggegeven moest worden. 10 Echter **bw**, omdat **os.vgw** het meisje in het dodenrijk al wat **onbep.vnw** gegeten had **hww**, kon zij slechts **bw** tijdelijk **bw** terug naar het rijk der levenden. 11 In de lente en de zomer (het groei- en bloeiseizoen) mocht ze enkele **onbep.hoofdtelw** maanden op aarde verblijven **zww**, maar **ns.vgw** iedere **onbep.vnw** herfst en **ns.vgw** winter bracht ze door **bw** bij **vz** Hades. 12 Zo verklaarden de oude Grieken **czn** het ontstaan der seizoenen.

Formuleren

Startopdracht

- 1 Kent Miriam alle studenten al waarmee ze straks dat onderzoek moet doen?
Het woord *waarmee* verwijst naar *studenten* en dat zijn mensen; het moet dus *met wie* zijn.
- 2 Als je mijn broers tegenkomt, wil je hen dan zeggen dat we om zes uur eten?
Het woord *hen* is meewerkend voorwerp zonder voorzetsel; het moet dus *hun* zijn.
- 3 De salto mortale is het gevaarlijkste dat een acrobaat in het circus kan doen.
Het woord *dat* verwijst naar een overtreffende trap (het gevaarlijkste); het moet dus *wat* zijn.

Opdracht 1

- 1 De volgende woorden zijn vrouwelijk:
c onderneming
d operatie
f plechtigheid
g specialiteit
h stoornis
i videotheek
k wetenschap
l ziekte
- 2 Je kunt dat weten doordat het gaat om de-woorden die eindigen op een achtervoegsel.

Opdracht 2

- 1 De volgende zelfstandige naamwoorden zijn het-woorden:
a chemieconcern
d organisatiecomité
- 2 Dat kun je zien aan de bijvoeglijke naamwoorden zonder -e: *beroemd* en *enthousiast*. Bij de-woorden waar *een* voor staat, komt daar een -e achter. De woorden *apothecose* en *overgangsrite* zijn dus de-woorden.

Opdracht 3

1

- a Het spannendste boek **dat** Roos ooit gelezen heeft, is *Boy 7* van Miriam Mous.
b Bourgogne, de streek rond de stad Dijon, is bekend om **zijn** wijnproductie.
c Bartiméus is een instituut **dat** steun verleent aan blinden en slechtzienden.
d Kan de politie een agent **over wie** zo veel klachten zijn, niet beter ontslaan?
e Rijkswaterstaat is een ministerieel agentschap **dat** de rijkswegen beheert.
f Mijn vriendinnen wilden dat ik vanmiddag met **hen** een terrasje zou pakken.

2

- a A lemand kent niet alle regels die er bestaan voor verwijzen.
b B lemand weet het geslacht niet van het woord waarnaar verwezen wordt.
c C lemand weet niet of er verwezen wordt naar een *de*-woord of een het-woord.
d A lemand kent niet alle regels die er bestaan voor verwijzen.
e C lemand weet niet of er verwezen wordt naar een *de*-woord of een het-woord.
f A lemand kent niet alle regels die er bestaan voor verwijzen.

Opdracht 4

- 1 Een meisje **dat** aan voetbal doet, was in 1960 nog een vreemd verschijnsel.
2 Zodra jullie dit formulier hebben ingevuld, moeten jullie **het** retourneren.
3 Waarom hebben jullie niet alles geleerd **wat** de docent had opgegeven?
4 Uw administratiesysteem is verouderd en daarom gebruiken we **dat** niet meer.
5 Volgens mij heeft dit apparaat door de jaren heen **zijn** diensten wel bewezen.

6 De kleintjes mochten bij de Sint op schoot en Piet gaf **hun** een cadeautje.

Opdracht 5

1 correct

2 De klant accepteert de prijsverhoging niet, want **ze/die** is in strijd met de afspraak.

3 Iedereen is op zoek naar een vriend **op wie** je volledig kunt vertrouwen.

4 Omdat de reünie een succes was, gaan we **haar/die** nu om de vijf jaar organiseren.

5 correct

6 Opa Bos neuriet vaak deze oude melodie, omdat **ze/die** hem vrolijk maakt.

Opdracht 6*

Eigen antwoorden.

Spelling

Startopdracht

- 1 Moeten deze **daklozen** werkelijk buiten slapen met die vorst?
- 2 De film is voor **volwassenen** en dus niet geschikt voor **jongeren**.
- 3 In de VS verdienen de **rijken** honderd keer zoveel als de **armen**.

Opdracht 1

- 1 Zijn Clemens en Arnold hier de **enigen** met verstand van kunst?
- 2 Van de **tientallen** Italiaanse gerechten lustte Janine er slechts **enkele**.
- 3 Krijgen ook de **laatsten** die arriveren, dit aandenken aan de fietstocht?
- 4 **Velen** zijn geroepen, maar **weinigen** uitverkoren, zegt de Bijbel.
- 5 Toen het zo sneeuwde, kwamen alleen de **eerste** leerlingen op tijd in de les, maar **sommige** waren echt veel te laat.
- 6 De kroketten waren **alle** te hard, maar de **meeste** waren wel eetbaar.

Opdracht 2

- 1 Toen de kandidaten opkwamen, werden de **leukste** begroet met applaus.
- 2 Onder de **genodigden** waren artiesten, onder wie de leden van de band Kensington.
- 3 De hengelaar nam de grote vissen mee en gooide de **kleine** terug.
- 4 **Zoute** haringen lust Kerwin wel, maar **zure** vindt hij vies.
- 5 Dit gebouw is slecht toegankelijk voor **gehandicapten**.
- 6 Mevrouw Verhoeck bekeek alle tomaten en zocht de **mooiste** eruit.

Opdracht 3

- 1 Van de schaatsafstanden is de tien kilometer een van de **zwaarste**.
- 2 Op de markt kocht Elly Spaanse pepertjes: twee **rode** en twee **groene**.
- 3 Werk dat VS-burgers niet willen doen, wordt vaak gedaan door Mexicaanse **illegalen**.
- 4 Mel zocht in de dierenwinkel nieuwe vissen en kocht er twee **felgekleurde**.
- 5 De kerstdagen brengt iedereen het liefst door met zijn **dierbaren**.
- 6 Wij verkopen vooral telefoons van Huawei: van de **beste** de **goedkoopste**.

Opdracht 4

- 1 In zin *a* is de feestavond die de jongste flatbewoners organiseren, alleen voor de ouderen die in de flat wonen; in zin *b* zijn ook ouderen van buiten de flat welkom.
In zin *c* vinden sommige studenten de film waardeloos en andere studenten zijn enthousiast; in zin *d* zijn de mensen die enthousiast zijn over de film, geen studenten.
- 2 De amazone is een mens en het rijpaard is een dier. Als het om twee mensen gaat, moet je *beiden* spellen, als het om twee dieren gaat, spel je *beide*. Wat moet je in dit geval doen?
Dat is lastig.
Het antwoord is overigens *beide*.
- 3 In zin *f* schrijf je *beiden*, want achter *beide/beiden* kun je niet jongens invullen:
f *Die jongens maken altijd ruzie en vaak hebben ze **beide** (jongens) schuld.
In zin *g* kun je wel jongens toevoegen en het staat al eerder in de zin, dus spel je *beide*:
g Die jongens maken altijd ruzie en vaak hebben **beide** (jongens) schuld.

Opdracht 5

- 1 A4'tje
- 2 biggetje
- 3 cafetariaatje
- 4 cd'tje
- 5 dingetje

- 6 harinkje
- 7 jockeytje
- 8 jongetje
- 9 karbonaadje
- 10 lolly'tje
- 11 omaatje
- 12 sardientje
- 13 sateetje
- 14 sherry'tje
- 15 souvenirkje
- 16 studiootje
- 17 taxiëkje
- 18 wormpje

Opdracht 6*

1

- a Een narcis is een bloem en een tulp ook.
Als mijn moeder jarig is, neem ik een bloemetje voor haar mee: meestal een gemengd boeket.
- b Weet jij misschien waar mijn telefoon ligt?
Ik zoek mijn mobiel, want ik verwacht een telefoontje van mijn baas.
- c Waarschijnlijk is de spion door de Russische geheime dienst vergiftigd.
Met behulp van haar spionnetje hield mijn oma vanuit haar zitkamer precies in de gaten wat er op straat zoal gebeurde.
- d Hoelang speelt die Rosa uit 6 atheneum eigenlijk al viool?
In mijn achtertuin heeft de tuinman gisteren viooltjes geplant.

2

- a blauwtje - Ferry probeerde de mooie Eva te versieren, maar hij heft een blauwtje gelopen, want Eva wil verking met Maurits.
- b cursiefje - Op de voorpagina van deze krant schrijft een bekende Nederlandse schrijver elke dag een cursiefje waar ik vaak om moet glimlachen.
- c nieuwtje - Heb je dit nieuwtje al gehoord? Onze leraar Engels gaat emigreren naar Australië.
- d ommetje - Na het eten maken we op zondagmiddag met het hele gezin een ommetje door de buurt.

3

- a akkefietje - storend probleempje; kwestietje; ruzietje
- b rotje - klein knalvuurwerk
- c sprookje - verzonnen verhaal waarin heksen, feeën, kabouters etc. voorkomen, meestal gebaseerd op de tegenstelling tussen goed en kwaad
- d twaalfuurtje - lunch; lunchpakket
- e weesgegroetje - kort gebed tot Maria
- f wentelteufje - in melk en ei gebakken boterham met suiker en kaneel

Opdracht 7

- 1 Toen de scouts op survival gingen, bestond hun **proviand** uit broden, worsten en blikken kapucijners en **sperziebonen**.
- 2 De **capaciteit** van dit hospitaaltje van *Artsen zonder grenzen* is veel te klein om alle mensen met een **trauma** op te vangen.
- 3 Een regering die de uitstoot van CO₂ wil **reduceren**, gaat erg inefficiënt te werk als ze de **elektriciteit** laat opwekken in kolencentrales.

- 4 Het heeft de hoogste **prioriteit** de burgers die voor het oorlogsgeweld de bergen in zijn gevlucht te **traceren**, zodat de **chauffeurs** van het Rode Kruis hen via een veilige **route** naar bevrijd gebied kunnen brengen.
- 5 Toen de **journalist** van de Volkskrant ging dineren in het chicste restaurant van de stad, trok hij zijn mooiste **outfit** aan: een donkerblauw kostuum met een lichtblauwe stropdas.
- 6 Door de extreme weersomstandigheden raakten veel van de in Barcelona geloste postduiven **gedesoriënteerd**.
- 7 Onder het **totalitaire** regime van deze dictator vonden volgens *Amnesty International* **executies** van politieke tegenstanders plaats.
- 8 Gedurende het laatste **decennium** is dankzij vaccinaties het aantal **epidemieën** in derdewereldlanden sterk afgenomen.
- 9 Omdat Otto bij de **auditie** voor het nationaal orkest was afgewezen, heeft hij uit **rancune** de auto van de voorzitter van de toelatingscommissie vernield.
- 10 Het Nederlands bevat veel uitdrukkingen met **alliteratie**, zoals 'na lang wikken en wegen', 'nooit ofte nimmer' en 'te kust en te keur'.

Opdracht 8

- 1 In de film **bevrijdt** de ridder een jonkvrouw en **leidt** hij haar uiteindelijk naar het altaar.
- 2 Waarom **besteed** je geen aandacht aan mijn vragen en **beantwoord** je ze niet?
- 3 Het spreekwoord luidt: 'Wat gij niet wilt dat u **geschiedt**, doe dat ook een ander niet.'
- 4 **Benijd** je hem omdat hij beter **skateboardt** dan jij?
- 5 De traiteur **kruidt** het gehakt en **kneedt** het enige tijd, voordat hij de ballen vormt en die **braadt** in de braadpan.
- 6 Dat die graffitispuiters telkens mijn garagedeur **bekladt**, **duld** ik niet langer, want mijn verzekering **vergoedt** de schade niet.

Opdracht 9

- 1 Waarom **aanvaard** je niet dat de verkering voorgoed uit is en **brand** je nog steeds van verlangen naar Mathilde?
- 2 De krant **meldt** dat hier zaterdag een Russische Antonov **landt**, een vliegtuig waarvan elke spotter **likkebaardt**.
- 3 **Wordt** je zus echt gepest omdat ze zich een beetje afwijkend **kleeft**?
- 4 **Verbreedt** men deze zeearm, die **uitmondt** in de Noordzee, voor de scheepvaart op Antwerpen?
- 5 Het **verblijdt** je vast dat een weidevogel als de scholekster tegenwoordig ook op platte daken **broedt**.
- 6 Ik **vermoed** dat de haven van deze stad in de komende jaren **verzandt**.

Opdracht 10

- 1 Bij Noordwijk is een **bloedende** orka **aangespoeld**, die nu bij Ecomare op Texel **wordt verzorgd**.
- 2 Mijn zus **reageert** altijd zeer **geërgerd**, als je haar rust **verstoort** wanneer ze **studeert**.
- 3 De herder **weidt** zijn kudde in de bergen en **spiedt** voortdurend de omgeving af op zoek naar roofdieren.
- 4 Op het perron **wachtten** gisteravond vele reizigers tevergeefs op de intercity uit Leeuwarden, die door de hevige sneeuwval bij Meppel was **gestrand**.
- 5 Een rattenvanger heeft de muskusratten **verdelgd**, omdat ze de dijk hebben **beschadigd**, hetgeen elk jaar weer een flinke kostenpost **oplevert**.
- 6 Wanneer de non zich aan contemplatie **wijdt**, **versmaadt** zij elke lekkernij en **voedt** ze zich met water en brood.

Hoofdstuk 3

Taalweetjes

Esperanto

De benaming 'Esperanto' gaat terug op het woord dat in Romaanse talen gebruikt wordt voor 'hoop' of 'hopen'. Esperanto betekent 'iemand die hoopt'. Zamenhof gebruikte die naam als pseudoniem in zijn publicaties over het Esperanto.

Pardonu? Wat zeg-ie?

ekster	= buiten (denk aan 'exterieur')
kolekti	= verzamelen; plukken; oogsten; innen (denk aan 'collecte')
paco	= vrede (denk aan 'pax')
timo	= vrees; angst (denk aan 'timide')
vojaĝi	= reizen (denk aan 'voyage', 'voyager')

Je eigen kunsttaal

Eigen antwoord.

Lezen

Startopdracht

1

[1=c] Na grote successen in Berlijn, Parijs en Londen vinden in steeds meer restaurants in Nederland diners in het donker plaats. Er zijn zelfs eetgelegenheden die zich volledig op dit fenomeen richten. De dinergasten zijn dan volledig aangewezen op hun smaak-, gehoor- en tastzintuigen. De gasten worden begeleid door visueel beperkte kelners. In de ruimte waar de gasten dineren, is het namelijk zo donker dat ziende medewerkers er niet uit de voeten kunnen. Pieter Doomen is horecamanager van restaurant-eetcafé Lucebert waar dit soort avonden ook wordt georganiseerd. 'Ik ben van mening dat blind eten een ijzersterk concept is'.

[2=d] 'Ten eerste neemt normaal gesproken het visuele aspect een heel belangrijke plaats in als je uit eten gaat', zegt Doomen. 'Een mooi opgemaakt gerecht doet heel erg veel. Als dat aspect wegvalt richt alle aandacht zich op de smaak, textuur en geur van het eten. Daardoor wordt eten weer even nieuw en spannend!'

[3=a] Bovendien ervaren de restaurantgasten niet alleen hoe bijzonder het is om te eten zonder te zien, maar ook ondervinden mensen op een ongewone manier hoe het moet zijn om een visuele handicap te hebben. Dit laatste zorgt voor een beter begrip voor visueel beperkte mensen, volgens de horecamanager.

[4=e] Zijn laatste argument betreft de werkgelegenheid. 'In de verduisterde restaurants is er behoefte aan werknemers met een visuele beperking. Vaak komen zij vanwege hun handicap moeilijk aan de bak, maar doordat er nu tientallen eetgelegenheden deze ervaring in het donker aanbieden, is de werkgelegenheid onder blinde en slechtziende horecamedewerkers landelijk met maar liefst 15 procent gestegen.

[5=b] Een sterk concept dus. 'Jazeker. Voor de blinde en slechtziende medewerkers die lekker aan de slag zijn. En voor de gasten ook; ik zie dat ze na afloop heel enthousiast zijn en het gevoel hebben een nieuwe ervaring opgedaan te hebben.' Dit geldt ook voor mensen die bang zijn in het donker. 'Je ziet dat ze na een tijdje gewend raken aan het donker en zoveel vertrouwen krijgen in hun andere zintuigen dat ze zich over hun angst heen zetten en zich overgeven aan het diner en het gezelschap aan tafel', aldus Doomen.

2 dineren in het donker

3 Blind eten is een ijzersterk concept.

4 2, 3 en 4 (d, a en e)

5 Dineren in het donker is een ijzersterk concept voor zowel de gasten die nieuwe ervaringen opdoen als de visueel beperkte medewerkers die in de restaurants aan de slag kunnen.

6 argumentatiestructuur

Opdracht 1

1 Ik ben van mening dat

2 Ten eerste

3 Bovendien, ook

4 (Zijn laatste) argument (betreft)

5 dus

6

b Blind eten is een ijzersterk concept.

↑
e Eten wordt weer even nieuw en spannend.

↑
d Er ontstaat een beter begrip voor visueel beperkte mensen.

↑
c De werkgelegenheid onder blinde en slechtziende horecamedewerkers is verbeterd.

↑
a Alle aandacht richt zich op de smaak, textuur en geur van het eten.

↑
f Mensen ondervinden op een ongewone manier hoe het moet zijn om een visuele handicap te hebben.

Opdracht 2

1 B

Jij weet niets van gezondheid en voeding.

↑
Jij hebt er nog nooit een wetenschappelijk artikel over gelezen.

↑
Je hebt bovendien zelf overgewicht.

2 D

Als je gaat karten, moet je beschermende kleding dragen.

↑
Bij een botsing kun je anders levensgevaarlijk gewond raken.

↑
Je kunt hersenletsel oplopen.

↑
Je kunt ook een nek-of rugwervel breken.

3 C

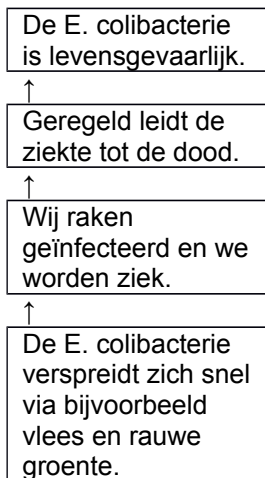
Maarten is heel erg geschikt als medewerker bij speelparadijs Joepie.

↑
Hij is sociaal.

↑
Hij heeft ervaring als oppas.

↑
Hij heeft twee jaar als au pair gewerkt.

4 A

Opdracht 3*

1

a Amin zal rijk worden.

b Koeien hebben geen pijn.

2

a

(1) Iedereen die rijk is, heeft hard gewerkt.

(2) Amin werkt hard.

b

(1) Mensen die pijn hebben, huilen vaak.

(2) Koeien huilen nooit.

3

a Volgens de redenering heeft iedereen die rijk is, hard gewerkt, maar dit wil niet zeggen dat iedereen die hard werkt ook rijk wordt. Het is dus niet zeker dat Amin rijk wordt.

b In de redenering worden koeien vergeleken met mensen. Het gevolg van pijn bij mensen is dat ze vaak huilen; deze menselijke emotie hebben koeien niet. Het is dus fout om de conclusie te trekken dat koeien, doordat ze niet kunnen huilen, ook geen pijn kunnen ervaren. (Bovendien staat er in de redenering dat mensen 'vaak' huilen als ze pijn ervaren, dus pijn leidt bij mensen niet altijd tot huilen. Ook op basis hiervan is de conclusie fout.)

Opdracht 4

1 Julius Jaspers' reclame voor Remia Fritessaus

2 alinea 1

3 overtuigen

4

corpulent (al. 1)

dik; zwaarlijvig

karakteristiek (al. 1)

typerend

zijn neus ophalen voor (al. 2)

minderwaardig vinden

Over smaak valt niet te twisten. (al. 4)

Over verschil in smaak moet men geen ruzie maken.

gooit te grabbel (al. 5)

gooit zomaar weg; offert op

pionier (al. 5)

iemand die als eerste iets onderneemt

noodlijdend (al. 6)

met te weinig geld; armoedig

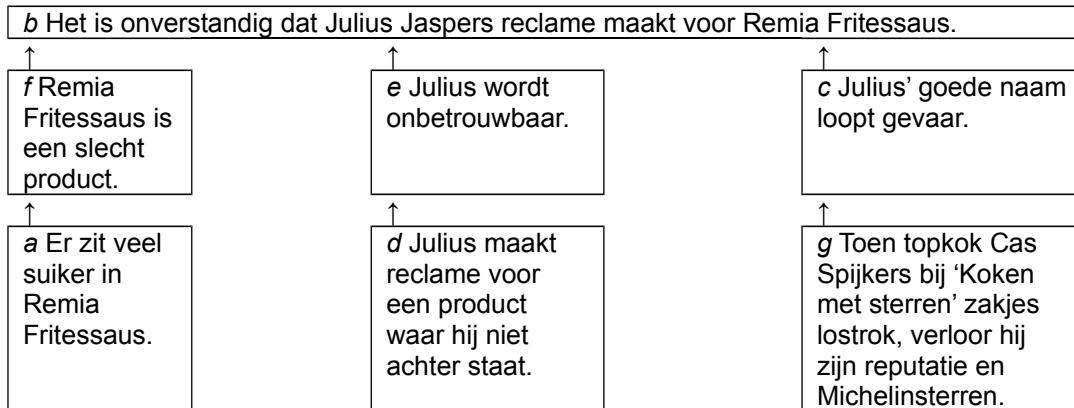
etablissement (al. 6)

zaak

5 De frietsaus bevat weinig vet, dus denken mensen dat deze gezond is, maar dat klopt niet. Doordat er namelijk extra veel suiker aan wordt toegevoegd, is de frietsaus (nog steeds) ongezond.

6

7 a (uitleg: In mayonaise zit namelijk helemaal geen suiker) en g (uitleg: Deze feiten zijn controleerbaar: Cas Spijkers heeft inderdaad zijn sterren verloren.)

8 D

9 *Eigen antwoord.* Bijvoorbeeld vanwege het geld, omdat hij de frietsaus van Remia lekker vindt, of om meer naamsbekendheid te krijgen

10 Zij houden hun werk en de dingen die zij aanprijzen in hun reclames strikt gescheiden.

11 Je kunt de spottende (ironische) ondertoon vinden in zinnen als:

- Ach, ach, ach, Julius Jaspers, waarom nu toch? (al. 1)
- Misschien houdt Julius gewoon van waterige imitatiemayonaise met suiker? Kan toch? (al. 4)
- Als je het van de frietsaus moet hebben voor je gezondheid, dan is het toch al te laat. (al. 4)
- (...) uit het zompige moeras van glazige aardappels, schoenzoolvles en sufgekookte groentes wist te trekken. (al. 5)

Opdracht 5

1 (boeken kopen in) de boekhandel

2 alinea's 1, 2 en 3

3 overtuigen

4

sociëteit (al. 1)

schroomde (al. 1)

wispelturig (al. 1)

relict (al. 3)

beroert (al. 3)

gewijd (al. 4)

in een mum van tijd (al. 6)

walhallen (al. 7)

tactiel (al. 7)

believen (al. 7)

pantheon (al. 10)

vereniging

aarzelde

grillig; veranderlijk

overblijfsel

aanraakt

heilig; verheven

snel

paradijs

voelbaar; tastbaar

willen

letterlijk: een tempel voor alle goden, hier: speciaal gebouw; gebouw om iets in ere te houden

tred (al. 10)

gerieflijk (al. 11)

pas

comfortabel

5 De uitgeverij is een grote en toonaangevende uitgeverij en Nijssen is deskundig.

6 Met een zoete inval wordt bedoeld dat het een plaats is waar veel mensen welkom zijn en gastvrij worden ontvangen.

7

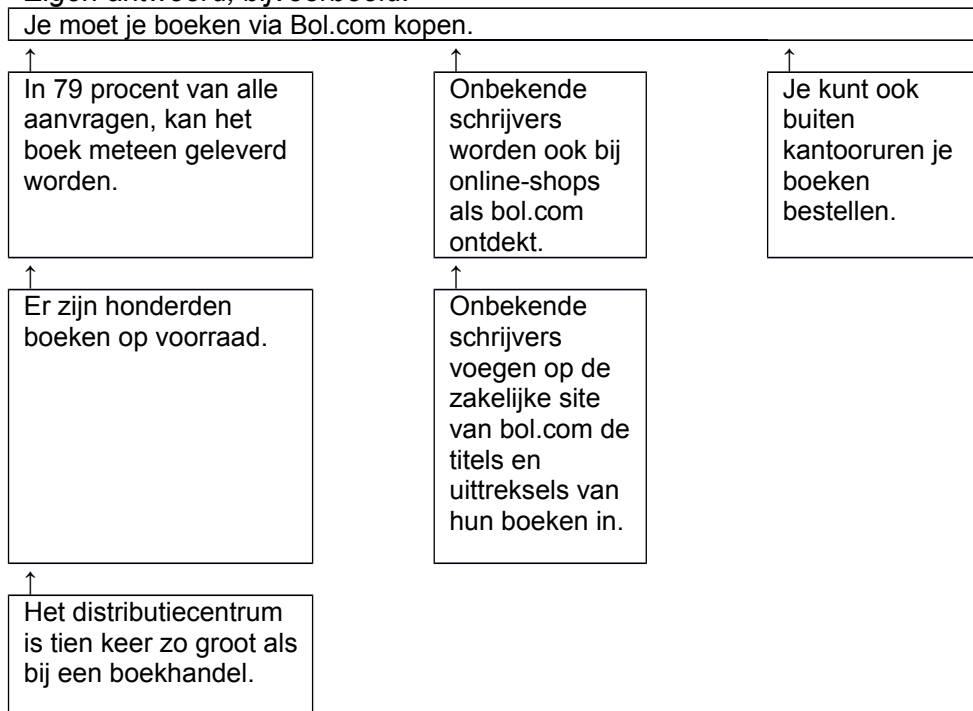

8 b, c, d, e

9 D

10 De boekhandelaar maakt een voorselectie waarbij ook onbekende en minder populaire kwaliteitsschrijvers zitten. Wanneer klanten bij hem boeken van deze schrijvers kopen, onthoudt hij de schrijversnamen en koopt hij de volgende boeken van deze onbekende schrijvers guller in. Dat schept een vraag naar hun werk. Zo steunt de boekhandelaar de minder bekende schrijvers.

11 'In het wild tegenkomen' gebruik je vaak als je het hebt over een onverwachte ontmoeting met een (bijzonder en/of wild) dier. Als taalgrap zal de schrijver daarom geschreven hebben dat je de schrijver niet mag aanraken, zoals ook vaak op bordjes staat in bijvoorbeeld natuurparken waar je wilde dieren kunt tegenkomen.

Opdracht 6**Eigen antwoord, bijvoorbeeld:*

Schrijven

Startopdracht

Eigen antwoorden, bijvoorbeeld:

1 De hoofdvraag: Hoe komt het dat kinderen veel dingen niet lusten die ze later als volwassene vaak wel lekker vinden?

Deelvragen:

- Wat zijn de bekendste soorten voeding waar kinderen een afkeer van hebben?
- In hoeverre heeft dat met de smaak van het eten te maken of bijvoorbeeld ook met geur, textuur? Of met de mate waarin het licht of juist zwaar te verteren is?
- Welke soorten voedsel vinden bijna alle kinderen juist wél lekker?
- Welke overeenkomsten zijn er tussen de soorten voeding waar kinderen een hekel aan hebben? En tussen de soorten voeding die ze wel lekker vinden?
- Welke functie zou de specifieke smaakbeleving van kinderen een functie kunnen hebben?
- Wat doen ouders veelal om de smaak van kinderen een beetje te sturen?
- Wanneer verandert de smaak van de meeste mensen?
- Wat is de conclusie als het gaat om de vraag waardoor kinderen vaak lastige eters zijn?

2 Zie 1.

3 Een vraag-antwoordstructuur.

Opdracht 1

1 Vraag k: k Welke symbolische betekenis hebben kleuren bij kleding?

2 a, b, d, e, f en i.

3 Verschillende mogelijkheden, bijvoorbeeld:

d (geschikt voor de inleiding, als voorbeeld), f, e, i (drie voorbeelden van het verband tussen kleur en kleding), a en b. De laatste twee kunnen ook omgedraaid worden. De antwoorden op a en b dienen als (uitgebreid) antwoord op de hoofdvraag.

Opdracht 2

1 Eigen hoofdvraag, bijvoorbeeld:

Heeft muziek luisteren een gunstig effect op het maken van huiswerk of niet?

Of:

Welke invloed heeft 'muziek tijdens huiswerk' op de leerresultaten?

2 Eigen deelvragen:

- Naar welke muziek luisteren de meeste scholieren bij het huiswerk?
- In hoeverre beïnvloeden volume, tempo en muzieksoort de concentratie tijdens de leeractiviteit?
- Wat is het verschil in effect bij muziek met en zonder tekst?
- Welke leeractiviteiten zouden misschien wel en welke niet te combineren zijn met muziek luisteren?
- Welke voorbeelden zijn er die laten zien welke soort muziek misschien geschikt zou kunnen zijn voor welke leeractiviteit?
- Werkt in het algemeen muziek luisteren tijdens het huiswerk maken stimulerend of is dat afhankelijk van soort huiswerk, soort muziek, tempo, volume, tekst?

3 Uitwisseling en eigen commentaar.

Opdracht 3

1 t/m 5 Afhankelijk van eigen keuze.

Kijken en luisteren

Startopdracht

-

Opdracht 1

1 b

2 *Eigen antwoord.*

3 Timmermans heeft een ernstige gezichtsuitdrukking. Dit past goed bij de ernst van de situatie.

4 Timmermans blijft zitten. Hij maakt nauwelijks gebaren. Af en toe maakt hij gebruik van zijn handen, bijvoorbeeld als hij iets emotioneels wil benadrukken ('And this is despicable', waarbij hij zijn ergernis en woede ondersteunt met een agressief getik op zijn tafelblad.) Ook dit past goed bij de situatie.

5 Timmermans spreekt met een lage, krachtige stem, hij articuleert zeer duidelijk en houdt pauzes op momenten dat hij iets wil benadrukken ('We owe it... to justice, we owe it... to humanity'). Dit maakt hem heel overtuigend.

6 *Eigen antwoord.*

7 Timmermans kijkt steeds rond en houdt zijn blik relatief lang gericht op zijn publiek. Je kunt dit onder meer merken aan de aandacht die zijn speech krijgt: als de camera mensen in zijn publiek toont, zie je dat ze goed geconcentreerd zijn.

8 a: een belofte, want hij zegt: 'We will not rest until all facts are known and justice is served.'

d: een verzoek, want hij zegt: 'Please, provide full cooperation.'

Opdracht 2

1 charismatisch spreken / ethos

2 ethos (de indruk van de spreker), pathos (ken je publiek) en logos (de inhoud).

3 Ethos bestaat uit:

1 het prettige om naar te luisteren, de charme

2 competent zijn, deskundigheid

3 betrouwbaarheid, geloofwaardigheid, integriteit, wijsheid

4 non-verbaal: hij laat een iets langere stilte vallen, voordat hij zijn college begint. Op dat moment maakt hij alleen oogcontact met zijn publiek.

verbaal: Hij stelt zijn publiek vragen.

5 De spreker staat goed rechtop, houdt meestal zijn armen achter zijn rug, loopt rustig heen en weer.

Zijn gezichtsuitdrukking is geconcentreerd, hij oogt ontspannen; af en toe is hij geamuseerd door een reactie uit het publiek en moet hij glimlachen.

Voorbeeld van een verandering in zijn houding: als hij zegt dat het bij ethos gaat om de spreker, neemt hij zijn linkerarm achter zijn rug vandaan en benadrukt met een handbeweging het woord 'spreker'. Dit is om het belang van deze passage te benadrukken. Op deze manier laat hij geen misverstanden ontstaan over het thema van zijn college.

6 Zijn stemgebruik is normaalgesproken laag; op het moment dat hij het heeft over retorica en de schone schijn, gaat zijn stem duidelijk omhoog. Het is qua intonatie een uitzondering op de rest van zijn verhaal. Dit zorgt voor nadruk.

7 1 Dingen die Sutorius belangrijk vindt, herhaalt hij. Het woord 'ethiek', 'de (drie) clusters', 'prettig' herhaalt hij zo vaak, dat het niet te missen is.

2 Ook herhaalt hij de belangrijke dingen in andere woorden, bijvoorbeeld: 'Prettig, u bent prettig, ik ben prettig, aangenaam om naar te luisteren, u welgezind...'

3 Door middel van zinnestelsels als 'en dat is interessant', legt hij ook nadruk op zijn boodschap.

4 Ook maakt hij goed gebruik van stiltes, waarna hij iets belangrijks zegt.

8 Aristoteles is een van de bekendste filosofen uit het oude Griekenland (4^e eeuw voor Christus). Hij schreef onder meer de *Ars rhetorica*, over de kunst van het overtuigen. John F. Kennedy was de 35ste president van de Verenigde Staten. Hij was een charismatisch man en hij stond bekend om zijn goede toespraken. Martin Luther King was een zwarte Amerikaanse dominee, die bekend geworden is om zijn in 1963 gehouden toespraak 'I have a dream', waarin hij kritiek uitte op de discriminatie van zwarte Amerikanen.

Opdracht 3

1 De Graaf opent haar college met een schijnbare tegenstrijdigheid: 'Geschiedenis is altijd actueel'. Dit wekt interesse, omdat je als luisteraar moet bedenken waarom deze tegenstelling toch waar is.

2 *Eigen antwoord.*

3 de geschiedenis van de veiligheidsdiensten

4 De Graaf toont het belang van dit onderwerp aan door in te gaan op de gevaren waartegen de geheime diensten burgers beschermen, maar ook door toe te lichten dat de geheime diensten zelf ook een gevaar voor onze democratie en onze privacy kunnen zijn.

5 De Graaf staat heel rechtop. Dat ze hoge hakken aan heeft, maakt het misschien makkelijker een actieve houding aan te nemen (je staat immers als het ware op je tenen, naar voren gericht). Ze staat niet stil, maar loopt een klein beetje heen en weer. Haar gezichtsuitdrukking is vrij ontspannen. Een enkele keer gaan haar wenkbrauwen omhoog als ze iets wil benadrukken.

Voorbeeld gezichtsuitdrukking:

- Als De Graaf klaar is met haar uitleg over het gevaar van de geheime diensten voor onze democratie en privacy, spreekt ze de volgende samenvattende zin uit: 'Dat gaan we behandelen aan de hand van de geschiedenis'. De intonatie gaat bij deze zin ook omhoog, net als haar wenkbrauwen. Zij ondersteunt dus op twee manieren dat er een overgang in haar verhaal zit.

Haar handgebaren zijn rustig en afwisselend. In haar ene hand houdt zij spreekkaartjes vast, met de andere hand maakt ze haar gebaren.

Voorbeeld ondersteunende gebaren:

- Ze spreekt over een grote spanning. Op dat moment maakt ze met haar beide handen een soort alomvattend gebaar.

- 'We behandelen 150 jaar geschiedenis...': op dit moment maakt ze een ondersteunend gebaar, waarbij ze in vogelvlucht die 150 jaar lijkt te willen aanwijzen.

- Op het moment dat ze spreekt over het inzoomen op drie grote 'intellegencerevoluties', maakt ze drie maal eenzelfde gebaar waarmee ze de revoluties lijkt aan te pakken.

- Aan het einde van haar inleiding zegt De Graaf een antwoord te willen geven op de vraag uit het begin: hoe nuttig zijn nou die diensten? Op dat moment houdt ze beide handpalmen naar boven en lijkt bijna haar schouders wat op te trekken. Ze stelt de vraag dus zowel verbaal als non-verbaal.

6 Tijdens haar college kijkt ze veel de zaal in. Ze vraagt echter weinig om reactie en daardoor is er weinig interactie tussen het publiek en de spreker. Ze verwijst wel een keer actief naar mogelijke voorkennis: 'Jullie kennen hem misschien als dichter...'.
Of jij dit voldoende vindt om je aangesproken te voelen: eigen antwoord.

7 Een woord als 'gepriegel' is alledaags; ook het benoemen van de familieband tussen de cryptoloog en zijn medewerker drukt De Graaf op een weinig opgesmukte manier uit. Deze laatste was namelijk gewoon 'zijn neefje'.

Woorden als 'intercepteren' of 'cryptoloog' zijn eerder lastig te begrijpen. Ook zal bijvoorbeeld niet iedereen direct weten wat 'ransomware' is.

8 *Eigen antwoord.*

Opdracht 4
Eigen antwoord.

Spreken en gesprekken

Startopdracht

-

Opdracht 1

-

Opdracht 2

1 onderwerp: charismatisch spreken / ethos

doel: informeren (eventueel ook: amuseren)

publiek: geïnteresseerde volwassenen (zonder veel merkbare voorkennis)

2 Sutorius spreekt zijn publiek aan met 'Dames en heren'. Hij spreekt ze ook aan met 'U'. Hij gaat uit van (een beetje) voorkennis, wat te merken is aan uitspraken als 'Logos: duidelijk', waarmee hij verwacht dat iedereen weet dat logos iets met 'woorden' of 'spraak' te maken heeft.

3-6 *Eigen antwoord.*

Opdracht 3

1-6 -

Opdracht 4

1-3 -

4 Feedbackformulier.

Woordenschat

Startopdracht

1

a lijkt op een vergelijking: de ogen zijn *als* fijn kristal

b lijkt meer op een metafoor: de woorden worden voorgesteld als iets zoets

c lijkt op een vergelijking: de verstoring door de kreet is *als* een verstoring door een mobiele telefoon

d lijkt op een metafoor: de smaak wordt voorgesteld als iets wat niet zo soepel is

e lijkt op een vergelijking: de sprong van Helena lijkt op een sprong van een hinde

f lijkt op een vergelijking: Trevis is als een trouwe hond.

2 Eigen oordeel. Bij a en f valt op dat er geen verbindingswoord bij de vergelijking staat; bij c en e valt op dat het uitgewerkte vergelijkingen zijn; bij b en d valt op dat een zintuiglijke ervaring (geluid, smaak) wordt gekoppeld een andere zintuiglijke ervaring (smaak, tastzin/gezicht).

Opdracht 1

De zinnen a en f bevatten een asyndetische vergelijking.

De zinnen c en e bevatten een Homerische vergelijking.

De zinnen b en d bevatten synesthesie.

Opdracht 2

1 een slangenmens: een asyndetische vergelijking (de aanvaller lijkt op een slangenmens, een zeer lenig iemand).

2 koude blik: synesthesie (de blik is heel zakelijk en hard en geeft geen enkele emotie aan).

3 een ijsbaan: een asyndetische vergelijking (de vloer was heel erg glad).

4 pittige opmerkingen: synesthesie (de opmerkingen zijn nogal scherp en krachtig).

5 Zoals ..., zo (...): een Homerische vergelijking (de gele en de rode irissen staan in een vaas bij elkaar maar maken nog geen echt contact).

6 zouteloze praatjes: synesthesie (de praatjes hebben weinig inhoud of misschien helemaal geen betekenis).

7 Zoals ..., zo: een Homerische vergelijking (door de flitsen van de ontploffingen is de nachtelijke hemel even beter zichtbaar en ook de huizen in de buitenwijken).

8 een helm: een asyndetische vergelijking (het hoofd voelt zo zwaar als wanneer het een helm draagt of zelfs een helm *is*; een helm biedt natuurlijk ook bescherming. Of je die interpretatie moet geven, hangt van de hele context af).

Opdracht 3

1 bittere opmerkingen: synesthesie; betekenis: de opmerkingen waren scherp en getuigden van onvrede.

2 (verdween) als sneeuw voor de zon: een vergelijking; betekenis: (verdween) heel snel

3 sleutel: metafoor; betekenis: de juiste manier om iets te bereiken.

4 Boze tongen: metoniem; betekenis: mensen die kwaadspreken.

5 een zuur gezicht: synesthesie; betekenis: een teleurgesteld, ontevreden gezicht.

6 (de politieke) arena: metafoor; betekenis: de ruimte of de plek waar politieke strijd wordt geleverd.

7 geselde (...) en liet ... verdrinken: personificatie; betekenis: er valt heel veel regen waardoor het land voor een groot deel onder water komt te staan.

8 een blinde vlek: metafoor; betekenis: iets wat je niet wil of kan zien, terwijl het toch duidelijk zichtbaar is.

9 een kluizenaar: een asyndetische vergelijking; betekenis: iemand die een zeer teruggetrokken leven leidt en niet onder de mensen komt.

10 luisteren naar de kleur: synesthesie; betekenis: specifieke sfeer en betekenis (die dromen kunnen hebben).

Opdracht 4

1

1 met elkaar gemeen hebben	overeenkomsten hebben – voorbeelden
2 oeuvre	al het werk dat een kunstenaar gemaakt heeft – context
3 gestimuleerd	aangezet tot – omschrijving
4 auditief	wat het gehoor betreft – tegenstelling; context; woorddelen (vergelijk het woord 'auditie')
5 manco	gebrek – synoniem
6 fenomeen	verschijnsel – synoniem
7 relatief	naar verhouding – omschrijving; woorddelen; context
8 ontregeling	verstoring – woorddelen
9 transfer	overdracht; overbrenging – kennis van het Engels
10 medici	doktoren – woorddelen; context (de woorden 'medicijnen' en 'medisch' zullen bekend zijn)
11 onthouding	het vasten; iets voor bepaalde tijd niet doen, zoals alcohol drinken of seks hebben – woorddelen; context; omschrijving
12 buitensporig	abnormaal; overdreven – woorddelen
13 penetrant	doordringend – synoniem; context
14 wrang	zuur; met een scherpe zure smaak – context (door het woord 'kiwi')
15 aroma	geur; (fijn) luchtje – context; synoniem
16 mismoedig	triest; ontmoedigd – woorddelen
17 is gerelateerd aan	houdt verband met; heeft te maken met – woorddelen (vergelijk het woord 'relatie'); context
18 consumeren	eten – synoniem; context
19 anderszins	op een andere manier – woorddelen
20 alarmeren	waarschuwen – synoniem; woorddelen
21 beangstigend	wat je bang maakt; vreeswekkend – woorddelen; context
22 samenhang	verband – woorddelen; context
23 primair	basaal; eerst(e); meest belangrijk – voorbeelden
24 gespitst op	vooral gericht op – woorddelen
25 ingrediënt	bestanddeel – voorbeeld; context

2

a heraut	– iemand die iets aankondigt; bode
b registreren	– opmerken en tot je door laten dringen
c sensatie	– gewaarwording via zintuigen
d genetisch	– erfelijk
e chronisch	– voortdurend; langdurig
f prikkel	– iets waarop zintuigen en zenuwen reageren
g compenseren	– goed maken; in evenwicht brengen
h filantroop	– iemand die belangeloos goede dingen doet

Opdracht 5

1

- Alinea 1 1 een kei in cabaret: een asyndetische vergelijking
 2 heraut (van de Romantiek): een asyndetische vergelijking
 3 een Jamie Oliver die niet kan proeven: een asyndetische vergelijking
- Alinea 2 snijdende geuren: synesthesie
- Alinea 3 kampioen onthouding: een asyndetische vergelijking
- Alinea 4 roze geurtjes: synesthesie
- ## 2
- motor metafoor; betekenis: de krachtbron die iets op gang brengt
- haviksblik metafoor; betekenis: zeer scherpe blik
- sporen metafoor; betekenis: (zichtbare) invloed die iets heeft (nagelaten)
- ## 3
- Alinea 3 in het duister tasten; betekenis: het niet weten; geen informatie of
 aanwijzingen hebben om zich een oordeel te kunnen vormen
- Alinea 4 1 bol staan van; betekenis: overvloedig aanwezig zijn
 2 Het water loopt me in de mond; betekenis: veel zin in eten krijgen (door de
 aانبlick en de geur van het eten)
- Alinea 7 aan de wieg staan van; betekenis: de oprichter of initiator zijn van

Opdracht 6

1

de smaak te pakken hebben; betekenis: iets leuk zijn gaan vinden en er daarom maar
 moeilijk mee kunnen ophouden
 in de smaak vallen; betekenis: zeer gewaardeerd worden
 dat smaakt naar meer; betekenis: daar wil ik wel wat meer van hebben

2

Bijvoorbeeld:

een vieze smaak in de mond krijgen van iets
 meer smaken hebben we niet
 over smaak valt niet te twisten
 er zit kraak noch smaak aan

3 en 4 Eigen tekst en beoordelingen.

Opdracht 7

- 1 De aangebrande aardappelen verspreiden een **penetrant** luchtje in de keuken.
- 2 Het gebrek aan parkeerplaatsen zien winkeliers als een groot **manco**.
- 3 Hoewel het een dure wijn was, smaakte die volgens de kenners toch **wrang**.
- 4 De relschoppers zouden **buitensporig** veel geweld hebben gebruikt.
- 5 Deze jong gestorven dichter heeft een klein, maar verfijnd **oeuvre** op zijn naam.
- 6 Afgaande op het **aroma** vermoed ik dat de kok ons een Indisch gerecht voorzet.
- 7 Rood is een **primaire** kleur, die niet uit andere kleuren kan ontstaan.
- 8 Voor slechthorenden is er tegenwoordig een scala aan **auditieve** hulpmiddelen.

Opdracht 8

De uitdrukkingen zijn:
 zout in de wonden strooien
 Eerst het zuur, dan het zoet.
 een bittere pil

Grammatica, zinsdelen

Startopdracht

- 1 ow = de wandelaars
- 2 ow = Max

Opdracht 1

Neem het eerste en het laatste woord van de (beknopte) bijzin over en zet erachter of er sprake is van een bijzin of van een beknopte bijzin.

- 1 Toen ... uitgerust = bijzin
- 2 Nog ... derby = beknopte bijzin
- 3 om ... dienen = beknopte bijzin
- 4 Terwijl ... zaten = bijzin
- 5 op ... leren = beknopte bijzin
- 6 of ... worden = bijzin

Opdracht 2

1

- 1 –
- 2 met od
- 3 met te + inf
- 4 –
- 5 met te + inf
- 6 –

2

- 1 Na goed uitgerust te zijn na haar werk ging Caja een uur fitnessen.
- 4 Lekker in het zonnetje zittend dronken Ronald en Michel een colaatje.
- 6 Martijn vroeg Irene in de fietsenstalling zijn vriendinnetje te worden.

Opdracht 3

1 Omdat hij zich ergerde aan hun voortdurende gegiechel, stuurde de docent de twee meiden naar de coördinator.

Eventueel: Omdat hij flink geërgerd was door hun voortdurende gegiechel, stuurde de docent de twee meiden naar de coördinator.

Of: Omdat hij was geërgerd door hun voortdurende gegiechel, stuurde de docent de twee meiden naar de coördinator.

2 Helaas voor haar klasgenoten verbeeldt Maja zich dat ze een goede zangeres is.

3 Beloofde Kathalijne haar moeder zojuist op tijd thuis te komen?

4 Terwijl hij luid schaterde om de door Rex vertelde mop, schonk Johan ons koffie in.

Of: Terwijl hij luid schaterde om de mop die Rex vertelde / verteld had, schonk Johan ons koffie in.

5 Lopend door de kamers van de woning werden de jonggehuwden steeds enthousiaster over het pand.

Of: Door de kamers van de woning lopend werden de jonggehuwden steeds enthousiaster over het pand.

6 Na de zitting zei de rechter de enig juiste beslissing genomen te hebben.

Of: Na de zitting zei de rechter de enig juiste beslissing te hebben genomen.

Opdracht 4

- 1 het pand te doorzoeken op explosieven = lv
- 2 om de postcodeloterij op te zeggen = bijv.bep → besluit
- 3 ernstig verwond aan zijn hoofd en schouder = bwb

- 4 al snuffelend in het platenzaakje = bwb
- 5 het gevecht met de uitdager snel te beslissen = vv
- 6 veel over de flanken te spelen = bijv.bep → opdracht

Opdracht 5

1

- 1 met te + inf
- 2 met te + inf
- 3 met vd
- 4 met te + inf
- 5 met od
- 6 met te + inf

2

- 1 zijn adjudant = mv
- 2 Merel = ow
- 3 de relschopper = lv
- 4 de titelhouder = ow
- 5 Bert = ow
- 6 zijn speelsters = mv

Opdracht 6*

- 1 het = vlv; om hun kinderen dagelijks voor te lezen = lv
- 2 ervan = vv; de vernielingen aan de abri te hebben aangericht = vv
- 3 het = vow; om hele dagen alleen door te brengen = ow
- 4 het = vlv; om arm te zijn = lv
- 5 erover = vv; zo veel belasting te moeten betalen = vv
- 6 het = vov; om al je geld in bitcoins te steken = ow

Grammatica, woordsoorten

Startopdracht

- Wat **vragend voornaamwoord** is 'wat' voor woordsoort in de zin 'Vertel ons eens wat **onbepaald voornaamwoord** over wat **betrekkelijk voornaamwoord met ingesloten antecedent** je met die wat **zelfstandig naamwoord** hebt' schoongemaakt?

Opdracht 1

1 Wat **betrekkelijk voornaamwoord met ingesloten antecedent** de boer niet kent, dat eet hij niet.

2 Heb jij nog wat **onbepaald hoofdtelwoord** kleingeld in je portemonnee voor de parkeermeter?

3 Mevrouw, heeft u wat **onbepaald voornaamwoord** over voor Jantje Beton?

4 De regering zal wel weten wat **vragend voornaamwoord** de beste oplossing is voor het milieuprobleem.

5 Hebben jullie nog wat **onbepaald voornaamwoord** leuks gedaan in de vakantie?

6 Iets wat **betrekkelijk voornaamwoord** je niet begrijpt, moet je in de les aan je docent vragen.

Opdracht 2

1 In de circustent zaten heel wat **onbep.hoofdtelw** mensen die genoten van de show.

2 Wat **vr.vnw** was vroeger de beste wasmachineslogan? Alles **onbep.vnw** wat **betr.vnw** je ziet, in de Indesit.

3 In wat **voor vr.vnw** auto zou je later graag willen rijden? Dat maakt me niets **onbep.vnw** uit.

4 Mark weet wel wat **vr.vnw** sommige **onbep.hoofdtelw** mensen ervan vinden dat hij zoiets **onbep.vnw** heeft gedaan.

5 Voor mijn verjaardag heeft iedereen **onbep.vnw** me wat **onbep.vnw** gegeven wat **betr.vnw** ik graag wou hebben.

6 Wat **betr.vnw** m.i.a. gij niet wilt dat u geschiedt, doe dat een ander niet.

Opdracht 3

Eigen antwoorden.

Opdracht 4*

1 *Bijvoorbeeld:*

- Wat een leuk bloesje heb je gekocht!

- Wat kan **werkwoord** zo'n bunzing stinken, zeg!

- Wat fijn **bijvoeglijk naamwoord** om te horen dat je geslaagd bent!

2

Jonas wilde het boek maar wat **bijwoord** graag hebben. Het woord wat is hier een versterking bij het bijwoord graag (*heel* graag) en is dus een bijwoord.

3

Wat **onbepaald hoofdtelwoord** weegt zo'n volwassen neushoorn ongeveer? In deze zin kun je wat vervangen door het onbepaald hoofdtelwoord hoeveel.

4

Wat **bijwoord** zit je daar zo te lachen? In deze zin kun je wat vervangen door het bijwoord waarom.

Opdracht 5

1 In de Griekse mythologie is **kwv** nectar de drank van de goden en ambrozijn hun **bez.vnv** spijs. **2** Beide **bep.hoofdtelw** zijn gemaakt van honing. **3** Dankzij **vz** de helende en zuiverende werking van dit voedsel waren de goden onsterfelijk. **4** Volgens **vz** een oude mythe smeerde Thetis haar later beroemd geworden zoon Achilles in **bw** met ambrozijn om hem **pers.vnv onkwetsbaar bn** te maken. **5** In een andere versie dompelde zij **pers.vnv** hem met hetzelfde **aanw.vnv** doel in het water van de Styx **zn-e**. **6** Over lekker eten is wel vaker wat **onbep.vnv** te doen in de Griekse mythen. **7** Koning Tantalos bijvoorbeeld **bw** werd **hvv** door Zeus uitgenodigd om bij de Olympische **bn** goden te komen eten. **8** Dom genoeg verraadde Tantalos geheimen die **betr.vnv** Zeus hem verteld had, en **ns.vgw stal zww** hij nectar en ambrozijn, opdat **os.vgw** zijn vrienden het **pers.vnv** konden proeven. **9** Toen **os.vgw** hij op zekere **onbep.vnv** dag zelf **aanw.vnv** de goden had uitgenodigd voor een banket, schotelde Tantalos hun **pers.vnv zijn bez.vnv** in stukken gesneden zoon Pelops voor **bw** om te testen of de gasten wel echt alwetend **bn waren kwv**. **10** Maar wat **vr.vnv** denk je? **11** Die **aanw.vnv** ontdekten het **pers.vnv** natuurlijk meteen en aten niets **onbep.vnv** van het vlees. **12** Alleen Demeter, die **betr.vnv** nog met haar hoofd bij de roef van haar **bez.vnv dochter** Persephone door Hades was, at gedachteloos wat **onbep.hoofdtelw** vlees van Pelops' schouder op. **13** Na zijn dood wordt Tantalos **zn-e** gestraft. **14** Hij moet tot zijn kin in het water staan en dorst lijden, maar **ns.vgw telkens bw als os.vgw** hij zijn lippen naar het water beweegt, zinkt dat **aanw.vnv** weg in de aarde. **15** Hongerig **bn** probeert hij ook van de fruitbomen te plukken die vlak boven **vz** hem hangen, maar wanneer **os.vgw** hij zijn hand uitstrekt om zich **wed.vnv** te voeden, blaast de harde wind de takken buiten **vz** zijn bereik.

Formuleren

Startopdracht

1 Zinnen *a* en *d* zijn ongrammaticaal. In zin *a* lijkt het of de gasten in de oven hebben gestaan en in zin *d* of de ets van Picasso naar prenten van Van Gogh zoekt.

a Na een uur in de oven te hebben gestaan, smulden de gasten van de taart.

d Deze ets van Picasso werd zoekend naar prenten van Van Gogh ontdekt.

2 Noteer de beknopte bijzinnen uit de zinnen *a* t/m *d*.

a Na een uur in de oven te hebben gestaan

b om een fantasiedier te tekenen

c soep en broodjes uit te delen aan de door de hevige sneeuwval gestrande reizigers

d zoekend naar prenten van Van Gogh

3 In zin *a* en zin *d*.

a [Na een uur in de oven te hebben gestaan (= bwb)] smulden de gasten van de taart.

b De tekendocente droeg haar leerlingen op [om een fantasiedier te tekenen (= lv)].

c Besloot de NS [soep en broodjes uit te delen aan de door de hevige sneeuwval gestrande reizigers (= lv)]?

d Deze ets van Picasso werd [zoekend naar prenten van Van Gogh (= bwb)] ontdekt.

Opdracht 1

1 Om vroeg op vakantie te kunnen gaan, vertrok de helikopter van de president al om 7 uur.

a ow(hz) = de helikopter van de president

b denkb.ow(bz) = de president

c fout

2 Lopend door hete woestijnzand kregen de zwaarbeladen ezels al snel dorst.

a ow(hz) = de zwaarbeladen ezels

b denkb.ow(bz) = de zwaarbeladen ezels

c goed

3 Een kwartier te laat gearriveerd, was de voorstelling natuurlijk al begonnen.

a ow(hz) = de voorstelling

b denkb.ow(bz) = *bijvoorbeeld*: ik, wij

c fout

4 Hongerig thuisgekomen van school smaakte de macaroni met zalm erg lekker.

a ow(hz) = de macaroni met zalm

b denkb.ow(bz) = *bijvoorbeeld*: ik

c fout

5 Na een halfuur in deabri gewacht te hebben, kwam de bus er eindelijk aan.

a ow(hz) = de bus

b denkb.ow(bz) = *bijvoorbeeld*: ik

c fout

6 Studerend in mijn dikke biologieboek viel ik van pure vermoeidheid in slaap.

a ow(hz) = ik

b denkb.ow(bz) = ik

c goed

Opdracht 2

Eigen antwoord, bijvoorbeeld:

a * Eenmaal op onze vakantiebestemming aangekomen was het prachtig weer.

Eenmaal op onze vakantiebestemming aangekomen gingen we meteen zwemmen.

b Om zo snel mogelijk rijk te worden begon ik een bedrijf.

* Om zo snel mogelijk rijk te worden is een baan in de ict een prima idee.

- c Na enkele jaren in het buitenland gewoond te hebben vestigde Jannes zich in Delft.
* Na enkele jaren in het buitenland gewoond te hebben was al mijn geld op.
- d * Wachtend op de trein naar Maastricht flitste de verlichting van het station plotseling aan.
Wachtend op de trein naar Maastricht dronk Els een cappuccino.
- e * Eindelijk afgestudeerd bedroeg mijn studieschuld 25 duizend euro.
Eindelijk afgestudeerd vond Joep een baan als tandarts.
- 2 –

Opdracht 3

- 1 Om die scooter te kunnen kopen = fout
2 wankelend onder de zware last = goed
3 Na mijn mobiel te hebben opgeladen = fout
4 Lekker op het Noordwijkse strand wandelend = fout
5 Na door de winkelier gereinigd te zijn = goed
6 De kwestie nog eens zorgvuldig overwegend = fout

Opdracht 4

1

- 1 Als je die scooter wilt kopen, zal je spaarsaldo nog flink moeten groeien.
3 Nadat ik mijn mobiel had opgeladen, was hij al binnen twee uur weer leeg.
4 Terwijl ze lekker op het Noordwijkse strand wandelde, woei de wind door Rosa's haren.
6 Toen ik kwestie nog eens zorgvuldig overwoog, bleek de zaak erg ingewikkeld.

2

- 1 Om die scooter te kunnen kopen, zal je je spaarsaldo nog flink moeten laten groeien.
3 Na mijn mobiel te hebben opgeladen, merkte ik dat hij al binnen twee uur weer leeg was.
4 Lekker op het Noordwijkse strand wandelend voelde Rosa de wind door haar haren waaien.
6 De kwestie nog eens zorgvuldig overwegend, vond ik de zaak erg ingewikkeld.

Opdracht 5*

Eigen antwoord.

Wij van *Nieuw Nederlands* vinden zin 3 acceptabel. Zin 2, 4 en 5 vinden we grensgevallen, zin 1 en 6 achten we ongrammaticaal.

- 1 Monica's populariteit is sterk gedaald door steeds nare opmerkingen te maken.
2 Rondkijkend in het museum vielen mij de mooie werken van Carel Willink op.
3 Overall werden landmijnen geplaatst om de vijand tegen te houden.
4 Treurend om haar verbroken relatie stonden Erin de tranen in de ogen.
5 Dwalend door het antiquariaat viel mijn oog op een prachtige atlas van Blaeu.
6 Al lezende groeide mijn behoefte om op uw onvriendelijke artikel te reageren.

Spelling

Startopdracht

De schrijver laat zien dat onze hersenen tot grote prestaties in staat zijn. Je kunt ook afleiden dat de medeklinkers belangrijker zijn voor het woordbeeld dan de klinkers.

Opdracht 1

a bijna 93 miljoen euro	- juist
b de 395ste voorstelling	- juist
c dertig procent	- onjuist: 30 procent
d drie-en-een-half	- onjuist: drieënhalf
e drievijfde van de burgers	- onjuist: drie vijfde van de burgers
f Het duurt maar 2 uur.	- onjuist: Het duurt maar twee uur.
g om 15.00 uur precies	- juist
h ongeveer 6⅔ deel	- onjuist: ongeveer zes twee derde deel
i op 11 november 2014	- juist
j twintig duizend	- onjuist: twintigduizend
k vier vijfde regeling	- onjuist: viervijfderegeling
l wel 305 koeien	- juist

Opdracht 2

- 1 Als afwasser in een restaurant werkte William bij bijna **40°C** in een vochtige spoelkeuken, maar hij verdiende wel **€ 9,50** per uur.
- 2 We konden nauwelijks geloven dat **49** procent van de Nederlanders tegen de sleepwet had gestemd, want aanvankelijk leek **driekwart** ervoor te zijn.
- 3 Op **31** augustus **1974** precies om **18.00 uur** stopte Radio *Veronica* de uitzendingen.
- 4 In groep **8** van de basisschool heb je al geleerd hoe je breuken als **twee derde** en **drie achtste** bij elkaar moet optellen.
- 5 Van de **35** deelnemers waren er **22** op tijd binnen en **13** te laat.
- 6 In zijn jeugd woonde onze leraar godsdienst een jaar of **elf** op het adres Geul **14** in Zwolle.

Opdracht 3

- 1 --
- 2 In 1998 trok dit festival in Landgraaf op **eerste** en **tweede** pinksterdag maar liefst 51.500 bezoekers.
- 3 De sportmiddag begint om 13.00 uur en duurt precies **vier** uur; er doen zo'n 75 jongeren, 55 volwassenen en zelfs nog 15 bejaarden uit onze wijk mee.
- 4 Volgens het **achtuurjournaal** op Nederland 1 zijn er bij de aardbeving in Nepal inmiddels **dertien** lichamen geborgen; zeker **tachtig** huizen zijn vernield.
- 5 --
- 6 Mevrouw Jansen was de 25.000ste bezoeker van de Keukenhof; zij ontving een cadeaubon van 50 euro en **drie** bossen tulpen.

Opdracht 4

- 1 bibliotheek
- 2 broccoli
- 3 encyclopedie
- 4 epidemie
- 5 fysiek
- 6 fysiotherapie

- 7 griepvirus
- 8 monarchie
- 9 muzikant
- 10 remedie
- 11 republiek
- 12 ritmisch
- 13 rugby
- 14 spinazie
- 15 sperzieboon
- 16 vaccinatie

Opdracht 5*

Bijvoorbeeld:

1

Op de bekleemde lettergreep staat steeds een klemtoonteken: een accent aigu (zie de theorie).

- a Mijn zus eet elke dag wel zo'n lekkere áppel.
Op het appél zag de sergeant dat er drie soldaten ontbraken.
- b Kijk, daar zwemt zowaar een witte dolfijn.
Op vakantie vonden de kinderen het dólfijn op de camping.
- c Een homográáf is een woord dat hetzelfde geschreven wordt als een ander woord, maar dat niet hetzelfde klinkt.
Toen het homohuwelijk werd ingevoerd, is deze hómograaf getrouwd met zijn Engelse vriend.
- d Door de harde wind zullen weer heel wat lege vrachtwagens kántelen, als ze de weg op gaan.
De boogschutters verscholen zich achter de kantélen van het kasteel.
- e Deze mínister heeft als zesjarige al rollen gehad in drie speelfilms.
De miníster heeft beloofd dat de salarissen van ambtenaren zullen stijgen.
- f Sommige mensen eten graag chinees met stokjes, maar ik kan er niet mee overwég.
De tractor kwam onverwacht stil te staan op een onbewaakte óverweg.

2

Op de bekleemde lettergreep staat steeds een klemtoonteken: een accent aigu (zie de theorie).

- a Hoe laat zal de zon vandaag óndergaan?
Volgende week moet Joëlle in het ziekenhuis een kleine operatie ondergáán.
- b Volgens het KNMI zullen de meeste wolken óverdrijven zonder dat er regen uit valt.
Ik begrijp dat die wond een beetje zeer doet, maar je moet de pijn niet zo overdrijven.
- c Als je een baan als leraar wilt hebben, moet je aan je werkgever een bewijs van goed gedrag óverleggen.
Morgen gaan we overléggen over onze vakantiebestemming van komende zomer.
- d De inbreker moet vandaag vóórkomen bij de rechtbank Overijssel.
Of: Zulk gedrag mag hier op school niet meer vóórkomen.
Door snel uit te wijken kon de buschauffeur nog net een ongeluk voorkómen.

Opdracht 6

- 1 Sommige **conservatieve** politieke partijen in ons land hebben zich jarenlang verzet tegen de **emancipatie** van vrouwen.
- 2 Door de economische crisis **stagneerde** de verkoop van woningen, zodat veel makelaars te maken kregen met een **faillissement** en hun zaak moesten opheffen.
- 3 Omdat ouders hun kinderen niet leren met geld om te gaan, nemen scholen middels **educatieve** programma's de **financiële** opvoeding van de jeugd voor hun rekening.

4 In deze voorjaarspasta vormen gele **paprika('s)** en groene asperges naast de tagliatelle de voornaamste **ingrediënten**.

5 Bij bruiloften gooien de gasten na de **ceremonie** rijst over de jonggehuwden, maar wat de **symboliek** is achter dit **ritueel**, weten de meeste mensen niet.

6 'Nieuwkomers moeten **zich conformeren aan** onze normen en waarden', zeggen veel **traditioneel** ingestelde Nederlanders, maar de **realiteit** is dat immigranten toch vaak vasthouden aan hun eigen tradities.

7 Naast hoestbuien bij inspanning is benauwdheid het duidelijkste **symptoom** van **chronische** bronchitis, een veelvoorkomende longaandoening.

8 Hoewel zelfs wetenschappers worstelen met de **interpretatie** van zijn moeilijke boeken, heeft de schrijver voor zijn gehele **oeuvre** toch een belangrijke literaire prijs gekregen.

9 Als mensen hun belasting niet betalen, stuurt de **fiscus** dan een **incassobureau** op hen af om het verschuldigde bedrag te innen?

10 Jonathan moet twaalf weken wachten op zijn nieuwe auto, want hij wil **per se** het duurste model hebben met de mooiste en modernste **accessoires**.

Opdracht 7

1 Israëlsche commando's **pvvt - bevrijdden** in de nacht van **3 juli** op **4 juli 1976** gijzelaars op het vliegveld van de Oegandese stad Entebbe.

2 De luchtvaartmaatschappij wilde de schade niet **inf - vergoeden**, die de vakantiegangers door de vertragingen hadden opgelopen.

3 **pvtt - Verwachten** jullie nu echt van ons dat we de plannen van onze beste vrienden zomaar aan jullie **pvtt - verraden**?

4 Waarschijnlijk lag de zuidelijke Noordzee tijdens de meeste ijs tijden droog, waardoor de Engelse Theems **pvvt - uitmondde** in de Rijn.

5 Toen de dieven zagen dat ze gezocht werden, **pvvt - vluchtten** ze naar België.

6 Joram liet zich door zijn opa op de mouw **inf - spelden** dat op de Nederlandse kust vroeger dagelijks potvissen **pvvt - strandden**.

Opdracht 8

1 De op de omslag **bn - vermelde** naam Patrizio Canaponi bleek later niet de echte naam van de schrijver, maar een pseudoniem.

2 Vanochtend hingen de gisteren **bn - gepote** plantjes helemaal slap.

3 Doordat baggeraars vorig jaar de **bn - verzande** rivieren **pvvt - verdiepten** en **pvvt - verbreedden**, zijn de havensteden nu weer voor grote zeeschepen bereikbaar.

4 Vele jaren later kon de oude man nog niet **inf - aanvaarden** dat vijandelijke soldaten in de oorlog zijn geboortedorp zonder genade **pvvt - platbrandden**.

5 Helaas werd het **bn - verwachte** aantal bezoekers lang niet gehaald.

6 De journalisten **pvvt - vermoedden** dat de in de sloot **bn - belande** auto's door een sloopbedrijf zouden worden opgehaald.

Hoofdstuk 4

Taalweetjes

Taal en muziek

Eigen keuze.

Wat was er eerder: taal of muziek?

Eigen antwoord. Voor de hand ligt om te noemen: concerten, rituele samenkomsten (zoals kerkdiensten), feesten etc.

Luisterliedjes

Eigen verklaring. In de zogenoemde 'Top 2000' die elk jaar tussen kerst en oud en nieuw wordt uitgezonden op Radio 2, staat al jaren het nummer 'Avond' van Boudewijn de Groot als hoogste Nederlandstalige lied genoteerd. Misschien is dit een goed voorbeeld van een liedje waarbij tekst en muziek zo versmolten zijn, dat het grote groepen mensen aanspreekt.

Lezen

Startopdracht

- 1 verbranding van kledingafval voor stadsverwarming
- 2 Kledingverbranding voor stadsverwarming is een milieubewuste oplossing.
- 3 Het is een passende oplossing voor kledingafval, dat anders nutteloos op de stortplaats eindigt om daar alsnog verbrand te worden.
- 4 Energie uit afval is net zo milieuvriendelijk als het gebruik van fossiele grondstoffen.
- 5 De verbranding van afval veroorzaakt de helft minder broeikasgassen dan fossiele grondstoffen.

Opdracht 1

- a weerlegging
- b tegenargument
- c standpunt
- d argument

Opdracht 2

- 1 een betoog
- 2 door een anekdote (een kort verhaaltje)
- 3 In de eerste zin geeft ze aan dat er grote meningsverschillen zijn over 'kunst in de openbare ruimte'. In de tweede zin geeft ze duidelijk de grenzen van haar onderwerp aan: 'kunst langs autosnelwegen'.
- 4

misprijzend (al. 1)	(sterk) afkeurend
passant (al. 1)	voorbijganger
ontsierend (al. 2)	lelijk makend
onachtzaamheid (al. 3)	onoplettendheid; gebrek aan concentratie
ambivalent (al. 4)	tegenstrijdige gevoelens hebbend
sculpturen (al. 4)	beelden
corrosie (al. 5)	aantasting van materiaal door roest of verwerking
steekhoudend (al. 6)	goed in elkaar zittend en daardoor bestand tegen kritiek
averechts (al. 6)	tegenovergesteld; het omgekeerde van wat de bedoeling was
gedrochten (al. 6)	lelijke, wanstaltige monsters
vermeende (al. 7)	veronderstelde; voor waar aangenomen wat niet waar hoeft te zijn
gelogenstraft (al. 7)	(van iets) aangetoond dat het niet waar is of niet klopt
betutteling (al. 7)	overdreven bemoeienis
onontkoombaar (al. 7)	onvermijdelijk; waaraan niet te ontkomen valt
- 5 Het woord 'wegkunst' (dat Mariska blijkbaar zelf bedacht heeft) betekent in de titel 'kunst langs de openbare weg', maar je kunt het ook opvatten als 'weg met die kunst'.
- 6 Het eerste argument (al. 3) betreft het gevaar van wegkunst doordat de sculpturen langs de autosnelweg weggebruikers afleiden.
- 7
 - Mariska maakt de vergelijking met een mobiele telefoon die afgaat. Daardoor heb je meer oog voor het scherm dan voor de weg, wat gevaarlijke situaties kan opleveren.
 - Ze baseert zich op een onderzoek van de Universiteit van Kyoto: het aantal ongelukken op trajecten waar kunst is geplaatst, is groter dan elders.
- 8 De ondersteuning van het tweede argument komt van reacties van weggebruikers én van een enquête onder automobilisten.

9 De reactie wordt verklaard door het feit dat weggebruikers geen tijd hebben om het kunstwerk te 'ervaren'.

Sommige automobilisten storen zich aan de beelden. Ze zien liever (open) landschap.

10 De kosten zijn hoog doordat

- de plaatsing (in het veld langs de weg) duur is
- het onderhoud duur is doordat de beelden op moeilijk bereikbare plaatsen staan

11 Er is soms geen geld voor onderhoud waardoor de beelden er lelijk uit gaan zien:

- er treedt corrosie op; de beelden worden ook aangetast door mossen en vogelstront
- de beelden verzakken door het voorbij denderende verkeer.

12 Kunstliefhebbers noemen twee redenen:

- de verkeersveiligheid komt niet in gevaar als er bordjes worden geplaatst 'U nadert een kunstobject';
- reclamezuilen langs autosnelwegen zijn ook geaccepteerd.

13 De schrijfster weerlegt deze tegenargumenten:

- zo'n waarschuwbord is niet te vergelijken met het bord dat waarschuwt voor overstekend wild; in dat laatste geval zal de automobilist de snelheid aanpassen;
- tegen reclamezuilen gelden dezelfde bezwaren als tegen weggkunst: gevaarlijk, ontsierend en hinderlijk.

14 'Je kunt niet om de kunstobjecten heen: je ziet ze, of je dat nu wilt of niet. Deze manier om de burger kunst op te dringen, is bemoeienis van de overheid die veel te ver gaat'.

15 Aan kunst langs de weg is niet te ontkomen. In een beeldentuin heb je de vrijheid om de beelden te kiezen die je langer of korter als kunst wilt ervaren.

16 Omdat het niet zonder gevaar is als je tijdens het rijden met volle teugen van het weidse landschap geniet, want je kunt daardoor afgeleid worden van het rijden.

Opdracht 3*

1 Dat is de zin 'Het is gevaarlijk, ontsierend en duur.' De schrijfster benadrukt daarmee dat de wereld zonder weggkunst veel beter is: veiliger, fraaier en goedkoper.

2 Dat zijn de woorden 'flitskunst' (al. 4) en 'bermbehang' (al. 4); die betekenen respectievelijk 'kunst waar je niet voldoende aandacht aan kunt besteden omdat die voorbijflitst als je er snel voorbij rijdt' en 'onbelangrijke, overbodige versiering langs de weg'.

3 *eigen antwoord*, bijvoorbeeld: Het is een prima betoog (5 op de schaal van 1-5). De tekst voldoet vrijwel geheel aan de theorie. Waar dat niet zo is, zijn er kennelijk stilistische redenen om het iets anders te doen.

Opdracht 4

1 wolven / *Canis lupus* in Nederland

2 Een ecooloog is een wetenschapper die organismen in hun omgeving bestudeert.

3 de angst voor wolven

4

Standpunt Worm: Er is geen reden om de wolf te vrezen.

Argument: De wolf is banger voor jou dan jij voor hem.

Tegenargument 1: Wolven zijn gevaarlijk.

Weerlegging: Er is niets aan de hand zolang je afstand houdt en je hond aan de lijn doet. Mocht hij dichtbij komen, dan moet je luid spreken, gebaren maken en vooral geen voer geven.

Tegenargument 2: Wolven vallen kinderen aan.

Weerlegging: Eeuwen geleden gebeurde dat inderdaad. Maar dat waren kinderen die het veld in gingen om schaapkuddes te hoeden. Die werden zo nu en dan door een wolf gepakt omdat ze een makkelijke prooi waren.

5

Dwars door Duitsland loopt inmiddels een band van wolventerritoria, waar inmiddels een flinke populatie wolven leeft. Af en toe stapt er een de grens met ons land over.

6

Standpunt Linnartz: Nederland is geschikt als leefgebied voor de wolf.

Argument 1: Het gebied waar ze voorkomen in Noordrijn-Westfalen en Nedersaksen is vergelijkbaar met het landschap van Groningen en Friesland.

Argument 2: Er is hier genoeg voedselaanbod.

Tegenargument 1: Ons land is te klein voor de wolf.

Weerlegging: Nederland werd ook te klein geacht voor de zeearend en die vogel verbleef geïsoleerd in een boom. Ecologen en onderzoekers kunnen niet voorspellen hoe het zal gaan, want de natuur gaat haar eigen gang.

7 '(Dat) beest', 'Het monster' en 'rotzak'. Hieruit kun je opmaken dat hij negatieve gevoelens jegens de wolf heeft.

8

Standpunt Van der Meulen: De wolf is te gevaarlijk om hier te laten leven.

Argument 1: Als je de wolf hier binnenhaalt, kun je de hele schapenhouderij opdoeken.

Argument 4: Ook voor mensen vormt de wolf een groot risico.

Argument 2: Wolven bijten schapen dood. Dat wil ik nooit meer meemaken.

Argument 3: Door de stress hebben geen van de ooien dat jaar gelammerd.

Argument 5: Ik ben zelf bijna door een wolf aangevallen.

Opdracht 5*

eigen antwoord, bijvoorbeeld:

De redenering van Dik van der Meulen is het zwakst, omdat hij zich baseert op enkele ervaringen die hij zelf heeft gehad met een wolf. Het wil niet zeggen dat alle wolven zo zijn als hij beschrijft.

Schrijven

Startopdracht

1 Eigen keuze, bijvoorbeeld:

Voordelen zijn:

1 vlees bevat noodzakelijke voedingsstoffen zoals vitaminen, mineralen en dierlijke eiwitten;

2 vlees geeft een maaltijd een unieke smaak;

3 vlees 'vult', je raakt van vlees eerder verzadigd dan van bijvoorbeeld gekookte groente.

Nadelen zijn:

1 voor vleesproductie is veel veevoer nodig en voor de productie van dat veevoer is verhouding erg veel landbouwgrond nodig;

2 vlees bevat 'verzadigde vetzuren' die het cholesterolgehalte in het lichaam verhogen en dat is slecht voor de mens;

3 bij de standaard vleesproductie is het dierenwelzijn in gevaar.

2 een voor- en nadelenstructuur; een aspectenstructuur.

3 Eigen keuze; in de eerste alinea moet in ieder geval een aandachtstrekker staan, bijvoorbeeld een anekdote of een goed voorbeeld dat het onderwerp 'Een betere wereld met minder vlees' inhoudt.

4 In het slot moet de conclusie staan: De wereld is beter af, als mensen minder vlees eten.

Opdracht 1

1 In de tweede alinea; dat is ook de tweede alinea van de inleiding; erna volgt een witregel.

2 naar mijn idee

3 Dat zal ik nader beargumenteren.

De zin geeft aan dat de lezer nu de argumenten van de schrijfster kan verwachten.

4 Alinea 3, 4 en 5.

5 (Dat is) het eerste nadeel ... (alinea 3)

Een ander bezwaar ... (alinea 4)

Tot slot ... (alinea 5)

6 In alinea 6 en 7.

7 In alinea 6: 'verder'.

In alinea 7: 'ook nog'.

8 In alinea 6: Verder wijzen ze erop dat reclamezuilen langs de snelweg ook geaccepteerd zijn.

In alinea 7: Vanuit de hoek van kunstminnaars valt ook nog te beluisteren dat de beelden langs de weg de ruimte verlevendigen en de burger confronteren met kunst.

9 In alinea 6 is dat 'evenwel'.

In alinea 7 is dat 'echter'.

10 De lay-out ziet er prima uit. Mariska heeft de aanwijzingen uit de theorie juist opgevolgd.

Opdracht 2

Eigen onderwerpkeuze.

Opdracht 3

Eigen keuze.

Kijken en luisteren

Startopdracht

-

Opdracht 1

1 Ze zingt een zin uit een bekend nummer. Dat is om twee redenen geschikt: de pitch gaat over muziek en de tekst zinspeelt op een goede afloop voor de spreker in de wedstrijd.

2 Het probleem is: Waar vind je de artiest van je dromen met het prijskaartje van je dromen?

3 Zij werd vaak opgebeld door mensen die hopen dat zij een oplossing heeft, omdat zij de branche uit eigen ervaring zou kennen.

4 Zij is de juiste persoon om dit probleem op te lossen, omdat zij het probleem van beide kanten kent: vanuit de muziekliefhebbers en vanuit de muzikanten gezien.

5 De spreker legt het probleem nader uit door precies te benoemen wat er allemaal ingewikkeld was:

- Het aanbod was heel versnipperd;
- Prijzen waren alleen op aanvraag (wat snel vergelijken moeilijk maakt);
- Er waren geen betrouwbare recensies te vinden;
- Het was vaak duur (want tussenpersonen verdienen soms ook een flink bedrag).

Het probleem wordt ook vanuit de kant van de artiesten bekeken:

- Authentieke en betaalbare artiesten werden niet gevonden, maar willen natuurlijk wel graag optreden.

6 Non-verbaal: Ze gebruikt haar handen (vingers) voor de opsomming. Daarnaast neemt ze pauzes na ieder deel.

Verbaal: ze gebruikt opsommende signaalwoorden als 'en' en bovendien'.

7 Leijten maakt op verschillende manieren duidelijk dat de introductie van haar app een belangrijk deel van haar presentatie is. Bijvoorbeeld door:

- actief te wijzen naar haar dia achter haar: ze ondersteunt voor de eerste keer tijdens haar presentatie dus haar verhaal met beeld.
- met haar stem het belangrijkste deel uit de aankondiging van haar app te markeren: het is hét online platform waarin je zo in een handomdraai een live muziekoptreden boekt.
- met haar houding het concluderende deel te ondersteunen: na het actieve deel van het aanwijzen laat ze na haar uitleg haar armen kort langs haar lichaam naar beneden hangen. Het voelt als een afsluiting van een hoofdstuk.

8 Eigen antwoord.

Waarom kan ze wel een band opgebouwd hebben:

Ze spreekt uit haar hoofd en heeft daardoor tijd om veel oogcontact te maken.

Waarom kan ze geen band opgebouwd hebben:

Meer interactie dan oogcontact maken vindt niet plaats. Dat is misschien te weinig om in deze korte tijd een goed contact met het publiek op te bouwen.

9 Waarom komt ze zelfverzekerd over:

- De spreker staat zeer rechtop, wat krachtig overkomt.
- Daarnaast neemt ze ondanks de tijdsdruk van de twee minuten de vrijheid relatief veel spreekpauzes te gebruiken om de boodschap goed te laten landen.
- Ook krijg ze het voor elkaar erg rustig te spreken, hoewel ze voor een groot publiek en een kritische jury staat. Dit komt zelfverzekerd over.
- Als laatste zou je haar stemgebruik als krachtig en zelfverzekerd kunnen interpreteren: ze spreekt met een vrij lage stem, haar intonatie is afwisselend: ze benadrukt woorden die ze belangrijk vindt niet alleen door volume, maar ook door toonhoogte; haar zinseindes gaan vaak naar beneden.

Opdracht 2

- 1 De journalistiek moet door naar zichzelf te kijken merken dat ze iets fout doet. Die spiegel voorhouden moet door anderen gebeuren.
- 2 De journalistiek bereikt een heel belangrijke en grote doelgroep niet. Dit is een probleem, omdat jongeren zich op andere manieren informeren. De bronnen die zij gebruiken zijn echter onbetrouwbaar.
- 3 *Eigen antwoord.* Je kunt bijvoorbeeld aan de mogelijke consequenties denken: wat zou er gebeuren als jongeren zich (te veel) die door onbetrouwbare bronnen laten informeren?
- 4 TMI is een betrouwbare nieuwspagina op internet die zich speciaal richt op jongen in klas 3 en 4, een doelgroep die zich tot nu toe niet zo eenvoudig kan informeren.
- 5 De spreker vertelt precies waar TMI geld mee verdient, omdat dit een probleem is dat door andere nieuwssites wordt opgelost door advertenties en clicks halen (wat betekent dat je ervoor moet zorgen dat mensen op bepaalde artikelen klikken), wat er weer voor kan zorgen, dat nieuws smeuïger, spannender en subjectiever gebracht wordt en daarmee niet meer onafhankelijk en neutraal is.

Opdracht 3

- 1 *Eigen antwoord.* Het kan zijn dat je Kalverda wat te onrustig vindt. Of dat je van beiden vindt dat ze te veel heen en weer lopen. Of is het actieve gedrag van Kalverda voor jou enthousiasmerend?
- 2 *Eigen antwoord.* Omdat je zelf eerder tot de doelgroep van Kalverda's nieuwe website hoort, kan het zijn dat deze pitch jou ook meer aanspreekt.
- 3 *Eigen antwoord.*
Uiteindelijk heeft Eline Leijten de landelijke pitchwedstrijd gewonnen.

Opdracht 4

- 1 Er is geen duidelijk onderwerp te bepalen. Zijn spreekdoel lijkt ook niet zo duidelijk. Toch is er na zijn rede een doel bereikt: het publiek heeft een bepaald idee gekregen over het kabinet.
- 2 De spreker komt zeer zeker over. Hij lacht ontspannen, staat met een hand in zijn zak, maakt passende gebaren met zijn handen, maakt oogcontact en laat effectieve pauzes vallen in zijn verhaal.
- 3 Wilders vergelijkt het kabinet eerst met een kabinet in een zogenaamde bananenrepubliek. Daarna trekt hij de vergelijking tussen het kabinet en een andere planeet.
- 4 De associaties met een bananenrepubliek kunnen zijn: corruptie (ambtenaren laten zich omkopen) en een ondemocratisch bewind.
Associaties die worden opgeroepen in de vergelijking met een andere planeet in een ander zonnestelsel: het kabinet weet niets van de gewone burger, de ministers weten niets van de realiteit.
- 5 Wilders maakt veel gebruik van hyperbolen, bijvoorbeeld: 'miljoenen Nederlanders', 'de grootste politieke leugenaar van de afgelopen tien jaar'.
- 6 *Eigen antwoord.* De conclusie die je nu lijkt te kunnen trekken, is dat Wilders effectief een bepaalde stemming creëert, waardoor een luisteraar dit kabinet toch minder serieus zou kunnen gaan nemen. Daarop valt wel af te dingen dat hij op deze relatief platte manier probeert te 'scoren'. Door zijn overdrijving kan het zijn dat je hem niet meer serieus neemt.

Opdracht 5

- 1 Het belang van onderwijs / onderwijs voor alle jongeren
- 2 We moeten ervoor zorgen dat iedereen naar school kan.
- 3 Haar argumenten blijven tamelijk impliciet.
Eerst stelt ze dat we allemaal gelijk zijn (uniek, maar dat zijn we allemaal). Dan wordt de vraag gesteld waarom het ene kind wel kan zeggen: 'Later word ik

dokter, piloot, danseres of president' en het andere kind niet. Wij hebben allemaal dezelfde dromen, wensen en verlangens en iedereen kan met zijn uniciteit iets veranderen (kan bijdragen aan de ontwikkeling van de wereld). Daarom moeten we ervoor zorgen, dat alle kinderen in de hele wereld toegang krijgen tot onderwijs.

4 De spreker opent haar verhaal met: 'Als ik later groot ben, word ik dokter, piloot, danseres of president.' Ze begint daarmee direct persoonlijk en concreet. Op het einde gebruikt ze deze zin nogmaals, maar spreekt de hoop uit dat niet alleen zij dit kan zeggen, maar alle kinderen in de wereld. Ze maakt haar verhaal dus mooi rond.

5 Bijvoorbeeld:

- Ze maakt een paar keer gebruik van een opsomming in drieën: dromen, ambities en wensen. Maar ook: sterker, beter, slimmer.
 - Ze maakt gebruik van een lange vergelijking: 'of je nu in Nederland of Oeganda woont, in Zwitserland of Guatemala, ...' Hiermee wil ze aantonen dat het niet uitmaakt waar je vandaan komt, maar dan we allemaal hetzelfde zijn (namelijk uniek). Binnen deze vergelijking maakt ze ook gebruik van een tegenstelling: in een warm bed wakker worden of in de koude buitenlucht.
 - Er zit iets paradoxaals in haar stelling dat we allemaal hetzelfde zijn, namelijk uniek. Eigen aan een paradox, is dat het een tegenstelling lijkt, maar het niet is.
 - Ze spreekt het publiek aan: ze zegt bijvoorbeeld dat haar eigen zusje even uniek is als het jongetje uit Oeganda..., of dat jouw broertje even uniek is als dat meisje uit Guatemala.... Daardoor is het publiek meer betrokken bij Hajars verhaal.
- Een ander voorbeeld van deze aanspreking van het publiek is als ze spreekt over de 72 kinderen wereldwijd die niet naar school kunnen: 'Het zijn kinderen zoals jij en ik, zoals je broertje of je zusje, je zoon of je dochter.'

6 Bijvoorbeeld:

- Ze geeft een opsomming van vergelijkingen tussen kinderen uit verschillende landen ('of je nu in Zwitserland woont of in Guatemala, ...') of de opsomming in drieën 'dromen, ambities en wensen', die ze op haar vingers opsomt.
 - Een ander goed voorbeeld is dat ze het verschil benadrukt tussen het éne ding dat we allemaal hebben (uniek zijn), waarbij ze haar vinger in de lucht steekt en hetgeen we allemaal hebben, waarbij ze haar beide handen in de lucht steekt.
 - Ook ondersteunt ze tweemaal het begrip 'nooit' als ze zegt: 'Jouw DNA is nog nooit voorgekomen in het verleden en zal ook nooit meer voorkomen in de toekomst', waarbij ze haar hoofd schudt, haar ogen sluit en een resolute kruisbeweging maakt met haar armen.
- 7** Bij andere (non-verbale) aspecten kun je denken aan haar gehele houding, haar mimiek of stemgebruik (volume, intonatie, pauzes).

Bijvoorbeeld:

- Ze staat rechtop en stevig met beide voeten op de grond. Dit straalt rust en zekerheid uit.
- Haar mimiek wisselt: ze kijkt weliswaar redelijk ernstig (wat ook past bij het onderwerp van haar speech), maar haar gezicht toont ook variatie: als ze verontwaardigd is, frons ze; als ze praat over hoop/dromen/wensen, dan wordt haar gezicht zachter.
- De spreker maakt heel goed gebruik van haar stem. Ze wisselt veel in volume (bijvoorbeeld: bij verontwaardiging wordt het luider), ze benadrukt woorden om ze kracht bij te zetten (woorden als 'nooit', 'ooit'). Ze kan ook versnellen in verontwaardiging of juist vertragen als ze iets wil benadrukken ('twee-en-ze-ven-tig-mil-joen kinderen die niet naar school kunnen'). Ook laat ze spreekpauzes vallen ('omdat er niemand zoals jij... ooit nog voorbij zal komen op de wereld'). Tot slot gebruikt ze steeds een andere intonatie: als ze spreekt over het jongetje dat uren kan vertellen over zijn droom om astronaut te worden, dan is dat heel gevarieerd. Vervolgens laat ze een pauze vallen en gaat eentonig verder: '...maar nog nooit in zijn leven naar school is gegaan'. Daarmee ondersteunt ze de grote tegenstelling tussen de dromen van het jongetje en de realiteit.

8 Voorbeeld van wat je goed kunt vinden:

- het concreet maken dat we allemaal op elkaar lijken. Ze geeft twee kinderen als voorbeeld; het jongetje wil graag astronaut worden en het meisje zangeres. Alleen omdat ze kinderarbeid verrichten en dus niet naar school kunnen, zijn hun dromen niet te realiseren.
- haar non-verbale houding is relatief sterk. Ze overtuigt met haar gebaren, de rust en de afwisseling in haar stem en de spreekpauzes die ze houdt.

Spreken en gesprekken

Startopdracht

Je kunt je antwoord als volgt beredeneren:

a Het is goed je standpunt in de inleiding te presenteren. Het kan echter ook voorkomen, dat je nog niet geloofd wordt (je standpunt is bijvoorbeeld te extreem) en je relatie met het publiek is nog niet voldoende opgebouwd om vertrouwen van het publiek te genieten.

b Waarschijnlijk is het verstandiger je eerst om de relatie met je publiek te bekommeren, omdat het hierna beter bereid is naar je te luisteren. Van iemand die jouw vertrouwen geniet, ben je eerder geneigd iets aan te nemen.

c Te veel emoties of het te veel tonen van een emotie kunnen het publiek afschrikken.

Doseer dus wanneer je bijvoorbeeld geluk of irritatie toont.

d Een eindeloze reeks goede en minder goede argumenten is voor niemand overtuigend.

Kies een aantal goede argumenten, waarvan je denkt dat ze je publiek zullen overtuigen.

Opdracht 1

-

Opdracht 2

-

6 Feedbackformulier.

Opdracht 3

1-7 -

8 Feedbackformulier.

Woordenschat

Startopdracht

De stijlfouten zijn:

- 1 'is het mogelijk' en 'kunnen' is dubbelop, dus 'kunnen' is overbodig
- 2 een verhaspeling van 'duur zijn' en 'veel kosten'.
- 3 bang en bevreesd: twee woorden die hetzelfde betekenen
- 4 een verhaspeling van '(iemand) uit de tent lokken' en '(iemand) op de kast jagen'
- 5 'maar' en 'echter' is dubbelop, dus 'echter' is overbodig
- 6 een verhaspeling van 'het gaat me boven de pet' en 'ik kan er niet bij'

Opdracht 1

- 1 min tien ... onder nul: een pleonasme
- 2 knollen met citroenen vergelijke: een verhaspeling van 'zich geen knollen voor citroenen laten verkopen' en 'je moet geen appels met peren (eventueel citroenen) vergelijken', dus een contaminatie
- 3 eenzaam en verlaten: een tautologie
- 4 de voorste viool: een verhaspeling van 'haantje de voorste (willen) zijn' en 'de eerste viool spelen', dus een contaminatie
- 5 direct en meteen: een tautologie
- 6 vierkante hectare: een pleonasme (de grootte van een perceel druk je altijd uit in vierkante eenheden)
- 7 een appeltje achter de hand houden: een verhaspeling van 'een appeltje voor de dorst' en 'iets achter de hand houden', dus een contaminatie
- 8 een ronde cirkel: een pleonasme (een cirkel is per definitie rond).

Opdracht 2

Voor de uitdrukkingen die in de contaminaties verhaspeld zijn, zie Startopdracht hierboven.

- 1 een pleonasme
- 2 een contaminatie
- 3 een tautologie
- 4 een contaminatie
- 5 een pleonasme
- 6 een contaminatie

Opdracht 3

- 1 De combinatie 'voorbij' en 'passeren' is een contaminatie van 'voorbijrijden' en 'passeren'; overigens kun je ook redeneren dat in 'passeren' al het begrip 'voorbij' zit; dan kun je 'voorbijpasseren' opvatten als een pleonasme.
 - De Poolse vrachtwagen probeerde de Nederlandse truck voorbij te rijden.
 - De Poolse vrachtwagen probeerde de Nederlandse truck te passeren.
- 2 De combinatie 'refereert' en 'naar' is een contaminatie van 'refereert aan' en 'verwijst naar'.
 - In het artikel refereert de journalist aan zijn contacten met criminelen.
 - In het artikel verwijst de journalist naar zijn contacten met criminelen.
- 3 De combinatie 'bedacht' en 'me' is een verhaspeling van 'bedacht (iets)' en 'herinnerde me'.
 - Opeens bedacht ik, dat mijn vriendin morgen jarig is.
 - Opeens herinnerde ik me, dat mijn vriendin morgen jarig is.
- 4 De combinatie 'behoort tot' en 'een van de beste' is een contaminatie van 'behoort tot de beste...' en 'is een van de beste ...'.
 - Dit boek behoort tot de beste die Mirjam Mous geschreven heeft.
 - Dit boek is een van de beste die Mirjam Mous geschreven heeft.

5 De combinatie 'irriteer' en 'aan' is een contaminatie van 'het irriteert mij' en 'ik erger me aan'.

- Dat slechte taalgebruik irriteert mij vreselijk.
- Ik erger me vreselijk aan dat slechte taalgebruik.

6 De combinatie 'maakt ... uit' en 'onderdeel' is een contaminatie van 'maakt deel uit van' en 'is een onderdeel van'.

- Een verblijf in China maakt deel uit van het lesprogramma Chinees.
- Een verblijf in China is onderdeel van het lesprogramma Chinees.

7 Het woord 'nachecken' is een contaminatie van 'nakijken' en 'checken'.

- Voor je in het vliegtuig stapt, moet je checken of je geen zakmes bij je hebt.
- Voor je in het vliegtuig stapt, moet je nakijken of je geen zakmes bij je hebt.

8 Het woord 'aanbelandt' is een contaminatie van 'aankomt' en 'belandt'.

- Wie in Luilekkerland belandt, hoeft geen honger te lijden.
- Wie in Luilekkerland aankomt, hoeft geen honger te lijden.

Opdracht 4

1 gratis ... cadeau: een pleonasme (niet juist)

2 altijd en eeuwig: een tautologie; in dit geval een vaste combinatie die benadrukt dat iemand iets heel vaak doet (juist)

3 mondeling ... bespreken: een pleonasme (niet juist)

4 jachten en jagen: een tautologie; in dit geval een vaste combinatie (juist)

5 naar elders ... vertrokken: een pleonasme (niet juist)

6 als eerste ... beginnen: een pleonasme (niet juist)

7 open en bloot: een tautologie; in dit geval een vaste combinatie (juist)

8 het rode bloed: een pleonasme (juist, want versierend).

Opdracht 5

1

1 nagenoeg	bijna – synoniem
2 zucht	sterke behoefte – omschrijving
3 epidemisch	als een epidemie; zich zeer snel en wijd verspreidend – woorddelen
4 funest	zeer schadelijk; slecht – omschrijving; context
5 bagatelliseren	afzwakken; behandelen als iets kleins en onbelangrijks – voorbeeld
6 ontwenning	poging om van een verslaving af te raken; het afkicken – woorddelen; omschrijving; context
7 kentering	verandering – synoniem
8 optie	mogelijkheid – omschrijving
9 rolmodel	goed voorbeeld; iemand om na te volgen – omschrijving
10 pedagogen	opvoedkundigen – synoniem
11 alert	oplettend – tegenstelling
12 balans	evenwicht – synoniem
13 motoriek	bewegelijkheid; manier waarop je je beweegt – synoniem; voorbeelden; context
14 degeneratie	achteruitgang – synoniem
15 flexibel	lenig; soepel – synoniem (in 'lenigheid')
16 pose	lichaamshouding; houding – synoniem; voorbeeld
17 linguïst	taalkundige – synoniem
18 onlosmakelijk	vast verbonden; niet scheidbaar – woorddelen
19 neerslachtig	'down'; depressief; droef gestemd – synoniem
20 kwalijke	slechte – voorbeelden

21 monter	opgewekt – synoniem
22 continue	onophoudelijke – synoniem
23 betrokkenheid	aandacht die je toont voor een ander – omschrijving; context
24 vanzelfsprekend	natuurlijk; logisch; begrijpelijk – woorddelen
25 mijmeren	in gedachten verzonken zijn; vrij nadenken, zonder richting – omschrijving; context

2

a coördinatie	– <i>beheersing over de spieren; afstemming op elkaar</i>
b aantasten	– <i>inwerken op iets en het beschadigen</i>
c apathisch	– <i>zonder gevoelens, wensen en plannen</i>
d rijmen met	– <i>in overeenstemming zijn of brengen met</i>
e benadering	– <i>aanpak</i>
f illusie	– <i>hoopvolle gedachte die vaak niet uitkomt</i>
	– <i>aandachtspunt; datgene waar je de aandacht op richt</i>
g focus	– <i>met woorden iets of iemand verdedigen</i>
h pleiten voor	– <i>naleving van adviezen, regels of voorschriften</i>
i inachtneming	

Opdracht 6**1**

Alinea 2:	overdreven en overtrokken is een tautologie
Alinea 5:	geleidelijke degeneratie is een pleonasme (degeneratie gaat altijd geleidelijk)
Alinea 8:	monter en opgewekt is een tautologie; aangenaam en prettig is ook een tautologie
Alinea 9:	gratis en voor niets is een tautologie; wild en woest is een tautologie

2

Eigen antwoord. De tautologie 'gratis en voor niets' wordt als versierend beschouwd; de combinatie benadrukt dat je er geen geld voor hoeft te betalen.

De tautologie 'wild en woest' zullen sommigen ook als versierend beschouwen.

De overige tautologieën zijn onjuist, evenals het pleonasme in alinea 5.

3

Alinea 1:	'verslaafd ... verslaafd' is een repetitio
Alinea 2:	'tijd voor ..., tijd voor ..., tijd voor ...' is een repetitio in combinatie met een opsomming in drieën
Alinea 4:	'zorg voor ..., zorg voor ..., zorg voor ...' is een repetitio in combinatie met een opsomming in drieën
Alinea 5:	'kracht, coördinatie en lenigheid' is een opsomming in drieën; 'slapper, onhandiger, minder flexibel' is een opsomming in drieën
Alinea 7:	'gehaast, gejaagd, gestrest' is een opsomming in drieën; 'rust, verveling en aandacht' is een opsomming in drieën; 'piepend, zoemend of trillend' is een opsomming in drieën
Alinea 8:	'Dat is veel, dat is fijn en dat is verrijkend' is een repetitio in combinatie met een opsomming in drieën
Alinea 9:	'rust nemen, mijmeren, de geest laten waaien' is een opsomming in drieën

4

Alinea 1:	totaal aan verslingerd – een hyperbool ook goed: epidemisch; bedwelmende
Alinea 8:	niet onbelangrijk – een litotes

5

De uitdrukkingen zijn:

paal en perk stellen (aan) (alinea 3)
het kwaad is geschied (alinea 5)

een roepende in de woestijn (alinea 7)

het tij is (niet) te keren (alinea 8)
in de ban (doen) (alinea 9)

beperken; grenzen stellen aan
er is iets ergs gebeurd en de gevolgen zijn niet
meer tegen te houden
iemand die waarschuwt, maar naar wie niemand
luistert
de ontwikkeling is (niet meer) tegen te houden
verbieden; iemand of iets uitsluiten (meestal gaat
het om personen die bepaalde rechten verliezen)

5

- Alinea 3: schakel – een metafoor
Apple of Samsung – een metoniem
Alinea 5: (bedreigen) telefoon en tablet – een personificatie
Alinea 8: geluid – een metoniem
speldenprikjes – een metafoor
als wat water is voor vissen – een vergelijking

Opdracht 7

- 1 Zo'n zoele zomeravond is ideaal om buiten wat te zitten **mijmeren**.
- 2 Met **inachtneming** van de opzegtermijn kunt u het abonnement op elk moment beëindigen.
- 3 Voor de vakantie lijkt ons een huisje op Vlieland de beste **optie**.
- 4 Zijn **zucht** naar roem bracht de acteur wel wereldfaam, maar geen levensgeluk.
- 5 Welke **pose** moeten wij aannemen als de klassenfoto wordt genomen?
- 6 Docenten **bagatelliseren** vaak de klachten van leerlingen over het vele huiswerk.
- 7 De koning toonde zijn **betrokkenheid** met de slachtoffers van aardbevingen in Groningen.
- 8 Een workaholic is iemand bij wie de **balans** tussen werk en vrije tijd zoek is.

Je houdt over: alert, continu, flexibel, funest.

Opdracht 8

Eigen antwoord.

Grammatica, zinsdelen

Startopdracht

1 Zie je die mannen met die zonnebrillen op? *Die mannen / zijn / geheime agenten.*

ow = Die mannen

ng = zijn [geheime agenten]

2 Zie je die mannen met die zonnebrillen op? *Dat / zijn / geheime agenten.*

ow = Dat

ng = zijn [geheime agenten]

3 Zijn die mannen doortrapt en sluw? Ja, *doortrapt en sluw / zijn / geheime agenten / nu eenmaal.*

ow = geheime agenten

ng = zijn [doortrapt en sluw]

4 Zijn die mannen doortrapt en sluw? Ja, *dát zijn geheime agenten nu eenmaal.*

ow = geheime agenten

ng = zijn [dát]

Opdracht 1

1 Deze antibiotica **werken** niet bij mensen die al vaker een kuur kregen.

2 Op de heuvel **loopt** een kudde bruine schapen rustig te grazen.

3 **Heeft** de politie te weinig personeel om kleine inbraken op te lossen?

4 Gisteren **bezocht** een klas brugklassers de oude molen bij Windesheim.

5 De media **beschuldigen** de partijvoorzitter van fraude met verkiezingsgeld.

6 **Zit** in die grote plastic flessen met blauwe dop echt twee liter melk?

7 Een van de wielrenners die ten val **kwamen**, **brak** zijn sleutelbeen.

8 **Is** *Gooische vrouwen* eerst als film of eerst als tv-serie uitgekomen?

Opdracht 2

1 *Mijn Franse vriendin* zal (pv) ik (ow) na de zomervakantie nog zeker twee keer terugzien.

inversie

2 *Een groep jongeren* (ow) heeft (pv) afgelopen zaterdag een politieagent aangevallen.

geen inversie

3 *Dit hotel* (ow) heeft (pv) de gasten een fijne kerstavond met lekkere glühwein beloofd.

geen inversie

4 Wie van hun teamgenoten zullen (pv) *de spelers van A1* (ow) als aanvoerder kiezen?

inversie

5 Zo'n spannend boek zal (pv) *Ariane* (ow) vermoedelijk in een paar dagen uitlezen.

inversie

6 *Een beetje regen* (ow) mag (pv) de pret op het survivalbivak van de scouts niet drukken.

geen inversie

Opdracht 3*

1 van zin 2 en zin 3

2 Je kunt in zin 2 niet zien of *De jongens* het onderwerp is of *de meisjes*.

(Alleen in het laatste geval is er sprake van inversie.)

Je kunt in zin 3 niet zien of *Wie* het onderwerp is of *Marnix*.

(Alleen in het laatste geval is er sprake van inversie.)

Opdracht 4

1 Stavoren / ligt / sinds de afsluiting van de Zuiderzee / aan het IJsselmeer.

ow = Stavoren

wg = ligt

bwb = sinds de afsluiting van de Zuiderzee

bwb = aan het IJsselmeer

2 Ooit / heeft / daar / een heel bekende, schatrijke koopmansweduwe / gewoond.

ow = een heel bekende, schatrijke koopmansweduwe

wg = heeft gewoond

bwb = Ooit

bwb = daar

3 Ze / was / zo rijk / geworden / dankzij de handel met andere Hanzesteden.

ow = Ze

ng = was [zo rijk] geworden

bwb = dankzij de handel met andere Hanzesteden

4 Ondanks haar enorme bezit / was / de weduwe / helaas / erg ontevreden.

ow = de weduwe

ng = was [erg ontevreden]

bwb = Ondanks haar enorme bezit

bwb = helaas

5 Daarom / gaf / ze / op zekere dag / haar schipper / een bijzonder moeilijke opdracht.

ow = ze

wg = gaf

lv = een bijzonder moeilijke opdracht

mv = haar schipper

bwb = Daarom

bwb = op zekere dag

6 Over de resultaten daarvan / kun / je / het een en ander / lezen / in het volgende hoofdstuk.

ow = je

wg = kun lezen

lv = het een en ander

bwb = Over de resultaten daarvan

bwb = in het volgende hoofdstuk

Opdracht 5

1

bijv.bep = van de Zuiderzee → afsluiting

2

bijv.bep = heel bekende → koopmansweduwe

bijv.bep = schatrijke → koopmansweduwe

obwb = heel → bekende

3

bijv.bep = met andere Hanzesteden → handel

obwb = zo → rijk

4

bijv.bep = enorme → bezit

obwb = erg → ontevreden

5

bijv.bep = zekere → dag

bijv.bep = bijzonder moeilijke → opdracht

obwb = bijzonder → moeilijke

6

bijv.bep = daarvan → resultaten

bijv.bep = volgende → hoofdstuk

Zet een X in de invulvakjes die je niet nodig hebt.

Grammatica, woordsoorten

Startopdracht

1

a Het **pers.vnw** is voor iedereen duidelijk dat het **onbep.vnw** in het **blw** theehuis altijd heel gezellig is.

b Ben je **pers.vnw** je **wed.vnw** je **bez.vnw** problemen wel bewust?

2 *Eigen antwoord. Je had het zo kunnen doen:*

a Het (1) is voor iedereen duidelijk dat het (2) in het (3) theehuis altijd heel gezellig is.

- 'Het (1)' verwijst naar 'dat het in het theehuis altijd heel gezellig is' en heeft dus een duidelijke betekenis. Daarom is 'het (1)' een persoonlijk voornaamwoord. Je kunt 'het (1)' zelfs vervangen door die bijzin:

Dat het in het theehuis altijd heel gezellig is, is voor iedereen duidelijk.

- 'Het (2)' geeft een bepaalde sfeer aan, het verwijst nergens naar en het heeft geen duidelijke betekenis, dus is 'het (2)' een onbepaald voornaamwoord.

- 'Het (3)' hoort bij het zelfstandig naamwoord 'theehuis' en is dus een bepaald lidwoord.

b Je stelt de woordsoort vast door *je* te vervangen door *hij*, *hem*, *zijn* of *zich*. Als je het woord kunt vervangen

- door *hij* of *hem*, dan is het een **persoonlijk** voornaamwoord;
- door *zijn*, dan is het een **bezittelijk** voornaamwoord;
- door *zich*, dan is het een **wederkerend** voornaamwoord.

Ben je (1) je (2) je (3) problemen wel bewust?

Is hij (1) zich (2) zijn (3) problemen wel bewust?

Dus: *je* (1) is persoonlijk, *je* (2) is wederkerend en *je* (3) is bezittelijk voornaamwoord.

Opdracht 1

1 Omdat Rex het **blw** oude bootje toch nooit meer gebruikt, wil hij het **pers.vnw** verkopen.

2 Weet Josie het **pers.vnw** wel zeker dat ze het **blw** komend weekend niet hoeft te werken?

3 Als het **onbep.vnw** buiten waait en regent, vindt Carola het **onbep.vnw** binnen altijd extra knus.

4 Ik heb gisteren dit trainingsjack gekocht, maar ik denk dat ik het **pers.vnw** ga ruilen.

5 Het **pers.vnw** lijkt niet waarschijnlijk dat Nederland ooit nog wereldkampioen wordt.

6 Als het **onbep.vnw** morgen mooi weer is, ga ik het **blw** nieuwe tentje eens even opzetten.

Opdracht 2

1 Zeg Jolinde, hoe vaak laat je **pers.vnw** eigenlijk je **bez.vnw** haren knippen?

2 In sommige delen van de hoofdstad kun je **onbep.vnw** 's avonds niet veilig over straat.

3 Waarom erger je **pers.vnw** je **wed.vnw** altijd zo aan het gedrag van je **bez.vnw** zus?

4 Tot enkele jaren terug mocht je **onbep.vnw** als ouderpaar in China maar één kind krijgen.

5 Volgend jaar op je **bez.vnw** kamer in Groningen moet je **pers.vnw** je **wed.vnw** ook zelf redden met die vriendinnen van je **pers.vnw**.

Opdracht 3

1 Op zekere **onbep.vnw** morgen klopte er iemand **onbep.vnw** aan de **blw** poort van het **blw** kasteel.

2 Met je **bez.vnw** domme opmerkingen heb je **pers.vnw** het **onbep.vnw** aardig voor ons **pers.vnw** verpest bij de **blw** docent.

3 Volgens je **bez.vnw** psycholoog heeft ieder **onbep.vnw** mens wel wat **onbep.vnw** te verbergen.

4 Tegenwoordig hoeft je **onbep.vnw** je **wed.vnw** nooit meer te vervelen, want iedereen **onbep.vnw** kan zich **wed.vnw** altijd en overal vermaken met z'n **bez.vnw** smartphone.

5 Het **pers.vnw** is belangrijk dat jullie **pers.vnw** in de **blw** les vragen stellen als je **pers.vnw** iets **onbep.vnw** niet begrijpt.

Opdracht 4*

Eigen antwoorden.

Opdracht 5

1 De centaur (ook wel kentaur) is een **bep.hoofdtelw** van de fabeldieren uit de Griekse mythologie. **2** Stel je **wed.vnw** dit aanw.vnw wezen maar voor **bw** als een paard met **vz** in plaats van nek en hoofd een menselijk **bn** bovenlichaam. **3** Centauren zijn **kwv** vaak **bw** brute, beestachtige wezens. **4** Ze worden **hww** afgebeeld **zww** met een boog of **ns.vgw** een knuppel als wapen, wat **betr.vnw** hun **bez.vnw** wilde karakter benadrukt. **5** In de #MeToo-discussie zouden ze het **onbep.vnw** er slecht **bw** afbrengen. **6** De centaur Nessus valt Deianeira, de vrouw van Herakles, zodanig lastig **bw**, dat **os.vgw** de held hem **pers.vnw** doodt met een **olw** giftige pijl. **7** Op de bruiloft van koning Pirithoüs en Hippodamia vergrijpen centauren zich **wed.vnw** aan de Lapithenvrouwen en willen **hww** ze **pers.vnw** zelfs **bw** de bruid ontvoeren. **8** Wie **vr.vnw** vormt de uitzondering? **9** De centaur Chiron, die **betr.vnw** teruggetrokken en afgezonderd van de andere **bn** centauren leeft, is wijs **bn**. **10** Hij **pers.vnw** bekwaamt zich in muziek en **ns.vgw** boogschieten en geeft zijn **bez.vnw** kennis van medicijnen door aan de **blw** god van de geneeskunst **azn**, Asklepios **zn-e**.

Formuleren

Startopdracht

In zin 1 en 2 klopt het getal van de persoonsvorm niet. Het moet zijn:

1 77 procent van de Nederlanders **vindt** ...

2 Antibiotica **zijn** geschikt ...

In zin 3 en 4 klopt de woordvolgorde niet. Het moet zijn:

3 Op de fiets ben ik naar school een halfuur onderweg, maar **ik ben** op de scooter maar tien minuten kwijt.

4 Eerst maakt Mary haar huiswerk en **ze gaat** daarna met Lisa naar de stad.

Opdracht 1

De kern van het onderwerp is onderstreept.

1 Tegenwoordig **zijn** op alle dancefeesten allerlei synthetische drugs te koop.

2 Het comité vindt dat (aan) leden van motorclubs de toegang ontzegd **moet** worden.

3 correct

4 Het gros van de Nederlanders **is** volgens de krant blij met het koningshuis.

5 De gemeente zegt dat de brandweer meer vrijwilligers in dienst **moet** nemen.

Opdracht 2

1 onjuist: Uw bestelling is vandaag verzonden en **u kunt** via de Track & Trace-code uw pakket volgen.

2 juist

3 onjuist: Morgenochtend gaat Dirk Jan roeien en **hij wil** 's middags naar de golfbaan.

4 juist

5 onjuist: In Amsterdam gingen we 's avonds naar een voorstelling en **we waren** pas laat weer in Meppel.

Opdracht 3

1 onjuist verwijswoord

Omdat dit bedrijf **zijn** werknemers goed betaalt, zijn die zeer tevreden.

2 foutieve beknopte bijzin

Bijvoorbeeld:

Door de accu van de elektrische fiets op te laden, kan **ik** weer zo'n honderd kilometer rijden.

3 foutieve samentrekking

Op Bevrijdingsdag wordt het festivalterrein hermetisch afgesloten en **worden** alle ingangen voorzien van toegangspoortjes.

4 onjuist verwijswoord

Heeft de politie de agent **over wie** steeds geklaagd werd, eindelijk ontslagen?

5 foutieve beknopte bijzin

Bijvoorbeeld:

Na het werk *Waterval* van Escher goed te hebben bestudeerd, **zag ik dat** het water naar boven **stroomt**.

6 onjuist verwijswoord

De vereniging legt **haar** leden elk jaar een kleine contributieverhoging op.

Opdracht 4*

1 incongruentie

Als de meerderheid van de leerlingen geen klassenavond **wil**, gaan we die niet organiseren.

2 foutieve samentrekking

Kunstenares Milo Moire trok uit protest tegen de aanrandingen in Keulen al haar kleren uit en **trok** zich daarbij niets aan van de toekijkende omstanders.

3 onjuiste inversie

Vanwege mijn verhuizing was ik twee dagen vrij, maar **ik kon** niets beginnen, doordat alle aanhangwagens verhuurd waren.

4 foutieve beknopte bijzin

Bijvoorbeeld:

Nog eens nadenkend over de kwestie **vond ik** de zaak toch vrij ingewikkeld.

Of:

Toen ik nog eens nadacht over de kwestie, bleek de zaak toch vrij ingewikkeld.

5 onjuiste inversie

Hierbij ontvangt u de prijslijst en **u kunt** ons altijd bellen voor meer informatie.

6 onjuist verwijswoord

Het leukste bordspel **dat** ik ken, heet *Diplomacy*; het lijkt op *Risk*, maar wordt gespeeld zonder dobbelstenen.

Spelling

Startopdracht

1 Waarschijnlijk heb je *par.* en *blz.* uitgesproken als een heel woord *paragraaf* en *bladzijde*.

2 Noteer de betekenis van onderstaande afkortingen. Gebruik zo nodig een woordenboek.

a.s. – *aanstaande*

AOW – *Algemene Ouderdomswet*

havo – *hoger algemeen vormend onderwijs*

HEMA – *Hollandse Eenheidsprijzenmaatschappij Amsterdam*

m.b.t. – *met betrekking tot*

pc – *personal computer*

soa – *seksueel overdraagbare aandoening*

3 Als je de afkortingen moest verdelen in twee groepen, hoe zou je dat dan doen?

Groep 1: Op basis van de uitspraak zou je *havo*, *HEMA* en *soa* samen kunnen nemen, want die spreek je als woordje uit: haavoo, heemaa, soaaa.

Groep 2: *AOW* en *pc* horen ook bij elkaar, want die letters spreek je los uit, maar wel als afkorting.

Groep 3: De afkortingen *a.s.* en *m.b.t.* spreek je uit als de uitgeschreven woorden: *aanstaande* en *met betrekking tot*.

Opdracht 1

1 Ca – Calcium (symbool)

2 ca. – circa (afkorting)

3 cao – collectieve arbeidsovereenkomst (initiaalwoord)

4 CO₂ – koolstofdioxide, ook wel: koolzuur (symbool)

5 dr. – doctor (afkorting)

6 hetero – heteroseksueel (verkorting)

7 HMz – Megahertz (symbool)

8 MEd – Master of Education (afkorting)

9 NAVO – Noord-Atlantische Verdragsorganisatie (letterwoord)

10 t.z.t. – te zijner tijd (initiaalwoord; uitspraak: teezettee) (afkorting)

11 vip – very important person (letterwoord)

12 WHO – World Health Organization (initiaalwoord)

Opdracht 2

1 GGD – Gemeentelijke Gezondheidsdienst (initiaalwoord)

2 hbo – hoger beroepsonderwijs (initiaalwoord)

3 hsl – hogesnelheidslijn (initiaalwoord)

4 i.p.v. – in plaats van (afkorting)

5 km/h – kilometer per uur (symbool)

6 LAKS – Landelijk Actie Komitee Scholieren (letterwoord)

7 mln. – miljoen (afkorting)

8 n.o.t.k. – nader overeen te komen (afkorting)

9 OM – Openbaar Ministerie (initiaalwoord)

10 prof – professor; professional (verkorting)

11 z.g.a.n. – zo goed als nieuw (afkorting)

12 zoab – zeer open asfaltbeton (letterwoord)

Opdracht 3

1 acquired immune deficiency syndrome – aids

2 Algemene Nederlandse Wielrijdersbond – ANWB

3 België, Nederland, Luxemburg – Benelux

4 bij geen gehoor	- b.g.g.
5 Buitenlandse Zaken	- BZ
6 in zeer goede staat	- i.z.g.st.
7 jongstleden	- jl.
8 millimeter	- mm
9 naar aanleiding van	- n.a.v.
10 Sociaal-Economische Raad	- SER
11 vergelijk	- vgl.
12 Wet op de Arbeidsongeschiktheidsverzekering	- WAO

Opdracht 4

- 1 outfit
- 2 beeldhouwer
- 3 cadeautje
- 4 chauffeur
- 5 havermout
- 6 ijskoud
- 7 journalist
- 8 kabouter
- 9 nauwelijks
- 10 nauwkeurig
- 11 pauze
- 12 route
- 13 rauwkost
- 14 saucijs
- 15 slasaus
- 16 trauma
- 17 trouwen
- 18 wenkbrauw

Opdracht 5

Bijvoorbeeld: rauw – rouw; kauw – kou; nauw – nou; gauw – gouw

Opdracht 6

- 1 auto-ongeluk
- 2 domino-effect
- 3 galajurkje
- 4 koffieuurtje
- 5 kou-inval
- 6 placebo-effect
- 7 politieopleiding
- 8 rente-inkomsten
- 9 rijexamen
- 10 sproei-installatie
- 11 studie-uren
- 12 televisieantenne

Opdracht 7

- 1 West-Europees
- 2 \$-teken
- 3 non-actief
- 4 aspirant-verpleger
- 5 intakegesprek

- 6 half-om-halfgehakt
- 7 antiroker
- 8 pabostudent

Opdracht 8

- 1 audiovisueel
- 2 gele en rode tulpen; gele tulpen en rode
- 3 kant-en-klaarmaaltijd
- 4 keel-, neus- en oorarts
- 5 laag-bij-de-gronds
- 6 paashazen en -eieren
- 7 pro-Deadvocaat
- 8 zwart-witfoto

Opdracht 9

- 1 autobussen en beschuitbussen
- 2 oudpapiercontainer
- 3 ijs- en ijskoud
- 4 krantenkoppen en koffiekoppen
- 5 oud-vakbondsleider
- 6 televisiefilms en -documentaires
- 7 een door-en doorslechte kerel
- 8 ijsberen en steunberen

Opdracht 10

- 1 Veel Europese landen zijn een republiek, maar de meeste Nederlanders zijn blij met de **monarchie** als staatsvorm.
- 2 Veel mensen laten tegenwoordig **cosmetische** ingrepen doen om er mooier uit te zien, maar als er iets misgaat bij zo'n operatie heeft dat soms **desastreuze** gevolgen.
- 3 De pasgetrouwde echtgenoten lagen **continu** met elkaar overhoop en het is een **illusie** te denken dat ze samen gelukkig zullen worden als geen van beiden zich ooit **flexibel** opstelt.
- 4 Aan een ernstig auto-ongeluk kun je **somatische** klachten als nek- of rugpijn overhouden, maar daarnaast heeft zo'n gebeurtenis ook vaak een grote psychische **impact**.
- 5 Volgens mij is de overlast door drugshandel in Brabant een **regionaal** probleem, dat moet worden opgelost door de provinciale **autoriteiten** zonder inmenging van Den Haag.
- 6 Elise keek **gefascineerd** naar de prachtige foto's in de folder over cruisevakanties op de Middellandse Zee, al wist ze dat zij zich zo'n dure reis niet kon **permitteren**.
- 7 De laatste jaren verzetten **feministische** vrouwen zich steeds vaker tegen missverkiezingen, omdat ze het **immoreel** vinden dat de modellen alleen op hun uiterlijk beoordeeld worden.
- 8 In het hardnekkige **conflict** tussen werkgevers en werknemers over de salarissen weigeren beide partijen **concessies** te doen om tot een oplossing te komen.
- 9 Ondanks de **emancipatie** van de vrouw zijn de verschillen in beloning tussen mannen en vrouwen nog aanzienlijk en dat probleem mogen we niet **bagatelliseren**.
- 10 Marnix was heel lastig in de les Frans, maar meneer Bakker is een zeer **professionele** docent en hij liet zich niet door het **recalcitrante** gedrag van de jongen provoceren.

Opdracht 11

- 1 Dat deze boer besloten heeft om te emigreren naar Roemenië, heeft me **vd - verbijsterd** en eigenlijk **pvvt - verwondert** zijn besluit me nog steeds.
- 2 Heeft de verdachte al **vd - bekend** dat hij de dochter van de rijke industrieel voor losgeld heeft **vd - ontvoerd**?

3 Wat er zoal in politiek Den Haag **pvtt - gebeurt**, **pvtt - bezorgt** de Nederlandse bevolking geregeld hoofdbrekens.

4 Zou Fran haar moeder **vd - verteld** hebben, dat ze steeds vaker voor veel geld kleding op internet **pvtt - bestelt**?

5 Dat zo'n aardige man iemand heeft **vd - vermoord**, **pvtt - verbaast** iedereen.

6 Het schijnt dat de minister het **pvtt - betreurt** dat hij de staatssecretaris in zijn artikel in *NRC Handelsblad* van nalatigheid heeft **vd - beschuldigd**.

Opdracht 12

Noteer van de werkwoorden tussen haakjes de juiste spelling.

1 Je **raadt** nooit wat er vanmiddag in het winkelcentrum is **gebeurd**.

2 Hoe laat **wordt** de bij Domino's **bestelde** pizza **bezorgd**?

3 Jos **rijdt** al jaren op een scooter en het **wordt** tijd dat hij nu eens een echte motor **bestuurt**.

4 **Vermeld** je wel in de brochure dat deze nieuwe verzekering ook eventuele stormschade in het buitenland **vergoedt**?

5 Karin heeft haar moeder **beloofd** nooit meer te roken, maar als het om sigaretten gaat, **vertrouwt** moeder haar dochter niet helemaal.

6 Als ik vlees **braad** in deze gietijzeren pan, **brandt** het bijna altijd een beetje aan.

Hoofdstuk 5

Taalweetjes

Nederengels

	<i>betekenis in het Nederlands</i>	<i>betekenis in het Engels</i>
beamer	apparaat om digitaal materiaal te projecteren	bestaat niet in het Engels (wat wij 'beamer' noemen is in het Engels 'projector')
caravan	aanhangwagen om in te kamperen	karavaan; woonwagen; kampeerauto (Am. 'trailer' en 'mobil home')
chips	gefrituurde aardappelschijfjes	schijven (wat wij 'chips' noemen, is in het Engels 'crisps')
dancing	discotheek; uitgaansgelegenheid waar je kunt dansen	bestaat niet in het Engels voor een dansgelegenheid (dat is een 'dance hall' of 'club')
date	afspraak (meestal in amoureuze zin)	afspraak, maar ook: datum; dadel
flat	appartement; gebouw met appartementen	plat; vlak (wat wij een 'flat' noemen is in het Engels een 'apartment (building)')
occasion	tweedehandsauto	gelegenheid; aanleiding
ramp	catastrofe	helling
rollerskate	rolschaats met vaste schoen	rolschaats (kan elke soort zijn)
sheet	transparant vel om bv. tekst te projecteren	laken; vel papier; transparant vel
stretcher	opvouwbaar kampeerbed	brancard (voor ons woord 'stretcher' gebruiken Engelsen 'camp bed')
sweater	een sportieve trui van velours of katoen	trui (kan elke soort trui zijn)
touring car	reisbus voor vakantiegangers	bestaat niet in het Engels (Engelsen zeggen 'coach' of 'bus')
trailer	oplegger; aanhangwagen; filmpje met fragmenten	(Am.) caravan; aanhangwagen; speurhond; filmpje met fragmenten

Turks en Arabisch in het Nederlands

- 'caravan' is ontstaan uit het woord 'karavaan' dat 'reizend gezelschap' betekent en dat is ontleend aan het Arabisch dat het op zijn beurt uit het Perzisch heeft overgenomen;
- 'koffie' is ontstaan uit het Arabische woord 'qahwa' (koffie);
- 'piekeren' komt uit het Maleis; het werkwoord 'pikir' betekent in die taal 'overleggen; overdenken'.

Internationale uitwisseling

- 'karaoke' komt uit het Japans;
- 'kerk' komt uit het Grieks (het woord is afgeleid van 'huis van de Heer' (heer = 'kurios'));
- rotonde is via het Frans en het Italiaans ontleend aan het Latijn;
- trampoline is afkomstig uit het Italiaans, maar aan de basis zou een Germaanse taal liggen.

Lezen

Startopdracht

1 (verminderen van) plastic afval in zee

2 B

3 B

Opdracht 1

tekst 2: B probleemstelling

tekst 3: D uitwerking

tekst 4: B probleemstelling

tekst 5: E verklaring

Opdracht 2

1 brood voeren aan eenden

2 alinea 1 t/m 4. Uitleg: De eerste vier alinea's vormen de aanloop naar het de rest van de tekst, waarin de voors en tegens van eenden voeren worden behandeld.

3

in één oogopslag (al. 3)

data (al. 3)

stof doen opwaaien (al. 4)

welzijn (al. 4)

– in één ogenblik; direct

– (onderzoeks)gegevens

– drukte, opschudding veroorzaken

– toestand waarin het geestelijk, lichamelijk en sociaal goed met je gaat

met alle gevolgen van dien (al. 4)

– met de gevolgen die je daarvan kunt verwachten

vooralsnog (al. 8)

wel varen bij (al. 8)

relatief (al. 8)

– tot nu toe

– goed doen op

– naar verhouding

4

b Eend snackt zich suf

c Kan hij nog zonder?

d Zoek de balans

a Broodboete

5 probleemstelling, uitleg: Het onderzoek wijst uit dat er een probleem is voor mens en dier als eenden met brood gevoerd worden.

6

d Eenden kunnen niet alleen op brood leven.

c De tekorten aan bepaalde vitaminen en mineralen kunnen leiden tot zwakte.

b De eenden missen belangrijke voedingsstoffen.

a Brood is te eenzijdig.

7 weerlegging, uitleg: Kleyheeg legt met argumenten uit dat dat eenden prima zelf voor een gevarieerd dieet kunnen zorgen.

8 Eenden die langs de kust leven in een zout milieu overleven ook gewoon, terwijl zij veel meer zout binnenkrijgen dan de zoetwatereenden.

9 Mensen voelen zich betrokken bij de natuur als ze eendje gaan voeren. Maar als ze te veel brood voeren, kan dat slecht zijn voor de waterkwaliteit en wellicht ook voor de eenden zelf. Daarmee richten ze schade aan, in plaats van dat ze iets goeds doen voor de natuur.

10 tegenwerping

11 weerlegging**12** uitwerking**13** gevolg**14** aanbeveling**15** *eigen antwoord*, bijvoorbeeld: Nee:

- Een speciale eendenvoervijver is vast niet gratis, terwijl oud brood de mensen geen extra geld kost. Het is de vraag of ze dat voer voor de eenden over hebben.

- Als iedereen tegelijk op een speciale dag eenden gaat voeren, leidt dat ongetwijfeld tot een overschot van brood dat de eenden niet in een dag kunnen opeten. Dat is ook niet wenselijk voor de eenden, dat trekt waarschijnlijk ook ratten aan en de waterkwaliteit zal daardoor ook niet verbeteren.

Opdracht 3*

1 'Op water en brood' verwijst waarschijnlijk naar wat gevangenen vroeger in de gevangenis alleen maar te eten en te drinken kregen: water en brood. Dat is behoorlijk eenzijdig, maar voor een mens voldoende om te overleven. Water en brood kunnen voor de eenden ook nogal eenzijdig zijn. Het is mogelijk dat de schrijver daarom dus deze titel heeft gekozen.

2 Een beschouwing is een tekst waarvan het doel is om de lezer kennis te laten maken met verschillende meningen, zodat de lezer tenslotte zijn eigen mening kan vormen.

3 In tekst 6 worden verschillende meningen over het brood voeren aan eenden tegenover elkaar gezet.

4 Het tekstdoel is informeren, omdat je als lezer op basis van alle informatie en meningen zelf je mening kunt vormen. De bedoeling van de schrijver is dus niet om je te overtuigen van zijn gelijk.

Opdracht 4**1** groen internet / het energieverbruik van internet**2** alinea 1 en 2**3** alinea 11**4**

a frictie (al. 1) – weerstand; hier: moeite

b ontwrichting (al. 3) – ernstige verstoring

c plotwending (al. 8) – (onverwachte) verandering van de verwachte afloop

d gigant (al. 8) – reus

e aanjager (al. 9) – initiatiefnemer, aanstichter

f transitie (al. 9) – overgang

5 milieuvriendelijk, vrij van milieuvervuiling**6** probleemstelling**7** uitwerking**8**

(1) de energie die nodig is om het apparaat te produceren en te vervoeren

(2) de energie om het te laten functioneren

(3) datacenters

(4) het netwerk

9 Het einde is nog niet in zicht, omdat onze honger naar snel en draadloos internet (wat meer elektriciteit kost dan bedraad) blijft groeien.

10

a
Steeds meer
mensen

→

b
Er zijn meer
stroomvretende

→

c
Er gaan meer
bits en bytes

→

Er wordt meer CO₂
uitgestoten.

hebben een smartphone.
of: De elektriciteitsvraag van de ICT-sector groeit jaarlijks twee keer meer dan de totale, mondiale groei van de elektriciteitsproductie.

datacenters, zendmasten en internethubs nodig.

over de wereld.

11 Veel mensen weten dat koelkasten grote apparaten zijn die veel energie verbruiken. Door deze vergelijking te trekken wordt inzichtelijk hoeveel energie het produceren van en het streamen op een smartphone kost.

12 Wanneer de mensen in China en India allemaal een smartphone hebben, staat dat gelijk aan het stroomverbruik van twaalf koelkasten per persoon. En dat is zorgwekkend veel.

13 tegenstellend; Evenwel

14 oplossing

15 Facebook, Apple en Google

16 In Nederland moeten veel ICT-bedrijven voor hun standpunt ten aanzien van groene stroom uitkomen.

17 aanbeveling

Opdracht 5*

1

- Mensen moeten minder gebruik maken van data op het web.
- Mensen moeten gebruik maken van programmaatjes die het stroomverbruik van servers en ict-toepassingen kunnen verlagen.

2 Het slot is een aanbeveling voor de partijen uit de ICT-sector om met programmaatjes te gaan werken die het stroomverbruik van servers en ict-toepassingen kunnen verlagen.

Schrijven

Startopdracht

1 In de brief aan je oma feliciteer je haar met haar verjaardag en je wenst haar een fijne dag toe. Misschien kun je er nog bij zetten dat je niet in staat bent om haar te bezoeken op die dag. Je geeft in dat geval een goede reden.

In de brief aan de beheerder van de kinderboerderij presenteer je jezelf als iemand die goed met dieren om kan gaan én bezoekers kan opvangen en rondleiden. Misschien heb je met dat laatste ervaring. Dat moet je dan zeker in de brief zetten. Het doel van de brief is dat de beheerder jou uitnodigt voor een gesprek.

2 Voor brief 1: 'Lieve oma,' (aanhef) en als afsluiting bijvoorbeeld 'Liefs van ...' of 'Dikke kus van ...'.

Voor brief 2: 'Geachte heer In 't Veld,' en als afsluiting: 'Met vriendelijke groeten, ...'.

3 De toon van de eerste brief is vriendelijk en informeel.

De toon van de tweede brief is zakelijk en formeel.

4 Eigen antwoord.

Opdracht 1

1

a verzoeken

b klagen

c mededelen

2

a een speurtocht in het Bunderbos op vrijdag a.s.

b de onveiligheid voor fietsers die langs de Menweg rijden

c de gescheiden inzameling vanaf 1 mei van gft en plastic afval

3

a ja, correct

b ja, correct; wel wordt pas in de vierde zin duidelijk wat de schrijver wil: klagen over het feit dat de weg verbreed is, maar dat er geen fietspad is aangelegd.

c ja, correct

4 De inleiding van brief b is niet zakelijk genoeg. Drie dingen die niet thuishoren in een zakelijke brief:

- het eerste woord 'Ik'; een zakelijke brief begin je nooit met 'Ik'

- een emotionele toon: 'belachelijk', 'een schande!'

- een onbeleefde toon: 'Welke halve gare ...'

5 'In deze brief wil ik u wijzen op de onveilige verkeerssituatie op de Menweg. Ik fiets elke ochtend met andere kinderen langs deze weg naar school. U hebt als gemeente de weg laten verbreden. Daardoor rijden de auto's nu harder. Wij vragen ons af wie die beslissing genomen heeft. Het was naar ons idee veel beter geweest als er een fietspad langs de weg was aangelegd. Dan konden wij veilig naar school fietsen.'

6 Eigen slotalinea, bijvoorbeeld:

a Graag horen wij van u hoe laat de speurtocht precies begint.

c Wij hopen u hiermee voldoende geïnformeerd te hebben over de scheiding van gft en plastic afval in uw wijk per 1 mei.

Opdracht 2

1 De brief is een verzoek aan iemand van IVN om een lezing op school te komen geven.

2 De vetgedrukte letters bij de betreffende onderdelen:

A Patricia van der Poel
Merwedepad 74
2105 VK Heemstede

B Instituut voor Natuurbeschermingseducatie
t.a.v. Jacco van der Heyden
Postbus 20123
1000 HC Amsterdam

C Heemstede, 21 maart 2019

E Geachte heer Van der Heyden,

F Op het Haarlems Lyceum (...)

Ik hoop snel van u te horen.

G Met vriendelijke groeten,

H [handtekening]

Patricia van der Poel
Leerling 3vB, Haarlems Lyceum – secretaris Projectgroep 'Vergroening op het HL'

3 Onderdeel **D** ontbreekt. Daar zou moeten staan:

Betreft: Verzoek lezing over vergroening

4 Nadere informatie over de doelgroep en het doel van de lezing.

5 Formele woorden:

- 'Geachte ...'
- 'niet ... overtuigd van het belang ...'
- 'Met het oog daarop ...'
- 'zou u kunnen ingaan op ...'

6 Ja. Wat niet thuis hoort in een zakelijke brief:

- '... bedoel ik dus'; dit is overbodig; het woord 'praktisch' kan op een andere plaats in de zin: 'het praktische werk van IVN'.

- 'hartstikke tof'; dit is veel te informeel; vervangen door: 'Wij zouden het heel plezierig / fijn vinden als ...'

- 'Groetjes,' als afsluiting is ook beslist te informeel. Het moet zijn: 'Met vriendelijke groeten,'.

7 De brief is correct als zakelijke brief, op de informele woorden en zinsdelen na die hierboven genoemd zijn. Het doel van de brief staat ook duidelijk omschreven. De toon is goed, de briefconventies worden in acht genomen. Alleen is Patricia onderdeel D vergeten.

8 Eigen envelop met naam en adres van IVN, t.a.v. (ter attentie van) de heer Jacco van der Heyden en naam en adres van de afzender, Patricia van der Poel. Dus op de voorzijde:

Instituut voor Natuurbeschermingseducatie
t.a.v. Jacco van der Heyden
Postbus 20123
1000 HC Amsterdam

Op de achterzijde:
Patricia van der Poel
Merwedepad 74
2105 VK Heemstede

Correcte brief behorend bij opdracht 2:

Patricia van der Poel
Merwedepad 74
2105 VK Heemstede

Instituut voor Natuurbeschermingseducatie
t.a.v. Jacco van der Heyden
Postbus 20123
1000 HC Amsterdam

Heemstede, 21 maart 2019

Betreft: Verzoek lezing over vergroening

Geachte heer Van der Heyden,

Op het Haarlems Lyceum zijn wij bezig met een project 'vergroening'. Dit is ook een van de speerpunten van uw organisatie: vergroening in de buurt en op scholen. Daarom wil ik u graag uitnodigen om een lezing over dit thema te houden voor leerlingen en docenten op onze school.

Op de website van IVN staat onder andere dat elke buurt vergroening verdient. Als voorbeeld geeft IVN een groen schoolplein, een Tiny Forest of een tuinreservaat in je eigen achtertuin: 'Weelderig groen in plaats van tegels. Een plek waar van alles te beleven is.'

Nu is op onze school niet iedereen overtuigd van het belang van deze vergroening. Met het oog daarop willen wij u vragen in uw lezing aandacht te besteden aan de argumenten voor vergroening. Waarom moeten we allemaal zo nodig 'groener' gaan denken en doen? Verder zou u kunnen ingaan het **praktische werk van IVN**. Op welke manier kan IVN onze school helpen?

Er staan verschillende activiteiten gepland in verband met het project. **Wij zouden het heel plezierig** vinden als u in de derde week van april, bijvoorbeeld woensdagmiddag de 16^e, bij ons kunt komen voor de lezing.

Ik hoop snel van u te horen.

Met vriendelijke groeten,

[handtekening]

Patricia van der Poel
Leerling 3vB, Haarlems Lyceum – secretaris Projectgroep 'Vergroening op het HL'

Opdracht 3

1 Eigen keuze.

2 Bij a kun je denken aan een klacht; maar het kan ook een verzoek zijn. 'Mededelen' ligt niet voor de hand.

Bij b zal het om een verzoek gaan: de auto's niet in de straat parkeren op zaterdag.

Bij c kun je denken aan 'mededelen'.

Bij d gaat het om een klacht.

3 Eigen e-mail.

Kijken en luisteren

Startopdracht

Eigen antwoord.

Opdracht 1

1 Bijvoorbeeld:

Mogelijke argumenten voor de stelling:

- Alcoholgebruik onder jongeren is een groot risico, omdat zij slecht hun eigen grenzen kunnen bewaken. Het risico is dus groot dat zij zichzelf schaden.
- Hoe langer ouders hun kinderen beschermen tegen gevaren, hoe beter het voor ze is.

Mogelijke argumenten tegen de stelling:

- Alcohol is een genotmiddel dat voor alle mensen gevaarlijk kan zijn. Waarom zouden jongeren dit niet mogen, zolang zij met mate drinken, enkel alleen omdat ze nog niet volwassen zijn? De grens zou bijvoorbeeld prima bij 16 kunnen liggen.
- Jongeren leren door te experimenteren met nieuwe dingen. Daarvan worden ze volwassen. Dat ze dan door overmatig alcoholgebruik misschien een keer dronken worden, is helemaal niet erg. Het is juist een les voor het leven.

2 Ten minste een van onderstaande antwoorden:

- Zij vertelt over een situatie waar zij zelf bij was, een feest op school. Zij heeft met eigen ogen gezien hoeveel jongeren alcohol drinken en daarvan dronken raken.
- Ook suggereert zij door het noemen van een feit (Nederland staat in de top 3 van comazuipers in Europa) dat ze goed geïnformeerd is.

3 Ze zegt dat ouders het probleem van drinkende jongeren aan de scholen overlaten, maar dat zij zelf de kinderen moeten beschermen tegen alcoholmisbruik. Ze legt niet uit waarom ze dat vindt.

4 Roel vindt dat ouders blijkbaar niets moeten verbieden, omdat het dan juist extra aantrekkelijk wordt het toch te doen.

5 Eigen antwoord. Een mogelijk probleem in zijn argument is dat pubers dan misschien helemaal geen regels meer opgelegd moeten krijgen van hun ouders, omdat ze die allemaal de hele tijd zullen schenden. Dat zou zelfs kunnen betekenen dat pubers eigenlijk helemaal geen opvoeding meer nodig hebben.

6 Eigen antwoord.

Expliciet terugkomen op iets wat de tegenpartij zegt, suggereert dat je goed naar je tegenstander geluisterd hebt en direct reageert op wat hij heeft gezegd.

7 Willem zegt dat uit onderzoek blijkt dat hoe strenger de regels zijn, hoe minder er gedronken wordt.

8 Eigen antwoord. Je kunt uit eigen ervaring redeneren en voor jezelf nagaan of je je door opgelegde regels laat sturen. Misschien zou je, als je Willems bewering niet zomaar gelooft, meer bewijs (welk onderzoek dan?) willen zien.

9 Eigen antwoord. De tegenpartij heeft nooit precies zo gezegd dat ze alcohol 'hartstikke normaal' vindt.

10 Hij heeft deze (valse?) beschuldiging nodig, omdat hij daarna kan zeggen: 'Maar het is *niet* normaal om jongeren alcohol te laten drinken!' Vervolgens maakt hij zijn vergelijking tussen alcohol en cocaïne. Omdat voor de meesten onder ons cocaïne echt een stap verder is dan bijvoorbeeld een biertje, bereikt hij met deze vergelijking dat wij de tegenpartij niet meer serieus nemen.

11 Julie stelt de vraag of haar toehoorders het goed zouden vinden dat jongeren in parkjes whisky zouden drinken ('atten' betekent: 'ad fundum' drinken, wat betekent dat je een drankje in een keer achterover slaat). Zij zegt niet expliciet dat het alternatief is: thuis drinken, wat onder het toezicht van ouders zou zijn.

Deze vraag stellen lokt automatisch een antwoord uit: nee! Natuurlijk wil niemand dat jongeren in parkjes whisky gaan atten. Dat zou ons tot de conclusie moeten voeren dat wij niet moeten vinden dat ouders alcoholgebruik onder jongeren ten strengste moeten afkeuren en verbieden.

12 Julie legt ons een keuze voor: thuis indrinken (met eventueel ouders erbij) of indrinken in het park.

De vraag is natuurlijk of dit een redelijke keuze is, of dat er nog alternatieven zijn (bijvoorbeeld helemaal niet drinken, niet alles in een keer achterover slaan, geen sterkedrank drinken, maar bijvoorbeeld bier, etc.).

13 Julie vertelt dat ze twee jaar geleden nog een koelkast vol drank mocht hebben van haar ouders. Pas geleden heeft haar zusje een feestje gegeven, maar zij mocht van dezelfde ouders *geen* koelkast vol drank meer hebben. Julies argumentatie is dus dat ouders zelf ook inzien dat zij alcoholgebruik onder de 18 jaar moeten afkeuren en verbieden.

Opdracht 2

1 Hiddema is formeel gekleed, zeker als je het vergelijkt met zijn tegenstanders. Zijn non-verbale communicatie zou je misschien als ietwat stijf kunnen typeren. Zijn woordgebruik is ook formeel: hij spreekt de jongens aan met 'u'. Verder gebruikt hij zinsneden of woorden als 'van dien aard', 'het rechtssysteem ondergraven' of 'verdraagzaamheid jegens...', 'arbeidsbehoefte', 'a prima vista'.

2 *Eigen antwoord.* Je zou bijvoorbeeld kunnen denken dat hij door zijn presentatie wil laten zien dat hij een ontwikkeld mens is en daarom dus ook weloverwogen en verstandige dingen zal zeggen.

3 *Eigen antwoord.* Je kunt je bijvoorbeeld afvragen over wie hij het precies heeft. Hij generaliseert wel erg (alle immigranten zijn hetzelfde).

4 Een kenmerk van onze verzorgingsstaat is dat mensen die zichzelf niet kunnen helpen, door de staat worden geholpen. Mensen zonder werk krijgen bijvoorbeeld een uitkering. Met het ondergraven van dit systeem bedoelt Hiddema dat de hoeveelheid immigranten die gebruikmaken van dit systeem ervoor zorgt dat er zoveel geld naar de immigranten gaat, dat het systeem (voor alle oorspronkelijke Nederlanders?) niet in deze vorm zou kunnen blijven bestaan.

5 De spreker vleit zijn tegenstander door te zeggen dat hij veel weet en dat hij vanzelfsprekend zal begrijpen dat...

Een ander goed punt is dat hij met getallen schermt: hij zegt dat slechts 2% van alle vluchtelingen in de wereld naar Europa komt. Dat Ennio een abstract begrip als de toevloed van immigranten (woorden van Hiddema) concreet maakt door te beschrijven dat een vluchteling misschien als seksslaaf heeft moeten werken, of dat kinderen zijn gebombardeerd, is ook sterk. Dat maakt een immigrant niet bedreigend voor onszelf, maar iemand die hulp nodig heeft, omdat hij vreselijke dingen heeft meegemaakt.

6 Hiddema suggereert dat de meeste mensen die in Nederland asiel aanvragen geen echte vluchtelingen, maar gelukszoekers zijn.

7 Een solide (betrouwbaar, degelijk) vluchtverhaal zou uitzonderlijk zijn. Dit versterkt Hiddema door het beeld van de IND voor te stellen als een organisatie die zo'n vluchteling zou omhelzen. Vluchtelingen zouden rijk kunnen zijn: ze hebben tenslotte betaald om in een bootje hierheen te komen. Ook spreekt hij van een keuze: ze hadden ook in hun eigen land kunnen blijven.

8 Itai refereert aan wat zijn medestander Ennio heeft gezegd: dat maakt dat zij als team sterk overkomen; ze werken immers samen. Ook verwijst hij naar wat Hiddema heeft gezegd: vluchtelingen komen inderdaad ook op bootjes, maar dat maakt ze in Itai's ogen nog geen gelukszoekers. Het is immers een levensgevaarlijke reis die ze ondernemen.

Op de interruptie van Hiddema (dat vluchtelingen lang niet allemaal op bootjes komen) verwijst Itai direct naar wat Hiddema gezegd heeft: ze komen ook op bootjes en ze hebben eventueel ook geld betaald. Dat alles maakt ze echter niet automatisch gelukszoekers.

Itai vraagt of hij zijn argument mag geven en laat zich niet imponeren door Hiddema, die er doorheen blijft praten.

9 Eigen antwoord. Waarschijnlijk neig je ertoe een van beide jongens het beste te vinden, om de redenen die je in 5 en 8 genoemd hebt.

Spreken en gesprekken

Startopdracht

Geef een aantal voorbeelden.

Opdracht 1

-

Opdracht 2

-

Opdracht 3

1-2 -

3 Feedbackformulier Schooldebat.

Woordenschat

Startopdracht

1 Groep 1: a, d en e.

Groep 2: b, c en f.

2 De zinnen van groep 1 zijn onveranderlijk. Ze staan alle drie in de tegenwoordige tijd. De zinnen van groep 2 kun je aanpassen. Zin f staat niet in ott.

3

a Wie niet naar goede raad wil luisteren, merkt vroeg of laat de voorspelde, schadelijke gevolgen.

b De hulp (...) is veel te weinig; de steun zal nauwelijks iets veranderen, want om de problemen op te lossen zijn veel meer maatregelen nodig.

c Verzet (...): je verliest het gevecht toch; het is een hopeloze strijd.

Uit het Groot Uitdrukkingenwoordenboek van Van Dale:

De uitdrukking is afkomstig uit de historie van Amsterdam. De bierkaai (ook wel Bierkade genoemd) maakte deel uit van de westkant van de Oudezijds Voorburgwal. Hier moest bier worden aangevoerd en opgeslagen. De mannen die hier werkten, waren stevig gebouwd, je kon beter niet tegen hen vechten.

d Hoe je geld hebt verkregen, is niet zo belangrijk; het is belangrijker dat je het hebt.

e Als je niet *probeert* om een doel te bereiken, bereik je het sowieso niet.

f Je hebt veel kritiek (...); je kunt beter geen commentaar hebben.

Opdracht 1

1 en 2

a met de Franse slag (U): haastig en slordig; onzorgvuldig

b Als de kat van huis is, dansen de muizen (S): als er geen toezicht is, doet iedereen wat hij anders niet mag doen.

c opgroeien voor galg en rad (U): zo opgevoed worden dat er later niets van je terecht zal komen

d in aanvaring komen (met iemand) (U): in conflict komen (met iemand)

e Holle vaten klinken het hardst (S): iemand die niets kan of weet, heeft vaak de meeste praatjes.

f de hand in eigen boezem steken (U): de schuld of de fout bij zichzelf zoeken en niet bij anderen.

g niet uit de verf komen (U): niet zo goed zijn als de bedoeling was; niet tot zijn recht komen.

h Wie het kleine niet eert, is het grote niet waard (S): met moet ook met weinig tevreden zijn.

Opdracht 2

1 en 2

a wassen (U): Die (lastige) klus zullen we wel even opknappen.

b er zelf in (S): Wie probeert om iemand iets aan te doen of te misleiden, wordt zelf het slachtoffer of wordt zelf misleid.

c kaart (U): Het is van tevoren afgesproken; het is geen toeval.

d kerk (U): De beslissing is eindelijk genomen.

e paard vet (S): Het werk gebeurt beter als de baas toezicht houdt.

f horens vatten (U): We moeten het werk nu meteen aanpakken; we moeten direct beginnen.

g gasten (S): Men beoordeelt de ander naar zichzelf; een oordeel over iemand zegt meer over de beoordelaar dan over de beoordeelde.

h brood eten (U): Ze laat zich niet afpakken waar ze recht op heeft; ze komt op voor haar rechten.

Opdracht 3

- 1 Het water loopt me in de mond.
- 2 Nu blijkt hoe de vork in de steel zit.
- 3 Met bloed, zweet en tranen wist Joachim de finale te halen.
- 4 Ze heeft een dubbele agenda.
- 5 De beste stuurlui staan aan wal.
- 6 Alicia voelt zich als een vis in het water.
- 7 De rechercheurs draaiden de verdachte de duimschroeven aan.
- 8 Je snijdt jezelf in de vingers.

Opdracht 4

- 1 nog niet droog achter de oren zijn: nog zeer jong en onervaren zijn
 - 2 boter aan de galg smeren: nutteloos zijn; (het is) verspilde moeite
 - 3 (iemand) met een kluitje in het riet sturen: iemand op een verzoek of vraag een antwoord geven waar hij niets aan heeft.
 - 4 Oost west, thuis best: in je eigen huis voel je je het beste.
 - 5 op alle slakken zout leggen: overdreven kritisch zijn; zelfs op kleine foutjes aanmerkingen maken.
 - 6 Er gaat een belletje rinkelen: het besef waar het om gaat, dringt door.
 - 7 iemand bij de neus nemen: iemand misleiden; iemand bedriegen
 - 8 Je moet de huid niet verkopen voor je de beer geschoten hebt: je moet geen toezeggingen doen over iets waarover je nog geen zekerheid hebt.
- Variant: Je moet de huid van de beer niet verkopen voor je hem geschoten hebt.

Opdracht 5

- 1 Het is lood om oud ijzer.
- 2 Dat muisje krijgt (heeft) nog wel een staartje.
- 3 Zachte heemeesters maken stinkende wonden.
- 4 Patrick loopt naast zijn schoenen.
- 5 Dat is mosterd na de maaltijd.
- 6 Een kat in het nauw maakt rare sprongen.
- 7 Waar rook is, is vuur.
- 8 Van uitstel komt afstel.

Opdracht 6

- 1
1 horeca letterwoord dat staat voor de bedrijfstak hotels, restaurants en cafés – voorbeeld
- 2 woordspeling grappig bedoeld gebruik van een woord, bijvoorbeeld doordat het in verschillende betekenissen in een zin voorkomt – voorbeeld
- 3 cliché afgezaagde uitspraak – omschrijving
- 4 dubieus twijfelachtig – synoniem
- 5 loze lege; zonder inhoud; niet echte – bekend als woorddeel dat ‘on-’ of ‘niet’ betekent
- 6 ongein flauwiteit; slechte grap – synoniem; voorbeeld
- 7 dooddoeier algemeenheid; nietszeggende opmerking waardoor een verder gesprek wordt afgekap – woorddelen, omschrijving, context
- 8 platvloers grof; ordinair; van een laag geestelijk niveau; – synoniem, woorddelen
- 9 rubricering indeling in groepen (rubrieken) – woorddelen, voorbeeld
- 10 nering handel – synoniem
- 11 pikant pittig – synoniem

12 ambacht	vak waarbij je iets met je handen maakt – voorbeeld
13 agrarisch	de landbouw / akkerbouw betreffende – omschrijving (afkomstig van het Latijnse woord 'ager' = akker)
14 moraal	levensles – synoniem
15 de geestelijk vader	bedenker; degene die het bedacht heeft – synoniem
16 refereren aan	verwijzen naar – synoniem
17 befaamd	beroemd – woorddeel, context
18 verbeeld	voorgesteld door een tekening, schilderij o.i.d. - woorddeel
19 tafereel	afbeelding of situatie om naar te kijken – voorbeeld, context
20 illustreren	verduidelijken; toelichten (vaak met 'een voorbeeld') – woorddelen, context
21 zothed	dwaasheid – synoniem
22 frequent	vaak voorkomend – synoniem; context
23 paradoxale	in zichzelf tegenstrijdig lijkende – voorbeeld; woorddeel
24 verlevendigen	levendig(er) maken; vrolijk(er) en aangener maken – woorddelen; context
25 ontberen	missen – context
2	
a menig	– <i>vrij veel</i>
b gezapig	– <i>rustig en saai</i>
c vermaningen	– <i>waarschuwingen</i>
d denigrerende	– <i>minachtende; laatlunkende</i>
e taaleigen	– <i>idioom; wat kenmerkend is voor een bepaalde taal</i>
f hypocrisie	– <i>huichelachtigheid; schijnheiligheid</i>
g suggereert	– <i>wekt de indruk</i>
h oubollig	– <i>dwaas; ouderwets; grappig op een flauwe manier</i>
i qua	– <i>wat betreft</i>
j incasseren	– <i>verduren; (als nadeel) accepteren</i>

Opdracht 7

- 1 Van het concert des levens krijgt niemand een program: het leven is ongewis.
- 2 tien tegen één: er is een grote kans dat ...; het is vrijwel zeker dat ...
- 3 Over smaak valt niet te twisten: ieder heeft zijn eigen voorkeuren en die hoeven niet beredeneerd te zijn; daar kun je dus moeilijk bezwaar tegen maken.
- 4 Men moet het ijzer smeden als het heet is: als de kans zich voordoet, moet je die grijpen.
- 5 Als het tij verloopt, verzet men de bakens: onder verander(en)de omstandigheden zijn ook gewijzigde maatregelen nodig.
- 6 Laat de boeren maar dorsen: zich nergens wat van aantrekken; (ook:) het ervan nemen terwijl anderen moeten werken.
- 7 Waar aas is, vliegen kraaien: als er iets te halen valt, staat iedereen vooraan.
- 8 een kort lontje hebben: snel driftig of agressief worden.
- 9 iets on hold zetten: iets (even) uitstellen; pas op de plaats maken.
- 10 Elk voordeel heeft (heb) z'n nadeel: alles heeft z'n voor en tegen.
- 11 een koude douche: een onaangename en onverwachte ervaring
- 12 het erg bont maken: veel te ver gaan.

Opdracht 8

- iemand het vel over de oren trekken
- iemand aan de tand voelen
- in eigen vingers snijden
- het hoofd boven water houden
- geen voet aan de grond krijgen
- een wit voetje halen

Grammatica, zinsdelen

Startopdracht

Zin 2 en zin 4 betekenen ongeveer hetzelfde.

2 Eleonora koopt haar gothic kleren vaak in dit boetiekje.

4 Haar gothic kleren worden door Eleonora vaak in dit boetiekje gekocht.

Opdracht 1

Tussen haakjes vind je het nummer van de voorbeeldzin uit de rechter kolom die je als voorbeeld had kunnen gebruiken.

1 Tot en met 2017 waren door wetenschappers zo'n twintig zoogdieren gekloond. (4)

2 Over een week zal door de bouwlieden het hoogste punt bereikt zijn. (7)

3 Waarom is de vrucht uit het paradijs door menig kunstenaar als appel afgebeeld? (3)

4 Door een slimme struisvogel zal bij gevaar de kop echt niet in het zand gestoken worden. (5)

5 Het geurspoor wordt door de hond dankzij zijn prima reukvermogen zonder moeite gevolgd. (1)

6 Zouden hun telefoons tijdens het eten door die jongeren weggestopt worden? (6)

7 De oude eikenbomen werden door de klimop op de stammen niet beschadigd. (2)

8 Door welke VOC-schipper zou het Onbekende Zuidland, Australië, ontdekt zijn? (8)

Opdracht 2

Tussen haakjes vind je het nummer van de voorbeeldzin uit de linker kolom die je als voorbeeld had kunnen gebruiken.

1 Bergbeklimmers vonden de ijsmummie Ötzi in 1993 in de Alpen. (1)

2 Hoe zouden laboranten de ouderdom van dit fossiel bepaald hebben? (7)

3 Wie heeft de namen van de maanden eigenlijk bedacht? (4)

4 Alle koffers zal ik morgenochtend om 7 uur keurig hebben ingepakt. (8)

5 *Quest* beschrijft vaak wetenschappelijke ontwikkelingen. (2)

6 De komende tijd zullen weer veel jongeren op internet cryptomunten kopen. (6)

7 Waarom zou deze rechter vaak zo'n lage straf geven? (5)

8 Binnen enkele minuten hadden de agenten de relschopper ingerekend. (3)

Opdracht 3*

1 In deze dichte haag van coniferen was door een merelpaartje een nest gebouwd.

2 Deze milieuvriendelijke scooter heeft een Hollands bedrijf ontwikkeld.

3 --

4 Ongeveer tweeduizend jaar geleden werd door de Romeinen een flink stuk van Nederland veroverd.

5 --

6 Zouden door dat Italiaanse restaurant ook vegetarische pizza's geserveerd worden?

Opdracht 4

1 Het kostbaarste wat hij op aarde kon vinden, / moest / de schipper / het vrouwtje van Stavoren / brengen.

ow = de schipper

wg = moest brengen

lv = Het kostbaarste wat hij op aarde kon vinden

mv = het vrouwtje van Stavoren

2 Toen hij terugkwam met een waardevolle lading goudkleurige tarwe uit Danzig, / werd / de veeleisende vrouw / woedend.

ow = de veeleisende vrouw

ng = werd [woedend]

bwb = Toen hij terugkwam met een waardevolle lading goudkleurige tarwe uit Danzig

3 Ze / zei / tegen de schipper / dat hij al het graan in de Zuiderzee moest gooien.

ow = Ze

wg = zei

lv = dat hij al het graan in de Zuiderzee moest gooien

bwb = tegen de schipper

4 Een voorbijganger die dat hoorde, / raadde / haar / dit / af, / omdat ze volgens hem dan voor straf tot de bedelstand zou geraten.

ow = Een voorbijganger die dat hoorde

wg = raadde af

lv = dit

mv = haar

bwb = omdat ze volgens hem dan voor straf tot de bedelstand zou geraten

5 Terwijl ze een gouden ring in de zee wierp, / riep / de vrouw / spottend / dat ze nog eerder die ring zou terugkrijgen dan tot armoede vervallen.

ow = de vrouw

wg = riep

lv = dat ze nog eerder die ring zou terugkrijgen dan tot armoede vervallen

bwb = Terwijl ze een gouden ring in de zee wierp

bwb = spottend (eigenlijk bepaling van gesteldheid)

6 Nadat haar kok op een dag een vis had geserveerd met de ring in zijn maag, / werd / zij / door financiële tegenslagen / uiteindelijk / straatarm.

ow = zij

ng = werd [straatarm]

bwb = Nadat haar kok op een dag een vis had geserveerd met de ring in zijn maag

bwb = door financiële tegenslagen

bwb = uiteindelijk

Grammatica, woordsoorten

Startopdracht

- 1 het correcte gebruik van de woorden *dat* en *wat*
- 2 betrekkelijk voornaamwoord

Opdracht 1

- 1 U weet vast wel of **os.vgw** deze straat naar het centrum leidt of **ns.vgw** naar een buitenwijk.
- 2 Wat was je adres toen **os.vgw** je in Ens woonde? Toen **bw** woonde ik op Schoolstraat 8.
- 3 Het lijkt erop dat **os.vgw** de kraan lekt en dat **aanw.vnw** gaat me geld kosten voor een reparatie.
- 4 Wanneer **os.vgw** je gaat studeren, kun je op kamers gaan of **ns.vgw** heen en weer reizen.
- 5 Toen **os.vgw** Max op het ijs stampte om te zien of **os.vgw** het al hield, zakte hij erdoor.

Opdracht 2

- 1 Elsie zei blozend dat **os.vgw** ze huiswerk had gemaakt, maar **ns.vgw** moeder wist dat **os.vgw** ze loog.
- 2 Ik moet in juli mijn scriptie inleveren, dus **ns.vgw** ik kan pas **bw** daarna **bw** op vakantie.
- 3 Dat **os.vgw** Mary gaat skiën of **ns.vgw** snowboarden, is onwaarschijnlijk, want **ns.vgw** ze haat sport.
- 4 Wanneer **bw** kan ik het boek dat **betr.vnw** je aan het lezen bent, een weekje van je lenen?
- 5 Jerry heeft te **bw** weinig verdiend en **ns.vgw** dat **aanw.vnw** betekent dus **bw** dat **os.vgw** hij niet **bw** gaat backpacken.

Opdracht 3

Eigen antwoord.

Opdracht 4*

Bijvoorbeeld:

Vind je het goed dat (**os.vgw**) ik dat (**aanw.vnw**) boek dat (**betr.vnw**) ik van je geleend heb, nog een weekje houd?

Opdracht 5

- 1 De sater is afkomstig **bn** uit vz de Griekse mythologie. 2 Het **pers.vnw** was **kww** een vrolijk **bn** en ondeugend boswezen, dat **betr.vnw** hoorde tot het gevolg van wijngod Dionysos **zn-e**. 3 Van de sater werd dus **bw** gezegd dat **os.vgw** hij **pers.vnw** dol **bn** was op wijn. 4 Wanneer **os.vgw** je **onbep.vnw** zo'n **aanw.vnw** sater tegenkwam, was die **aanw.vnw** eenvoudig herkenbaar **bn** aan zijn **bez.vnw** bokkenstaart of **ns.vgw** bokkenoren. 5 Saters waren sterk **bw** behaard **bn** en droegen een baard. 6 Een bekend attribuut was de fluit. 7 De god Pan (pansfluit) heeft veel **onbep.hoofdtelw** saterkenmerken. 8 Saters mochten hww graag **bw** nimfen verleiden **zww**. 9 Dat **aanw.vnw** zijn lieflijke meisjes, die het **betr.vnw** symbool waren van de vredege **bn** rust, die toen **bw** heerste in de natuur.

Formuleren

Startopdracht

- 1 bedrijvende vorm (met een naamwoordelijk gezegde)
- 2 lijdende vorm
- 3 bedrijvende vorm (met een naamwoordelijk gezegde)
- 4 bedrijvende vorm
- 5 lijdende vorm

Opdracht 1

- 1 E Met de lijdende vorm wordt het object van de handeling centraal gesteld.
- 2 C Het is overduidelijk wie de handeling uitvoert.
- 3 A Het is onbekend wie de handeling uitvoert.
- 4 D Met de lijdende vorm wordt de handeling centraal gesteld.
- 5 B Het is onbelangrijk wie de handeling uitvoert.
- 6 F Met de lijdende vorm wordt onduidelijkheid vermeden.
- 7 C Het is overduidelijk wie de handeling uitvoert.
- 8 B Het is onbelangrijk wie de handeling uitvoert.

Opdracht 2

- 1 terecht: het is onbelangrijk wie de handeling uitvoert.
- 2 niet terecht: *Pas na twee herkansingen haalde Megan voor de toets een voldoende.*
- 3 niet terecht: *30 procent van de Nederlanders ervaart ons land als onveilig.*
- 4 terecht: het is overduidelijk wie de handeling uitvoert.
- 5 terecht: met de lijdende vorm wordt de handeling centraal gesteld.
- 6 niet terecht: *De brandweer had het schoorsteenbrandje in een kwartiertje geblust.*
- 7 terecht: met de lijdende vorm wordt het object van de handeling centraal gesteld. In de bedrijvende vorm krijgt de dader meer aandacht: *De pestkop van de klas heeft vanochtend lles mobiele telefoon uit het raam gegooit.*
- 8 terecht: met de lijdende vorm wordt onduidelijkheid vermeden. In de bedrijvende vorm is niet duidelijk wie heeft gespuwd: *De jongen die de docent in zijn gezicht heeft gespuwd, was al de hele les vervelend.*

Opdracht 3*

- 1 Het is onbekend wie de handeling heeft uitgevoerd.
Beter is: In de nacht van vrijdag op zaterdag is dit kunstwerk van Jan Wolkers zwaar beschadigd.
- 2 Met de lijdende vorm wordt de handeling centraal gesteld.
Beter is: Vroeger werden in deze oude molen toch vaak tentoonstellingen georganiseerd?
- 3 In de bedrijvende vorm laten staan.
- 4 Het is overduidelijk wie de handeling uitvoert.
Beter is: Als gevolg van de aantrekkende economie worden in ons land steeds meer nieuwe auto's verkocht.
- 5 Met de lijdende vorm wordt onduidelijkheid vermeden.
Beter is: Is de man door wie deze jongen uit het brandende huis is gehaald, een bekende van de politie?
Of:
Is de man die door deze jongen uit het brandende huis is gehaald, een bekende van de politie?
- 6 In de bedrijvende vorm laten staan.
- 7 Met de lijdende vorm wordt de handeling centraal gesteld.

Beter is: Waardoor de daling van het aantal dodelijke verkeersongevallen is veroorzaakt, moet nog worden uitgezocht.

8 Met de lijdende vorm wordt het object van de handeling centraal gesteld.

Beter is: In het park werd Irma plotseling aangevallen door een kwaadaardige hond.

Spelling

Startopdracht

1 In zin *a* zijn alle bananen al bruin en zacht geworden en worden alle bananen niet meer opgegeten; in zin *b* zijn enkele bananen al bruin en zacht geworden en worden die niet meer opgegeten, maar de overige bananen zijn niet zacht en die worden wel opgegeten.

In zin *c* zat een man op een vrouw, schoot hij (met een wapen of zo) en rustte hij vervolgens uit; in zin *d* zat een man op de schoot van een vrouw en rustte hij daar uit.

2 Onze trainer zei: "Jan is uiterst traag van begrip."

'Onze trainer,' zei Jan, 'is uiterst traag van begrip.'

Opdracht 1

1 Irma vroeg: 'Noa, als we morgen naar het zwembad gaan, kan ik dan misschien bij jou achterop?'

- : – kondigt een citaat aan;
- ' – geeft het begin van een citaat aan;
- , – sluit een aanspreking af;
- , – staat tussen twee persoonsvormen;
- ? – sluit een vraag af;
- ' – sluit een citaat af.

2 Renske was weer 'prima gehumeurd' vandaag: om het minste of geringste snauwde ze iedereen af.

'...' – geven aan dat woorden (hier:) spottend gebruikt worden;

- : – kondigt een toelichting aan;
- . – sluit een (mededelende) zin af.

3 Op Bali had Madelon mooie sieraden van Buddha tot Buddha gekocht: een armband, een ring en twee paar oorbellen.

- : – kondigt een opsomming aan;
- , – scheidt twee delen van een opsomming;
- . – sluit een (mededelende) zin af.

4 'Als ik je ooit weer betrap op stelen, Bas, mag je een week lang niet op je iPad!' beet moeder hem toe.

- ' – geeft het begin van een citaat aan;
- , – staat voor een aanspreking (Bas);
- , – staat na een aanspreking (Bas) en scheidt de bijzin aan het begin van de hoofdzin;
- ! – sluit een soort uitroep af;
- ' – sluit een citaat af;
- . – sluit een (mededelende) zin af.

5 Deze Rotterdamse loods, een ervaren zeeman, leerde mij dat 'bakboord' op een schip de linkerkant is; de rechterkant heet 'stuurboord'.

- , – staat voor een bijstelling;
- , – staat na een bijstelling;
- '...' – geven aan dat het woord zelf bedoeld wordt (en niet de betekenis);
- ; – staat tussen twee hoofdzinnen die sterk met elkaar samenhangen;
- '...' – geven aan dat het woord zelf bedoeld wordt (en niet de betekenis);
- . – sluit een (mededelende) zin af.

Opdracht 2

1 Bij dit watersportcentrum kun je van alles doen: snorkelen, duiken, aquafitnessen en waterskiën.

2 'Weet u wel zeker,' vroeg de receptioniste aan de sollicitant, 'dat u vandaag een afspraak heeft met de directeur; kan het niet morgen om 15.00 uur zijn?'

- 3 Deze zomer gaat Marlinde naar Praag: ze wil naar het Technisch Museum, naar de Praagse burcht en naar de [Petřín-uitkijktoren](#).
- 4 'Wie weet waar Willem Wever woont?' vroeg de presentator, waarop ik antwoordde: 'Willem Wever woont wild weg.'
- 5 Wie zich opgeeft voor de Lenteschool van Lyceo, haalt straks alleen nog maar hoge cijfers.

Opdracht 3

'Elias, Elias,' riep Maryse amechtig vanuit de keuken, 'je moet me helpen!'

'Ja schat, ik kom eraan,' bromde Elias goedmoedig van achter zijn krant, maar ondertussen las hij rustig verder.

Paniekerig gilde Maryse: 'Kom je nou nog, Elias? Ik hou het niet meer!'

Geschrokken sprong Elias op. Hij sprintte atletisch naar de keuken. Daar zag hij hoe zijn liefvallige vrouw op het punt stond te bezwijken onder een keukenkastje (,) dat er duidelijk op uit was om haar fragiele gestalte te verpletteren. Gelukkig kwam zijn doortastende hulp nog juist op tijd.

'Als ik geweten had dat je gevaar liep,' stamelde onze daadkrachtige held ontdaan, 'was ik meteen wel gekomen, liefje.'

'Dat weet ik toch, schattebout', lispelde Maryse aanhankelijk. 'Ik weet toch dat je alles voor me overhebt.'

'Meen je dat werkelijk, duifje?' vroeg Elias verbaasd.

Opdracht 4

- 1 ijdelheid
- 2 bedrijf
- 3 bedreigen
- 4 elektriciteit
- 5 indertijd
- 6 keizerrijk
- 7 kapitein
- 8 kwaliteit
- 9 leiding
- 10 lekkernij
- 11 magazijn
- 12 overheid
- 13 porselein
- 14 reinigen
- 15 seizoen
- 16 schadelijk
- 17 specerijen
- 18 talrijk
- 19 terrein
- 20 tovenarij
- 21 uitbreiden
- 22 veiligheid
- 23 waarschijnlijk
- 24 zonneschijn

Opdracht 5*

Eigen antwoord, bijvoorbeeld:

bereiden – berijden; leiden – lijden; meid – mijt; peil – pijl; steil – stijl; vleien – vlijen

Opdracht 6

- 1 bereleuk
- 2 beroepsspeler
- 3 bioscoopstoel
- 4 drinkebroer
- 5 geboortekaartje
- 6 gerstenat
- 7 groentesoep
- 8 hellevuur
- 9 knarsetanden
- 10 koekenpan
- 11 passagiersschip
- 12 proteststem
- 13 reuzegezellig
- 14 tarwebrood
- 15 zonnesteek
- 16 zwijnenstal

Opdracht 7*

1 bereleuk	13 reuzegezellig
2 beroepsspeler	11 passagiersschip
3 bioscoopstoel	12 proteststem
4 drinkebroer	9 knarsetanden
5 geboortekaartje	7 groentesoep
6 gerstenat	14 tarwebrood
8 hellevuur	15 zonnesteek
10 koekenpan	16 zwijnenstal

Opdracht 8

- 1 Het is tamelijk **naïef** om te geloven dat al die heldenverhalen uit de Griekse **mythologie** echt gebeurd zijn.
- 2 Door een val van een steiger is deze metselaar al jaren **inactief** en tot zijn spijt is de **prognose** dat hij nooit weer zal kunnen werken.
- 3 Voor jongeren die **dyslectisch** zijn, leidt elke spellingtoets tot een nieuwe **desillusie**, want het resultaat valt altijd weer tegen.
- 4 De directeur vroeg aan zijn chef hem in de onderlinge **communicatie** niet steeds met 'u' aan te spreken, maar hem in plaats daarvan te **tutoyeren**.
- 5 Ook dit jaar heeft de **agrarische** sector door de misoogsten als gevolg van een te natte zomer weer flinke schadeposten moeten **incasseren**.
- 6 Dat Kamerleden de bonussen bij de banken willen beperken, maar na hun ambtstermijn wel enorme salarissen opstrijken in het bedrijfsleven, **illustreren** volgens mij uitstekend de **hypocrisie** in de politiek.
- 7 Omdat de student maar een klein **budget** had, moest hij goedkope kleren kopen en schoenen van **inferieure** kwaliteit.
- 8 De krant meldde in een artikel dat Nederland een van de volgende Olympische Spelen mag organiseren, maar ik vind dat nogal **speculatief**, want het is uiterst **dubieus** of het ooit zover zal komen.
- 9 Een ondernemer is altijd een beetje bang dat zijn beste **cliënten** zullen kiezen voor het bedrijf van een **concurrent**.

10 In het kader van de **reductie** van de CO₂-uitstoot is het een **paradoxe** beslissing van het kabinet om enorm windmolenparken aan te leggen maar tegelijkertijd wel de steenkoolcentrales langer open te houden.

Opdracht 9

- 1** Gisteren hebben we een uur **gescrabbeld** en een uur **gebingood**.
- 2** Vroeger **rugbyde** Jan, maar nu **curlt** en **gamet** hij vooral.
- 3** De song die Jos gisteren **downloadde**, heeft hij vandaag weer **gedeletet**.
- 4** Met alle werknemers hebben we gezellig **gepicknickt** en **gepaintballd**.
- 5** Als Adrian niet goed met je **matcht**, is het beter dat je hem **dumpt**.
- 6** Voordat Alice **fitnest**, **stretcht** ze om haar spieren op te warmen.
- 7** Maxim **flirtte** gisteravond met een van de meisje met wie hij **linedancet**.
- 8** Als coureur **racet/racete** Max foutloos op dit circuit, maar vandaag **crashte** hij al snel.
- 9** Ooit werd veel afval **gedumpt**, maar tegenwoordig wordt het **gerecycled**.
- 10** Elke week **bruncht** Ellen met haar vriendin en **shopt** ze vervolgens de hele zaterdagmiddag.

Hoofdstuk 6

Taalweetjes

Reclametaal

Eigen keuze en eigen oordeel.

Hoe werkt reclame?

Wat volgens professionals niet werkt in reclame, is onder andere:

- streven naar volledigheid
- (sterk) overdrijven
- vergelijken met concurrenten en dan zeggen dat je beter bent
- doelgroepen aanspreken in de specifieke taal van die groep.

Hou het simpel!

Eigen slogan.

Lezen

Startopdracht

1 ontbreken van vakantiepret

2

alinea	functie
2	verklaring 1
3	verklaring 2
4	nuancering
5	aanbeveling

Opdracht 1

tekst 2: C anekdote

tekst 3: E nuancering

tekst 4: F vraagstelling

tekst 5: B afweging

Opdracht 2

1 de invloed van muziek op het brein

2 alinea 1

3

nippen (al. 1)

krochten (al. 1)

uitgelaten (al. 1)

gedruis (al. 1)

cognitie (al. 3)

relatief gehoor (al. 3)

intrinsiek (al. 3)

interpreteren (al. 7)

nostalgie (al. 9)

verwondering (al. 9)

extraheren (al. 10)

consorten (al. 10)

in de vergetelheid raken (al. 11)

– kleine slokjes nemen

– diepste delen

– heel vrolijk

– drukte

– denkvermogen

– in staat zijn om geluid en tonen te herkennen door ernaar te luisteren

– van binnenuit

– betekenis geven; duiden; uitleg geven waaruit blijkt hoe je iets opvat

– het verlangen naar vroegere tijden

– verbazing en/of verrassing

– afleiden uit

– mensen die bij iemand horen; collega's

– niet meer bekend zijn; niet meer herinnerd worden

4

a Hormonen (boven alinea 3)

d Snowball (boven alinea 4)

c Mozart-effect (boven alinea 6)

b IQ-verhogend (boven alinea 7)

e Veilig emoties ervaren (boven alinea 8)

5 anekdote

6 constatering

7 vergelijking

8 Baby's van zes maanden oud hebben al maatgevoel; zij horen regelmaat in een variërend ritme.

9 *Eigen antwoord, bijvoorbeeld:*

Ik vind zijn uitleg niet overtuigend omdat hij een voorbeeld aanhaalt dat betrekking heeft op mensen en niet op kaketoetsen. Het is maar de vraag of dit ook zo bij kaketoetsen werkt. Daarop geeft Honing in dit artikel geen antwoord.

10 nuancering**11**

- Dit effect wordt niet alleen met muziek bereikt.
- Er is geen directe relatie met Mozart; hetzelfde effect wordt ook bereikt met andere muziek.

12 ‘Opvallend daarbij is dat we muziek soms gebruiken om onze stemming te versterken en soms juist om ons in een andere gemoedstoestand te brengen.’

13 De muziek moet een bepaalde voorspelbaarheid in zich hebben en herhaling en niet te ingewikkeld zijn voor onze hersenen om te verwerken.

14 *Eigen antwoord, bijvoorbeeld:*

Nee, want deze alinea rondt de tekst niet af. Er wordt bijvoorbeeld geen samenvatting gegeven of conclusie getrokken en een dergelijke functie verwacht je wel van een slotalinea.

Opdracht 3*

1 *Eigen antwoord, bijvoorbeeld:*

uitleg / uitwerking / toelichting

2 *Eigen antwoord, bijvoorbeeld:*

Wetenschappers gebruiken soms de term ‘music evoked autobiographical memory’. Wat bedoelen ze daar eigenlijk mee? Muziek ligt in je hersenen opgeslagen samen met herinneringen uit die tijd. Die komen bij het horen van de bekende klanken direct naar boven, inclusief het gevoel van destijds toen je het nummer voor de eerste keer hoorde. Muziek ‘lokt’ als het ware autobiografische herinneringen ‘uit’.

Opdracht 4

1 vaardigheden op school in de 21ste eeuw of: het aanleren van feitenkennis op school

2 *eigen antwoord, bijvoorbeeld:* Nee, want je hebt basiskennis nodig om nieuwe informatie en vaardigheden te leren, te begrijpen en te kunnen toepassen.

3

miskent (al. 2)	– onderwaardeert; onderschat
passé (al. 2)	– voorbij
scepticus (al. 2)	– iemand die twijfelt aan iets
deugd (al. 4)	– goede eigenschap
progressieve (al. 5)	– vooruitstrevende
efficiënt (al. 5)	– doelmatig
retorica (al. 8)	– kunst van de welsprekendheid, goed kunnen spreken in het openbaar
trivium (al. 8)	– verzameling van drie studies in de Middeleeuwen, die een basisonderdeel vormt van de totaal zeven vrije kunsten. Deze bestaat uit grammatica, retorica en logica.
tijdgeest (al. 14)	– de algemene denk- en/of handelswijze in een bepaalde periode

4 De meeste schrijvers geven op zakelijke (eenvoudige) wijze een beschrijving van de digitalisering van ons onderwijs, waardoor je de gewoonte hiervan beseft.

5 aanleiding; uitleg: Er wordt in de eerste alinea een actuele gebeurtenis beschreven (de publicatie van het boek *Onderwijs in tijden van digitalisering*). De schrijver heeft dit aangegrepen om een artikel over dit onderwerp te schrijven.

6 Desondanks

7 Deze leerlingen zijn wel fysiek op school aanwezig, maar zijn afgeleid door hun telefoon, zodat ze (mentaal) afwezig lijken tijdens de les.

8 voorbeelden

9 vraagstelling

10 nuancering

11 De nieuwe methoden gaan uit van het meteen toepassen van de lesstof door zelf spelenderwijs de informatie te ontdekken en door deze kennis meteen toe te passen. In de

natuurlijke volgorde voor het leren is dat andersom: eerst leer je de feiten, dan doorzie je de logische verbanden ertussen en dan ga je ze pas (creatief) toepassen. (57 woorden)

12 de vaardigheid om digitale informatie te begrijpen en doelgericht te gebruiken

13 de vaardigheid om (digitale) informatie te kunnen beoordelen op betrouwbaarheid en objectiviteit.

14 Glas vindt dat een docent kennis van zaken moet hebben over digitale media als hij leerlingen wil begeleiden in het kritisch reflecteren op de digitale wereld. Pas dan kun je scholieren een onafhankelijk oordeel hierover laten vormen en zijn ze goed voorbereid op wat er in de samenleving speelt op dat gebied.

15 *eigen antwoord, bijvoorbeeld:* Ja, alhoewel mijn antwoord bij vraag 2 overeenkomt met wat in de tekst wordt gezegd vind ik dat de mogelijkheden om nieuwe methoden verder moet worden onderzocht. Ik vind het namelijk erg belangrijk dat leerlingen enthousiast blijven op school en de lesstof op een andere, creatievere manier aangeboden krijgen.

16 aanbeveling

Opdracht 5*

1 Reproductie, Toepassingsgericht niveau 1, Toepassingsgericht niveau 2 en Inzicht.

2 RTTI gaat meer uit van de natuurlijke manier van leren: eerst gaat de leerling letterlijk kennis reproduceren, daarna toepassen en uiteindelijk moet een opdracht kunnen worden opgelost zonder dat de situatie/context of methode gegeven is.

3 Nieuw Nederlands gaat voor een groot deel mee in de natuurlijke manier van denken, zoals beschreven bij vraag 2. Als je echter kijkt naar alle startopdrachten aan het begin van elke paragraaf is er weldegelijk aandacht voor de onderwijsvernieuwend methode: vaak wordt op een creatieve manier het onderwerp en nieuwe kennis geïntroduceerd, zonder dat je de nieuwe theorie al hoeft te bestuderen. Zo wordt je (voor)kennis al geactiveerd en leer je op een creatieve manier meer over de lesstof.

4

- Bij grammatica ging het om de beschrijving en verklaring van alles wat met de systematiek van een taal te maken had. Daarbij waren dus aanleren van feiten en kennis erg belangrijk. Dit is vergelijkbaar met feiten aanleren.

- Logica is de wetenschap die zich bezighoudt met de formele regels van het redeneren. Daarbij pas je dus regels toe om tot logische verbanden te komen.

- Retorica is de kunst van het spreken in het openbaar. De term staat voor welsprekendheid, maar in uitgebreide zin slaat het op effectief spreken en schrijven en de kunst van het overtuigen. Men gebruikt het begrip ook voor de praktijk ervan, vergelijkbaar met het creatief kunnen toepassen van de kennis.

Schrijven

Startopdracht

- 1 Eigen antwoord. Je kunt denken aan eigenschappen als: vakkennis, didactische vaardigheden (goed les kunnen geven aan verschillende soorten leerlingen op verschillende niveaus), interesse in jonge mensen en hun leefwereld, collegiaal, flexibel etc.
- 2 Belangrijke informatie zijn gegevens over haar opleiding, haar specialisatie en haar werkervaring (stage).

Opdracht 1

Dingen die niet in een sollicitatiebrief thuishoren (onderaan staat de verbeterde brief):

- 1 De aanhef moet zijn 'Geachte ...'.
- 2 In de aanhef moet niet de naam van het bedrijf staan, maar de naam van bijvoorbeeld de bedrijfsleider (heer of mevrouw ...).
- 3 Een zakelijke brief begin je niet met 'Ik', ook een sollicitatiebrief niet.
- 4 In de eerste zin staat niet de aanleiding voor het schrijven van de brief; dat zou kunnen zijn: 'In de ... las ik uw advertentie waarin u ... vraagt'.
- 5 De zin over de eventuele overgang is overbodig.
- 6 De zin 'U hebt ..., zag ik.' moet anders verwoord en als eerste zin (zie 4)
- 7 'Dat komt goed uit' is overbodig.
- 8 Ook 'Ik kan ... bakken' is overbodig. Bovendien is het een uitdrukking; 'zoetje broodjes bakken' is 'door inschikkelijk of buigzaam te zijn proberen om iets goed te maken'. Die uitdrukking past niet in deze brief. Hier zou Sander iets kunnen vertellen over zijn werkervaring.
- 9 Dat hij 'prima' met mensen om kan gaan, is wel relevant, maar dat zou hij anders moeten omschrijven, bijvoorbeeld: 'Volgens ... kan ik goed met mensen omgaan'.
- 10 De zin over de kleine kinderen is overbodig, evenals de volgende.
- 11 'Wilt u ... voor een gesprekje?' moet hij anders verwoorden, bijvoorbeeld: 'Ik hoop dat u mij uitnodigt voor een gesprek, zodat ik duidelijk kan maken dat ik geschikt en gemotiveerd ben voor de baan in de bakkerij. Bovendien zou met deze zin een nieuwe alinea moeten beginnen.
- 12 De afsluiting in informeel en dus incorrect. Juist is: 'Hoogachtend,' of 'Met vriendelijke groeten,'.
- 13 Na de groet moet een witregel staan en daarna een met de hand geschreven handtekening.
- 14 Daaronder moet weer een witregel en dan de naam.
- 15 Die naam moet volledig zijn, dus Sander Hoogstra.

De correcte sollicitatiebrief:

Sander Hoogstra
Lindenlaan 98
7611 VN Santpoort
sdq.hoogstra@gmail.com

Filiaal Dirk van de Broek
t.a.v. De heer Riemers
Postbus 35
7220 LL Zandvoort

Betreft: vacature bakkerijafdeling

Santpoort, 2 november 2020

Geachte heer Riemers,

in de Duinbode van afgelopen woensdag las ik uw advertentie waarin u een medewerker vraagt voor de bakkerij in uw supermarkt. Graag kom ik in aanmerking voor die functie.

Mijn naam is Sander Hoogstra. Momenteel zit ik in de derde klas van het vwo. Op koopavonden en in het weekend ben ik beschikbaar voor werk. Ik ga graag met mensen om en stel mij dienstbaar op. Vooral in een baan waarin ik voortdurend nieuwe klanten kan helpen, voel ik mij op mijn plaats. Afgelopen zomer heb ik een tijdje in een ijssalon gewerkt. De baas en zijn zoon waren zeer tevreden over mij: ik werkte volgens hen snel en netjes. Bovendien viel hun mijn klantvriendelijkheid op. Ik heb niet eerder in een bakkerij gewerkt, maar het afbakken van brood, het snijden en het verpakken zal ik snel onder de knie hebben. Kennis van de verschillende broodsoorten en de bereidingswijze heb ik zeker ook, doordat ik een keer een werkstuk voor school heb gemaakt over 'Ons dagelijks brood'.

Graag zou ik mijn belangstelling voor de baan nader toelichten in een persoonlijk gesprek.

Met een vriendelijke groet,

[handtekening]

Sander Hoogstra

Opdracht 2

- 1 Eigen keuze.
- 2 Eigen formulier.

Opdracht 3

- 1 Eigen keuze.

- 2** Eigen formulering. In de eerste zin moet in ieder geval de aanleiding voor de brief staan.
- 3** Eigen omschrijving van motivatie.
- 4** Eigen keuze van relevante informatie.
- 5** Eigen afsluitende zin. Daarin moet een verwachting of een verzoek staan.

Opdracht 4

- 1** Eigen ideeën voor een scenario voor een reclamefilmpje. Kort overzicht van de gebeurtenissen in het filmpje en de bijbehorende rollen.
- 2** Eigen sollicitatiebrief. Eigenschappen van de sollicitanten, zijn bijvoorbeeld: goed in acteren, graag voor de camera staan, rijk aan ideeën voor acteren, goed in improviseren. Eigen motivatie, bijvoorbeeld 'Wij willen graag ruimere ervaring opdoen met acteren'; 'Wij zijn liefhebbers van het product'; 'Wij maken graag reclame voor een product dat wij als gezond en lekker beschouwen'.
- 3** Eigen scenario.
- 4** Eigen beoordeling.

Kijken en luisteren

Startopdracht

1 Eigen antwoord. Je kunt denken aan: affiniteit met kinderen, ervaring als oppas, van plan zijn later leraar te worden, maar misschien ook aan dingen als: meerdere talen spreken (voor als de kinderen geen Nederlands spreken), goed zijn in organiseren, het hebben van een EHBO-diploma.

2 Eigen antwoord.

Opdracht 1

1 (1) Ze drukt bij de begroeting haar hand naar beneden, wat de positie van mevrouw Mulder ondergeschikt maakt. (2) Ze houdt een uitgestreken gezicht en glimlacht niet. (3) Ze gaat achterover in haar stoel zitten met haar armen over elkaar. Dit komt defensief over.

2 Ze geeft heel weinig verbale feedback op de inleiding van mevrouw Mulder. Dit laat haar, in combinatie met haar non-verbale communicatie, onvriendelijk overkomen.

3 (1) Angel zegt bij binnenkomst 'haaaai', wat een informele en daarmee onpassende begroeting is. (2) Ze draagt een spijkerbroek en een grote, wat slordige tas. Ze heeft haar kleding waarschijnlijk dus niet aangepast aan dit gesprek. (3) Ze kauwt kauwgom met open mond. Dit wordt door de meeste mensen als onbeleefd gezien.

4 (1) Tara geeft bij binnenkomst een stevige hand en begeleidt de handdruk met een glimlach en oogcontact. (2) Ze draagt een nette map bij zich, waarin papieren zitten die ze tijdens het gesprek mogelijk nodig heeft. (3) Ze zit rechtop en laat daarmee een actieve houding zien.

5 Het komt onzeker over. Het lijkt alsof ze niet naar binnen durft. Ze moet binnengelaten worden.

6 Tara komt het beste over: actief, zeker over zichzelf, goed voorbereid.

Opdracht 2

1 Ze leidt het gesprek in door te vertellen hoe het gesprek verder zal verlopen. Ook laat ze zien dat ze zich heeft voorbereid ('Ik heb hier je brief en je cv; die heb ik uiteraard bekeken.')

2 Mevrouw Mulder wil graag weten wat Angel al over de functie weet.

3 Angel antwoordt dat het om een receptionistenfunctie gaat in een mooi hotel in Breda.

4 Angel stamelt veel en begint bijna al haar antwoorden met een lange pauze, 'eh' of 'ja'.

5 Mevrouw Mulder concludeert dat Angel niet veel over de functie weet, afgezien van wat waarschijnlijk in de functieomschrijving heeft gestaan.

6 Angel lijkt door dit antwoord niet erg geïnteresseerd in de functie. Ze heeft zich niet goed voorbereid. Ze had bijvoorbeeld kunnen kijken naar wat de functie precies inhoudt, welke taken bij de functie horen, etc.

7 Mevrouw Mulder haalt uit de brief van Angel aan dat ze een open en flexibele houding heeft en wil graag een concreet voorbeeld horen waaruit dit gedrag blijkt.

8 Angel zegt: 'Ik moet even nadenken of ik zo'n situatie heb, hoor.' En 'Dat is wel lastig, hoor!'. Verder stamelt ze veel. Het antwoord dat ze uiteindelijk geeft, is niet overtuigend (accepteren dat iemand die iets vergeet, dit gaat halen).

9 Eigen antwoord waaruit een flexibele en open houding blijkt. Een voorbeeld van flexibiliteit is dat Angel bij drukte aanbiedt langer te werken.

10 Mevrouw Mulder lijkt actiever en meer betrokken: ze heeft zich op het gesprek voorbereid (brief en cv bekeken en vragen bedacht), ze zit goed rechtop, ze helpt Angel bij het vinden van antwoorden op de vragen.

Opdracht 3

1 Ze lijkt helemaal klaar voor het gesprek: ze zit goed rechtop, kijkt haar gesprekspartner goed aan, knikt veel ter bevestiging van de woorden van mevrouw Mulder. Ze heeft verder een map klaarliggen met een beschreven blad papier en pen.

2 Tara hoeft niet na te denken over haar antwoord, maar vertelt direct en precies wat ze denkt dat er van haar verwacht zou worden.

Eigen antwoord of je dit geschikt vindt. Ze noemt in ieder geval verschillende aspecten die volgens haar bij het werk als receptionist horen.

3 De vraag is hoe Tara een familie en een zakelijke gast die tegelijkertijd aan haar balie verschijnen, zou helpen. Het is een kwestie van een goede inschatting maken wat de wensen van de klanten zijn, een kwestie van prioriteiten stellen. Mevrouw Mulder kan met Tara's antwoord vaststellen dat Tara snapt dat niet alle klanten hetzelfde zijn, maar verschillende behoeftes hebben.

4 Tara legt uit dat ze haar afspraken bij de thuiszorg goed moet plannen, omdat het belangrijk is alle klanten op tijd te bezoeken en bij de klanten voldoende tijd te hebben voor een praatje en datgene wat verder nog gedaan moet worden. Ze vertrekt op tijd en houdt de tijd goed in de gaten.

Eigen antwoord of je dit overtuigend vindt. Wat ze vertelt, illustreert dat ze goed kan plannen. Echter, of ze goed kan ordenen of structureren kan misschien beter uit andere voorbeelden blijken. Aangezien ze voor de nieuwe functie niet veel onderweg zal zijn, zou een voorbeeld uit een situatie op kantoor waaruit orden- of structureervaardigheden blijken, misschien overtuigender zijn.

5 Een werkgever zou uit haar antwoord bijvoorbeeld kunnen afleiden dat Tara zorgvuldig wil zijn, dat ze het belangrijk vindt dat klanten tevreden over haar zijn, dat ze goed overzicht heeft over de taken die ze moet uitvoeren op een dag, of dat ze zorgzaam is.

6 *Eigen antwoord.* Door middel van vragen waaruit Tara's interesse blijkt, kan zij een goede indruk achterlaten.

7 Tara zou bijvoorbeeld kunnen vragen of ze een paar uur mag meelopen, zodat ze een betere indruk van het werk kan krijgen. Ze zou ook kunnen vragen wat ze moet doen of bij wie ze terecht kan als er heel lastige klanten aan de balie staan, ze kan vragen of ze een aantal personeelsleden kan ontmoeten om te kijken of dat klikt of ze zou kunnen vragen naar doorgroeimogelijkheden binnen het bedrijf.

Spreken en gesprekken

Startopdracht

-

Opdracht 1

1 Bijvoorbeeld:

Oppas gezocht: van kinderen houden, creatief, fantasierijk en geduldig zijn, etc.

Bijbaan in de techniek: nieuwsgierig, leergierig, interesse in techniek/auto's

Eten bezorgen: klantvriendelijke instelling

Verkoper: klantvriendelijke instelling, open voor ander mensen, niet verlegen

Welke eigenschappen

2 Bijvoorbeeld:

Oppas gezocht: goed zijn in bijvoorbeeld knutselen

Bijbaan in de techniek: handig met je handen

Eten bezorgen: goed brommer kunnen rijden, de weg kennen in Utrecht

Verkoper: Engels spreken

Welke vaardigheden

3 Bijvoorbeeld:

Oppas gezocht: EHBO-diploma misschien?

Bijbaan in de techniek: ?

Eten bezorgen: ?

Verkoper: ?

Opdracht 2

-

Opdracht 3

Observatieformulier.

Woordenschat

Startopdracht

1 in de ijskast gezet	= uitgesteld
2 voor paal stond	= zich belachelijk maakte
3 had het niet zo breed	= had weinig geld

Opdracht 1

1

- a bij de pakken *neerzitten*
- b door de beugel *kunnen*
- c een duit in het zakje *doen*
- d iets in zijn schild *voeren*
- e op de spits *drijven*
- f uit de band *springen*

2

- 1 f
- 2 c
- 3 e
- 4 d
- 5 b
- 6 a

Opdracht 2

1 en 2

- a Door die negatieve opmerking over haar rok was Esmée in haar wiek geschoten.
in zijn wiek geschoten zijn = beledigd zijn
- b Zelfs een ijsje kan ik niet meer kopen: ik zit volledig op zwart zaad.
op zwart zaad zitten = geen geld meer hebben
- c Nog lang zullen de Britten de naweeën van de Brexit ondervinden.
de naweeën van iets ondervinden = de vervelende gevolgen van iets ervaren
- d Na drie weken ziek geweest te zijn probeer ik de draad weer op te pakken.
de draad (weer) oppakken = na een onderbreking verder gaan
- e Jeanne gooit er met de pet naar: ze haalt de ene onvoldoende na de andere.
er met de pet naar gooien = duidelijk niet je best doen
- f Voert hypocrisie de boventoon in de politiek?
de boventoon voeren = overheersen; het duidelijkst waarneembaar zijn

Opdracht 3

1 de knoop doorhakken	= een beslissing nemen na lang overleg
2 de kost verdienen	= zorgen dat er geld binnenkomt
3 iemand een etiket opplakken	= iemand snel beoordelen als behorend tot een bepaalde groep
4 in de doofpot stoppen	= met opzet voorkomen dat iets in de openbaarheid komt
5 in de pan hakken	= met grote overmacht verslaan
6 in het nauw drijven	= in een moeilijke positie brengen waaruit (bijna) geen ontsnapping mogelijk is
7 op het hart binden	= met klem of nadruk adviseren
8 op rolletjes lopen	= soepeltjes gaan
9 uit de brand helpen	= uit een moeilijke positie redden door hulp te bieden (bijv. bij financiële problemen)

10 uit z'n vel springen = heel boos worden

Opdracht 4

1

1 oneliner	bondige uitspraak – omschrijving
2 geagiteerde	opgewonden – synoniem
3 fanatici	erg gedreven, fanatieke mensen – voorbeelden en omschrijving in context
4 onbeschaafd	ordinair; grof; onbeschoft – synoniem; omschrijving
5 doen afbreuk aan	verminderen; vernietigen; doen verliezen – tegenstelling; woorddelen; context
6 fikse	flinke; forse; ernstige – context; synoniem
7 pupil	jonge speler – omschrijving
8 wangedrag	(zeer) slecht, ontoelaatbaar gedrag – woorddelen
9 campagne	actie – synoniem; voorbeeld
10 ontvouwd	uitgelegd; uiteengezet – synoniem
11 concept	plan – synoniem
12 terughoudend	afwachtend; zich niet op de voorgrond dringend – omschrijving; context
13 optimaal	zo goed mogelijk – omschrijving
14 omwille van	vanwege – woorddelen
15 ontleen aan	verbinden aan; afleiden van; te danken hebben aan – context; woorddelen
16 verrichtingen	prestaties; wat mensen doen – omschrijving; context
17 kroost	kinderen – synoniem
18 geparticipeerd	deelgenomen aan – woorddelen; context
19 in het kader van	als onderdeel van (een genoemd geheel, hier: het onderzoek); in verband met
20 geëxperimenteerd	gewerkt als proef – woorddelen; omschrijving
21 bemoedigend	ondersteunend; positief – voorbeeld; synoniem; woorddelen
22 geestdrift	enthousiasme - synoniem
23 relativeert	maakt er kanttekeningen bij; plaatst in verband – woorddelen; voorbeeld
24 geneugten	plezier; genoegens - synoniem
25 faalangst	vrees om te mislukken - woorddelen

2

a loodsen	begeleiden
b roeyment	strafmaatregel waarbij iemand geschrapt wordt als lid van een vereniging
c ambitie	eerzucht; wil om iets te bereiken
d mentaliteit	instelling; 'spirit'
e gebrandmerkt	gemarkeerd; aangemerkt als
f vermeende	veronderstelde; voor waar aangenomen wat niet waar hoeft te zijn
g gedijt	bloeit op; begint te floreren
h content	prettig; tevreden

Opdracht 5

1

Collocaties in

alinea 1

met lede ogen	= zonder er iets aan te kunnen doen
een doorn in het oog	= een grote ergernis
het roer (moest) om	= een grote verandering (was) noodzakelijk

alinea 2

het tij keren	= een verandering teweegbrengen
---------------	---------------------------------

alinea 3

met argusogen (volgen)	= zeer oplettend en kritisch
------------------------	------------------------------

alinea 5

koren op de molen van ...	= precies wat ... wil horen
uitzonderingen daargelaten	= op uitzonderingen na
met alle gevolgen van dien	= met de gevolgen die je daarvan kunt verwachten

alinea 7

over de schreef gaan	= te ver gaan, een vastgestelde grens overschrijden
----------------------	---

2

De uitdrukking luidt: de druppel die de emmer doet overlopen. Dat betekent: het is de laatste (misschien kleine) aanleiding voor een uitbarsting of de laatste aanwijzing dat de situatie onhoudbaar is geworden. De uitdrukking is zo bekend dat het voldoende is om alleen het eerste deel te noemen. Iedereen begrijpt dan wat je wilt zeggen.

Opdracht 6

1 De docent reageerde **terughoudend** op ons verzoek: misschien krijgen we een herkansing, maar dat durft zij niet te beloven.

2 Groente en fruit **gedijen** het best onder warme en niet al te droge condities.

3 Sommige delen van New York hebben namen die **ontleend** zijn aan Nederlandse plaatsnamen, zoals Brooklyn en Harlem.

4 Het vaderlandse volleybalteam had de **ambitie** om Olympisch kampioen te worden.

5 Een dag voor de verkiezingen beëindigen de politieke partijen hun **campagne**.

6 De club dreigt leden die hun contributie niet betalen, met een **royement**.

7 Mag je een kippenbout bij een diner met je handen eten of is dat **onbeschaafd**?

8 Doordat Ilse goed is in **relativeren**, kan ze de druk en stress van het artiestenleven prima aan.

1		g	e	z	a	p	i	g		
2	h	y	p	o	c	r	i	s	i	e
3	v	e	r	m	a	n	i	n	g	
4	r	e	f	e	r	e	r	e	n	
5	v	e	r	r	i	c	h	t	i	n g
6	a	a	n	v	a	r	i	n	g	
7	p	a	r	a	d	o	x	a	a	l
8		p	i	k	a	n	t			
9	i	n	c	a	s	s	e	r	e	n
10		w	a	n	g	e	d	r	a	g
11	k	e	n	t	e	r	i	n	g	
12	a	m	b	i	t	i	e			
13	m	ij	m	e	r	e	n			

Grammatica, zinsdelen

Startopdracht

Drie betekenissen:

- Annemarie heeft die avond wel een kindje gekregen.
- Annemarie heeft die avond meegemaakt en die vond ze wel leuk.
- Iemand heeft Annemarie die avond meegemaakt en Annemarie viel wel bij die persoon in de smaak.

Opdracht 1

1 Wanneer zei de leraar ook al weer dat hij een halfjaar met opfrisverlof ging?

- Wanneer heeft de leraar verteld dat hij een halfjaar met opfrisverlof ging?
- De leraar heeft verteld dat hij een halfjaar met opfrisverlof ging, maar wanneer ging hij ook alweer?

De tweede betekenis ligt meer voor de hand.

2 De van moord beschuldigde verdachte luisterde geboeid naar de rechter.

- De verdachte luisterde geïnteresseerd.
- De verdachte luisterde met geboeide handen.

De betekenissen kunnen allebei.

3 Rijke mannen en vrouwen lopen het risico ontvoerd te worden voor losgeld.

- Vrouwen en rijke mannen lopen het risico ontvoerd te worden.
- Rijke mannen en rijke vrouwen lopen het risico ontvoerd te worden.

De betekenissen kunnen allebei.

4 Mariëlle vertelde Roxy dat Bas al een poosje smoorverliefd op haar was.

- Mariëlle vertelde Roxy dat Bas al een poosje smoorverliefd op Roxy was.
- Mariëlle vertelde Roxy dat Bas al een poosje smoorverliefd op Mariëlle was.

De betekenissen kunnen allebei.

5 Wij hebben van alles onder de leden.

- Er zijn allerlei soorten patiënten lid van de vereniging.
- Wij hebben allerlei ziekten.

De eerste betekenis is waarschijnlijk de juiste.

6 De glaszetter sloeg een grote voorraad nieuwe ruiten in.

- De glaszetter sloeg een grote voorraad nieuwe ruiten kapot.
- De glaszetter kocht een grote voorraad nieuwe ruiten.

De tweede betekenis is waarschijnlijk de juiste.

Opdracht 2

1 Op deze datingsite vind je altijd wel iemand die je leuk vindt.

- iemand die jij leuk vindt
- iemand die jou leuk vindt

Waarschijnlijk wordt de eerste betekenis bedoeld.

2 Vanuit zijn loge observeerde Vronsky de mooie vrouw met de toneelkijker.

- Vronsky observeerde de mooie vrouw die een toneelkijker had.
- Vronsky observeerde met zijn toneelkijker de mooie vrouw.

De betekenissen kunnen allebei.

3 Zo'n splinternieuwe scooter voor nog geen duizend euro. Die laat je niet lopen!

- Jij laat zo'n aanbieding (zo'n goedkope splinternieuwe scooter) niet lopen.
- Zo'n splinternieuwe scooter laat jou niet lopen. (Je kunt immers rijden.)

Waarschijnlijk wordt de eerste betekenis bedoeld.

4 De plastisch chirurg naaide zijn patiënt een oor aan.

- De plastisch chirurg naaide een nieuw oor aan het hoofd van zijn patiënt.
- De plastisch chirurg lichtte zijn patiënt op / bedonderde zijn patiënt.

De betekenissen kunnen allebei.

5 Moet de cameraman voor een opname naar het ziekenhuis?

- een opname = hij moet opgenomen worden
- een opname = hij moet een film maken

De betekenissen kunnen allebei.

6 Wezep begint met een w en eindigt met een e.

- *Wezep* begint met de letter w en *Wezep* eindigt met de letter e (maar dat klopt niet, want *Wezep* eindigt op een p).
 - (De plaatsnaam) *Wezep* begint met de letter w en (het woord) *eindigt* begint met de letter e.
- De tweede betekenis is de juiste.

Opdracht 3

Opdracht 1

- 1 C De zin kan op twee manieren ontleed worden.
- 2 A De zin bevat een homoniem.
- 3 B De zin bevat een woordgroep met meer betekenissen.
en/of C De zin kan op twee manieren ontleed worden.
- 4 D De zin bevat een onduidelijke verwijzing.
- 5 B De zin bevat een woordgroep met meer betekenissen.
- 6 A De zin bevat een homoniem.

Opdracht 2

- 1 C De zin kan op twee manieren ontleed worden.
- 2 C De zin kan op twee manieren ontleed worden.
- 3 C De zin kan op twee manieren ontleed worden.
en/of B De zin bevat een woordgroep met meer betekenissen.
- 4 B De zin bevat een woordgroep met meer betekenissen.
- 5 A De zin bevat een homoniem.
- 6 C De zin kan op twee manieren ontleed worden.

Opdracht 4

1 *Heel Holland bakt* is een afvalprogramma waar je van aankomt.

De grap ontstaat door de tegenstelling tussen *afvallen* en *aankomen*. In het tv-programma zijn er telkens afvallers, die niet langer mogen meedoen, maar door *aankomen* lijkt het om *vermageren* te gaan.

2 Toen de cardioloog het hart van de patiënt beluisterde, zei hij: 'Hier klopt iets niet.'

De grap ontstaat doordat *Hier klopt iets niet* twee betekenissen heeft: *er is iets niet goed* en *het hart klopt niet*.

3 De waterpolocoach moest aan de slag met een uitgekledede damesploeg.

De grap ontstaat door het woord *uitgekledede*. Dat betekent dat er minder speelsters zijn, maar het lijkt nu net of de speelsters zonder kleren sporten.

4 Een nietmachine niet en een naaimachine niet.

De grap ontstaat door de twee betekenissen van *niet*: eerst is *niet* de persoonsvorm van het werkwoord *nieten* (vastmaken) en de tweede keer is *niet* een bijwoord van ontkenning.

5 Als proefkonijn heeft de cavia meestal een hondenleven.

De grap ontstaat door de verschillende dieren: de cavia is nu tevens konijn en hond.

Vergelijk deze zin:

Toen meneer De Haas uit het café kwam, was hij zo lam als een konijn.

6 Op de kamerdeur van de psychiatrische afdeling hing een bord met het opschrift: 'De patiënten mogen niet gestoord worden'.

De grap ontstaat door de twee betekenissen van *gestoord*. Ze mogen niet lastiggevalen worden, maar het lijkt nu of ze niet gek mogen worden, terwijl ze dat al een beetje zijn.

Opdracht 5*

Bijvoorbeeld:

- Deventer liep over de brug bij Deventer. Toen was Deventer.
De venter liep over de brug bij Deventer. Toen was de vent er.
- Toen de dief ervandoor ging, riep de pastoor: 'Houthem Sint Gerlach!'
- Zullen we naar Gilze Rijen of naar Hindeloopen?
- Wat vindt Armin van Buuren? Daar houdt hij niet van, hij woont vrijstaand.
- Vroeger was Marco Bakker en Annie Schilder.
- Kom op Jennifer, Lopez een beetje door!

Grammatica, woordsoorten

Startupdracht

1

a heel erg

b het huis van mijn zus

c wat moois, heel wat

d een beetje schuin

2 De kern kun je niet weglaten, de andere woorden wel:

a Het is [belangrijk] dat onze burgemeester discriminatie [erg] vindt.

b Dat is [het huis], waar mijn zus [de regels] bepaalt.

c Jiska krijgt [wat] voor haar verjaardag en dat cadeau kost [wat].

d De aangeschoten tiener liep [schuin] en [tegenover het politiebureau] zakte hij in elkaar.

Opdracht 1

1 [Mijn **zoon**] gaat [**na** de vakantie] [civiele **techniek**] studeren.

2 [Elke **avond**] veeg ik [heel **rustig**] [**in** onze tuin] [de dorre **bladeren**] op.

3 [**Van** vis] word ik [erg **vaak**] [behoorlijk **ziek**].

4 [Direct **naast** de kerk] wordt [een mooi, groot **podium**] geplaatst.

5 Kan [de **docent** Engels] [deze moeilijke **opgave**] uitleggen?

6 [**Op** dat meisje daar] is [de vroegere **vriend** van mijn zus] [hartstikke **verliefd**].

Opdracht 2

1

Mijn **zoon**

- naamwoordgroep

na de vakantie

- voorzetselgroep

civiele **techniek**

- naamwoordgroep

2

Elke **avond**

- naamwoordgroep

heel **rustig**

- bijvoeglijknaamwoordgroep

in onze tuin

- voorzetselgroep

de dorre **bladeren**

- naamwoordgroep

3

Van vis

- voorzetselgroep

erg **vaak**

- bijwoordgroep

behoorlijk **ziek**

- bijvoeglijknaamwoordgroep

4

Direct **naast** de kerk

- voorzetselgroep

een mooi, groot **podium**

- naamwoordgroep

5

de **docent** Engels

- naamwoordgroep

deze moeilijke **opgave**

- naamwoordgroep

6

Op dat meisje daar

- voorzetselgroep

de vroegere **vriend** van mijn zus

- naamwoordgroep

hartstikke **verliefd**

- bijvoeglijknaamwoordgroep

Opdracht 3

1

Onderweg naar haar nieuwe school

- bijwoordgroep

nogal misselijk

- bijvoeglijknaamwoordgroep

2

<u>iets</u> heel leuk	- naamwoordgroep
<u>op</u> die gezellige markt in Maastricht	- voorzetselgroep
3	
<u>Hij</u> van hierboven	- naamwoordgroep
de <u>kamer</u> aan de straatkant	- naamwoordgroep
4	
Zichtbaar <u>opgelucht</u> door het goede resultaat	- bijvoeglijknaamwoordgroep
het lokaal <u>uit</u>	- voorzetselgroep
5	
<u>Wie</u> van de lopers	- naamwoordgroep
het glooiende <u>parcours</u>	- naamwoordgroep
heel <u>snel</u>	- bijwoordgroep
6	
<u>Daar</u> aan de waterkant	- bijwoordgroep
bijzonder <u>goed</u>	- bijwoordgroep
<u>van</u> de rust	- voorzetselgroep

Opdracht 4

1	
naar haar nieuwe school	- nabep
nogal	- voorbep
2	
heel leuk	- nabep
die gezellige markt in Maastricht	- comp
3	
van hierboven	- nabep
de	- det
aan de straatkant	- nabep
4	
Zichtbaar	- voorbep
door het goede resultaat	- nabep
het lokaal	- comp
5	
van de lopers	- nabep
het	- det
glooiende	- voorbep
heel	- voorbep
6	
aan de waterkant	- nabep
bijzonder	- voorbep
de rust	- comp

Opdracht 5*

1	
<u>naar</u> haar nieuwe school	- voorzetselgroep
haar nieuwe <u>school</u>	- naamwoordgroep
2	
heel <u>leuks</u>	- bijvoeglijknaamwoordgroep
die gezellige <u>markt</u> in Maastricht	- naamwoordgroep
<u>in</u> Maastricht	- voorzetselgroep
3	
<u>van</u> hierboven	- voorzetselgroep
<u>aan</u> de straatkant	- voorzetselgroep

de <u>straatkant</u>	- naamwoordgroep
4	
<u>door</u> het goede resultaat	- voorzetselgroep
het goede <u>resultaat</u>	- naamwoordgroep
het <u>lokaal</u>	- naamwoordgroep
5	
<u>van</u> de lopers	- voorzetselgroep
de <u>lopers</u>	- naamwoordgroep
6	
<u>aan</u> de waterkant	- voorzetselgroep
de <u>waterkant</u>	- naamwoordgroep
de <u>rust</u>	- naamwoordgroep

Formuleren

Startopdracht

In het midden van de afbeeldingen kun je een verticale lijn trekken. Dan zie je links en rechts hetzelfde, maar dan gespiegeld.

Opdracht 1

Bijvoorbeeld:

- 1 Gevangenisstraffen worden opgelegd **om de misdaad te vergelden** en om herhaling te voorkomen.
- 2 Om de zandzakken te plaatsen werden vrijwilligers en **militairen** ingezet.
- 3 Natuurlijk weet je vooraf nooit wat er allemaal kan gebeuren, maar op een wereldreis **kom je** de gekste dingen tegen.
- 4 De gymdocent vroeg de leerlingen **of ze zich snel wilden omkleden** en of ze daarna naar het sportveld wilden komen voor de coopertest.
Of:
De gymdocent vroeg de leerlingen zich snel om te kleden en daarna naar het sportveld **te komen** voor de coopertest.
- 5 Jerry zei dat hij het liefst een weekend naar Parijs wilde, maar **een weekje naar** Barcelona leek hem ook wel leuk.
- 6 Vrijdag ontvangt u uw eerste boeket en **krijgt u** de gratis Bloomon-vaas.
- 7 Melissa eet elke dag muesli **omdat ze gezond wil** blijven en omdat ze het lekker vindt.
- 8 Onze docent adviseerde ons **om op tijd te beginnen** met de voorbereiding van de toets en om eerst een samenvatting van de stof te maken.

Opdracht 2

Vanaf 2019 worden nieuwbouwhuizen niet meer op het aardgasnet **aangesloten om** het milieu te sparen. Bij het besluit speelt ook de crisis rond de gaswinning in Groningen een rol. Die maakt duidelijk dat we snel aardgasvrij moeten gaan **wonen. Daarom** beginnen we met de **nieuwbouw, aldus** de minister. Ook de Tweede Kamer wil nu haast **maken, zodat** we zo snel mogelijk van de aardbevingen af zijn. Inmiddels zien de meeste Nederlanders wel in dat milieumaatregelen nodig **zijn. Toch** is niet iedereen bereid daarvoor geld uit te geven. Aardgasvrije woningen zijn **duurder, want** ze moeten beter geïsoleerd worden.

Opdracht 3*

1 onjuiste inversie

Melanie kocht de meeste ingrediënten voor de maaltijd in de supermarkt, maar **ze haalde** de verse groenten toch liever op de markt.

2 onjuist verwijfswoord

Het gebied rond de stad Reims is bekend om **zijn** champagneproductie.

3 onjuist gebruik van de lijdende vorm

Voor de derde keer deze maand **hebben antisemitische jongeren** op de joodse begraafplaats vernielingen aangericht. De daders zijn aangehouden.

4 foutieve samentrekking

De overvallers hadden de juwelier eerst een harde klap gegeven en **hem** vervolgens beroofd van enkele waardevolle sieraden.

5 incongruentie

In de advertenties **wordt** gebruikers van mobiele telefoons aangeraden NL Alert op hun toestel te installeren.

6 geen symmetrie

Loop ik gisteren door de Kalverstraat in Amsterdam, **zie** ik daar toch Dré Hazes met een onbekende vrouw.

7 onjuiste zinsbegrenzing

Ook al zijn elektrische auto's vast beter voor het **milieu**, **toch** worden ze nog weinig verkocht, omdat de actieradius maar zo'n 400 kilometer is.

8 foutieve beknopte bijzin

Bijvoorbeeld:

Toen we langs het strand wandelden, ging de zon langzaam onder in de golvende zee.

Of:

Wandelend langs het strand **zagen we de zon langzaam ondergaan** in de golvende zee.

Spelling

Startopdracht

1 *gedachtespinsel – onmiddellijk – religieuze*

2

De zieken in deze zaak lijden vreselijk pijn. (correct)

Ik zal u wel door de drukte *lijden. (juist is: leiden)

Mijn opa is in de rouw vanwege het overlijden van zijn zus. (correct)

De groente lust ik niet *rouw. (juist is: rauw)

Werd de verdachte veroordeeld tot drie jaar cel? (correct)

Dit dagblad *veroordeeld de houding van het kabinet jegens vluchtelingen. (juist is: veroordeelt)

Opdracht 1

Eigen antwoord.

Het hangt af van je versie van Word welke fouten het programma herkent.

Opdracht 2

1 accommodatie

2 barbecueën

3 chique kleren

4 eczeem

5 enigszins

6 gezamenlijk

7 insect

8 interview

9 liniaal

10 onverbiddelijk

11 sieraad

12 sperziebonen

Opdracht 3

1 Omdat Jan stiekem gerookt had, gaf zijn vader hem **ervanlangs**. Onzetaal.nl geeft 'ervanlangs', de Belgische site taaltelefoon.be geeft 'ervan langs'. De Vlamingen spellen het woord dus anders dan de Nederlanders.

2 Ik vind het geen gezicht zoals jullie **eruitzien**.

3 Wanneer het morgen mooi weer is, gaan we **eropuit**.

4 Kan ik **ervan uitgaan** dat je me helpt verhuizen?

5 Max nam een aanloop richting het hek en sprong **eroverheen**.

6 Als je hier stukjes brood strooit, zullen alle eenden **erop afkomen**.

Opdracht 4

1 agglomeratie

2 chaotisch

3 baggerschepen

4 beledigend

5 beweging

6 chemische

7 flamingo's

- 8 jammerklachten
- 9 kranslegging
- 10 glühwein
- 11 luchtwegen
- 12 machinekamer
- 13 misschien
- 14 chocolaatje
- 15 ongeldige
- 16 psychologen
- 17 regisseur
- 18 schadelijk
- 19 wegligging
- 20 windrichting

Opdracht 5

- 1 kampioenschap
- 2 aquaduct
- 3 bewaking
- 4 enquête
- 5 fakkels
- 6 fabricage
- 7 fietsvakantie
- 8 goocheltruc
- 9 hockeystick
- 10 raketten
- 11 scoren
- 12 sexy
- 13 spectaculair
- 14 succes
- 15 tennisracket
- 16 treincoupé
- 17 tuberculose
- 18 cursussen
- 19 vorkheftruck
- 20 xylofoon

Opdracht 6

- 1 **Waarover** spraken de drie **piepkleine kleutermeisjes** op het hek?
- 2 Krijgen leerlingen eigenlijk een **basisschooldiploma** of zijn dergelijke certificaten er alleen op middelbare scholen en **beroepsopleidingen**?
- 3 In ons land hebben veel **eengezinswoningen heteluchtverwarming**, maar er zijn landen waar huizen verwarmd worden met water uit **warmwaterbronnen**.
- 4 Op het **zomerfestival** waren ruim **vijftienduizend / 15 duizend** bezoekers **afgekomen**.
- 5 De bewoners van deze **hooggelegen** en **dunbevolkte** gebieden schijnen met minder **zuurstof** toe te kunnen dan mensen die op **zeeniveau** wonen.
- 6 Als ik **thuis** kom, ga ik eerst **thee zetten** en als mijn moeder dan arriveert, ga ik snel de deur voor haar **opendoen**, waarna we gezellig **bijkletsen** onder het genot van een kopje thee.

Opdracht 7

- 1 De **campagne** tegen het vloeken en schelden op de voetbalvelden is een **initiatief** van de KNVB, die de verruwing in de sport wil tegengaan.

- 2** Wat betaal je op de terrasjes in de **horeca** tegenwoordig voor zo'n lekker kopje Italiaanse **cappuccino**?
- 3** Hooikoorts is een veelvoorkomende **allergie** en bekende **symptomen** zijn tranende ogen en een loopneus.
- 4** Met dit **budget** kan Madeleine **sowieso** een jaar door Zuid-Amerika reizen, zeker als ze nu en dan een poosje in een gezin als **au pair** gaat werken.
- 5** De Amerikaanse Amish vormen een **orthodoxe** gemeenschap, waarvan de leden nauwelijks in de rest van de samenleving **participeren**.
- 6** Veel Nederlandse jongeren van Turkse afkomst **idealiseren** het land van hun ouders, want ze kennen wel de **geneugten** van de stranden langs de Middellandse Zee, maar ze zijn niet op de hoogte van de **excessen** die plaatsvinden in de gevangenissen en van de corruptie die in bepaalde delen van het land goed **gedijt**.
- 7** Toen deze zanger zijn **repertoire** veranderde en hij Nederlandstalige liedjes ging zingen, werden zijn optredens ineens een **commercieel** succes.
- 8** De schrijver reageerde in het tv-programma nogal **geagiteerd** op de afkeurende recensies die enkele **critici** in de dagbladen hadden geschreven over zijn nieuwe boek, dat volgens hen veel minder **creatief** was dan zijn vroegere werk.

Opdracht 8

De gele arcering in deze tekst hoort bij opdracht 9.

[1] Zielige **Zuid-Afrikaanse** kindjes met opgeblazen hongerbuikjes. **Verleidt** zo'n beeld de burger **nog** om de **portemonnee** te trekken? De reputatie van internationale hulporganisaties is niet best. Wat **betekent** dit voor hen?

De **Nederlander wantrouwt** vooral internationale goede doelen, blijkt uit het 'Goede Doelen Merkenonderzoek 2016' dat recentelijk **werd gepresenteerd**. Men **investeert** liever in een instantie die zich **bekommert** om de problemen **dicht bij** huis, zoals het Leger des Heils en CliniClowns.

[2] Het idee geldt te **storten** in een bodemloze put **weerhoudt** veel Nederlanders **ervan** te doneren aan internationale **hulporganisaties**. De beeldvorming rond ontwikkelingshulp is immers dat er de afgelopen **decennia** niets is **veranderd**. Men vermoedt dat doneren niets uithaalt en **vindt** het beter om het **geld** in eigen land te **besteden**.

[3] Toch **wordt** er in de **derdewereldlanden** wel degelijk iets bereikt. De laatste **vijftien** jaar is extreme armoede in de wereld gehalveerd. De wereldwijde strijd tegen polio **leidde ertoe** dat polio in meer dan 123 landen is uitgebannen. Alleen in de landen Afghanistan en **Pakistan** komt nog polio voor. Het aantal kinderen dat voor de **vijfde** verjaardag **overlijdt**, is **eveneens gehalveerd**. In 1990 stierven 90 kinderen per 1000 geboortes, in 2015 waren het 43. In de sub-Sahara zijn tussen 2004 en 2014 ruim 900 miljoen **musketennetten verspreid**. Hierdoor nam **met name kindersterfte** door malaria af met 6,2 miljoen gevallen.

[4] Mede **dankzij** ontwikkelingshulp **wordt** voorzien in de **basisbehoeften** van veel burgers, zoals voedsel, water, gezondheidszorg en onderwijs. Daarom **investeert** Nederland **terecht** in een **langetermijnaanpak** van ontwikkelingsprogramma's, zodat extreme armoede op den duur overal wordt weggenomen.

Opdracht 9*

Kies vijf van deze twaalf vormen; ze zijn geel gemarkeerd in de antwoorden van opdracht 8 ('word' zit twee keer in de tekst):

verleid	Maak een zin met 'ik verleid' of bijvoorbeeld 'Waarom verleid je' of met 'verleid' als voltooid deelwoord 'hebt/wordt/is ... verleid'.
betekend	Maak een zin met 'betekend' als voltooid deelwoord: hebt/heeft ... betekend.
bekommerd	Maak een zin met 'bekommerd' als voltooid deelwoord: heeft zich om ... bekommerd.
stortten	Maak een zin met 'stortten' als persoonsvorm in de verleden tijd.
weerhoud	Maak een zin met 'ik weerhoud' of bijvoorbeeld 'Waarom weerhoud je'.

verandert	Maak een zin met 'verandert' in de tweede of derde persoon enkelvoud: je/hij verandert.
vind	Maak een zin met 'ik vind' of bijvoorbeeld 'Waarom vind je'.
besteedden	Maak een zin met 'besteedden' als persoonsvorm in de verleden tijd.
wordt	Maak een zin met 'word' in de eerste persoon enkelvoud: hij/zij/iemand wordt.
leide	(weinig gebruikelijk) Dit is een zogenaamde 'aanvoegende wijs' die je vooral in recepten tegenkomt: <i>Men <u>neme</u> twee grote aardappels</i> . Die vorm wordt soms gebruikt bij adviezen en wensen: <i>De Here zegene u en hij behoeve u</i> . Hier zou iets kunnen als 'Men leide zijn kinderen niet langs gevaarlijke kruispunten'.
overlijd	Maak een zin met 'ik overlijd' of met '... overlijd je'.
verspreidt	Maak een zin met 'verspreidt' in de derde persoon enkelvoud: ... verspreidt zich.

Poëzie en fictie

A De wereld van vandaag

Opdracht 1

1 *Eigen antwoord.*

2 Ze gaan allemaal over 'de wereld van vandaag' (actuele onderwerpen).

Opdracht 2

1 *Eigen antwoord, bijvoorbeeld:* een 'flard in het nieuws' is bijvoorbeeld een kort verslag over verdronken bootvluchtelingen; een voorbeeld van 'de harde taal van politici' is een politicus die zegt dat Nederland vol is en geen vluchtelingen meer moet opvangen.

2 Hamayun wil eerst geen toneelstuk over zijn leven maken, omdat toneelspelen voor hem juist een mogelijkheid is om zijn eigen leven even te vergeten én omdat hij niet aan de hele school wil laten zien wie hij écht is.

3 Hij verandert van gedachten omdat hij beseft dat niemand 'echt op de hoogte' is van wat vluchtelingen meemaken.

Opdracht 3

1 'Vrij denken' is eigen gedachten hebben die strijdig zijn met de heersende ideologie.

2 *Eigen antwoord, bijvoorbeeld:* dat mannen en vrouwen gelijk zijn

3 Dat is in ieder geval wat hij *hoopt*; of hij dat ook *denkt* is nog maar de vraag.

4 *Eigen antwoord.*

5 *Eigen antwoord, bijvoorbeeld:* Ja, waarschijnlijk wel. Doordat je het leest wat Hamayun allemaal heeft meegemaakt, kom je veel te weten over hoe het is als je niet veilig bent in je eigen land. Deze roman geeft daarover een ander soort informatie dan het nieuws.

Opdracht 4

1 *Eigen antwoord.*

2 Khalil maakt drie 'fouten': hij doet niet meteen wat de politieagent zegt; hij beweegt terwijl de agent met zijn rug naar hem toe staat; en hij maakt een onverwachte beweging.

3 De agent fouilleert Khalil drie keer, omdat hij per se iets wil vinden waarvoor hij Khalil aan kan houden.

4 *Eigen antwoord, bijvoorbeeld:*

De agent schiet Khalil neer, omdat

- hij bang is dat Khalil hém iets aandoet;

- hij extreem gespannen is.

5 *Eigen antwoord.*

Opdracht 5

1 *Eigen antwoord, bijvoorbeeld:* dat zwarte en witte mensen niet gelijk zijn.

2 Volgens de vader van Starr krijgen zwarte mensen minder goed onderwijs. Daardoor hebben ze minder kans op een goede baan. Om aan geld te komen gaan ze dealen.

3 *Eigen antwoord.*

4 *The Hate U Give* is een geëngageerd boek, omdat eruit blijkt dat de auteur zich betrokken voelt bij de rechtsongelijkheid in Amerika.

5 *Eigen antwoord.*

Opdracht 6

1 *Eigen antwoord.*

2 *Eigen antwoord, bijvoorbeeld:* Door over misstanden in het verleden (bijvoorbeeld slavernij) te lezen, kun je ook anders over het heden gaan denken (bijvoorbeeld over (het verzet tegen) Zwarte Piet).

Opdracht 7 – Creatief schrijven

Eigen antwoorden.

Opdracht 8 (voor je fictiedossier)
Eigen antwoorden.

B Eropuit

Opdracht 1

1 *Eigen antwoord.*

2 *Eigen antwoord.*

Opdracht 2

1 voorbeelden van binnenrijm: onderbreken – zoeken; geleerd – verkeerd; bestaan – gaan

2 (witte) bergen, de weg (die ik niet had geleerd)

3 *Eigen antwoord, bijvoorbeeld:* Als je de weg niet hebt geleerd (dus niet weet waarnaar je op weg bent of hoe je daar moet komen) en de weg ook nog eens vergeten bent, dan ben je het spoor echt helemaal bijster; dan weet je niet waar je bent en waarnaar je op weg bent.

4 'Een vrouw gerimpeld van bestaan' is een vrouw die oud geworden ('gerimpeld') is doordat ze heeft geleefd ('bestaan'). Deze woorden roepen een ander beeld op dan gewoon 'een oude vrouw'.

5 - 'de winkels waren hemelhoog' – figuurlijk: het is een overdrijving: de winkels waren heel hoog (omdat de ik-persoon heel klein is);

- 'want anders viel zij om' – letterlijk: de oude vrouw heeft steun nodig

- 'ik droeg haar oude botten' – figuurlijk: de ik-persoon draagt de oude vrouw niet echt, ze ondersteunt haar alleen maar.

6 Omdat de oude vrouw zo oud is (en al lang heeft geleefd), weet zij de weg in het leven (hoe je moet leven). (De ik-persoon is nog jong en staat nog helemaal aan het begin van haar 'levensweg'.)

Opdracht 3

1 *Eigen antwoord, bijvoorbeeld:*

- Nee, want in het gedicht verandert de rups niet in de vlinder, maar in een mens.

- Ja, want in het gedicht verandert de rups in iets anders.

2 rups → rusp (4) → rasp (1) → raap (1) → raas (1) → haas (1)

haas → kaas (1) → kras (1) → klas (1) → klam (1) → lam (2)

3

alliteratie	assonantie	eindrijm
rups – rusp – rasp – raap – raas; kaas – kras – klas – klam; dam – dom – dol; wol – wolf – wolk – welk – wenk – wens	rups – rusp; raap – raas; kras – klas – klam; wol – wolf – wolk; welk – wenk – wens	raas – haas; klam – lam – dam; dol – wol; wens – mens

4 *Eigen antwoord, bijvoorbeeld:* bij 'dol – wol – wolf', want 'dol' en 'wol' assoneren met 'wolf', maar er is ook sprake van eindrijm

5 *Eigen antwoord.*

Opdracht 4

1 - voorbeelden van eindrijm: dijken – lijken; overbodig – nodig; ver – ster

- voorbeelden van binnenrijm: bomen – dromen; bewaren – sparen; samen – namen - beamen; noemen – zoemen

- voorbeelden van alliteratie: houvast heet; dagen – dromen – dijken en duinen; wat we bewaren – wij – etc.; sparen – spannen steeds samen; noemen – namen; vogel – voor; wie - wind

- voorbeelden van assonantie: landschap – planten; als – stranden- wat – gedachten – spannen; vogel – overbodig

2 strofe 3

3 landschap, planten, bomen, dijken, duinen, stranden, vogel, wind, (zoemen), (ster), gebied

4 *eigen antwoord, bijvoorbeeld:* geborgen, rust, stilte, veilig

5 omdat je geen foto's hoeft te maken van iets wat je zo goed kent

6 'woonplaats' (of 'houvast').

7 Figuurlijk, want 'thuiskomen' betekent letterlijk dat je terugkeert naar je huis en daarvan is in dit gedicht geen sprake. Hier is het landschap 'thuis': een plek die je heel vertrouwd is, die er altijd is en is geweest.

Opdracht 5

1 waartoe: waarom

vanwaar: waarvandaan

naar waar: waarheen (waarnaartoe)

2 - Hoe zijn we hier terechtgekomen?

- Waarom zijn we hier?

- Waar komen we vandaan?

- Ligt er een onbekend schip klaar (om te vertrekken)?

- Waar gaan we heen (als we met het schip vertrekken)?

3 Twee mensen zijn op een eiland gestrand. Ze weten niet waar ze zijn of waarom ze daar zijn. Ze vragen zich ook af of ze nog van het eiland af kunnen, maar krijgen op geen enkele vraag een antwoord. Ze besluiten de vragen te laten voor wat ze zijn, houden op erover na te denken en elkaar te 'beminnen'

4 Alle antwoorden zijn goed, maar wel op verschillende niveaus. Op een dieper niveau gaat het gedicht over gevoelens van ontheemd ('verdwaald in het leven') zijn of een gevoel van eenzaamheid, verlorenheid, van waaruit deze twee mensen steun zoeken bij elkaar.

5 In de eerste strofe stelt de ik-persoon veel vragen waarop geen antwoord komt. Hij weet niet waar hij is, waarom hij er is, waarnaar hij op weg is. Het is een beetje alsof hij met de laatste strofe wil zeggen: ik moet ophouden met erover te piekeren en degene met wie ik hier ben beminnen.

6 *eigen antwoord, bijvoorbeeld:* het leven, de wereld

Opdracht 6

1 *Eigen antwoord.*

2 *Eigen antwoord.*

Opdracht 7 – Creatief schrijven

Eigen antwoord.

C Liefde

Opdracht 1

Eigen antwoord.

Opdracht 2

1 dat Park heel voorzichtig met Eleanor is/ wil zijn

2 *Eigen antwoord, bijvoorbeeld:* dat zij het meisje is dat bij hem hoort/ naar wie hij zonder het te weten altijd heeft gezocht

3 'Aan gruzelementen gaan' betekent uit elkaar vallen. Dat kan beangstigend zijn, omdat je dan het gevoel kan hebben dat je jezelf kwijtraakt, maar ook fijn, omdat er iets van overgave aan de ander in zit.

4 *Eigen antwoord.*

5 *Eigen antwoord.*

Opdracht 3

1 *Eigen antwoord, bijvoorbeeld:*

- omdat ze denkt dat ze nu 'romantisch' moet gaan doen en zo is ze niet

- omdat ze denkt dat Park iets van haar verwacht wat ze niet waar kan maken

- omdat ze niet over haar gevoelens voor Park kan praten

2 Ze kunnen niet zonder elkaar.

3 Het beeld van de vlinder maakt duidelijk dat wat er tussen Eleanor en Park is heel mooi, maar ook breekbaar is. (Je kunt ook denken aan 'ontpoppen': Eleanor en Park maken een ontwikkeling door dankzij hun liefde; ze komen uit hun 'cocon'.)

4 Hij is bang dat Eleanor het stom vindt dat hij zich in elkaar heeft laten slaan.

5 *Eigen antwoord.*

Opdracht 4

1 Juma wil haar moeder niet vertellen dat ze een relatie met Arjun heeft, omdat ze bang is dat dat te veel is voor haar 'kapotte moeder' (dat haar moeder zich dan in de steek gelaten voelt).

2 omdat Juma's gedachten over dat gezin iets over haar en haar verleden duidelijk maakt (en je beter begrijpt waarom ze zich zo gedraagt)

3 'Het wil niet leven zonder liefde.'

4 Niet zonder liefde betekent in dit geval dat de hoofdpersoon, Juma, niet zonder liefde kan en wil leven.

Opdracht 5

1

Arjun	Juma
beweging	bang
boven	gesloten
dapper	hindernissen
hindernissen	onder
open	piekeren
vrij	

+ 2 eigen woorden + 2 eigen woorden

2 *Eigen antwoord, bijvoorbeeld:*

Ja, 'hindernissen' past bij allebei: Arjun houdt van hindernissen en Juma werpt hindernissen voor zichzelf op.

3 'Ondergronds' heeft te maken je verstoppen; dat is wat Juma doet. Arjun zoekt de vrijheid en dat past bij bovengronds.

4 b, c en d

5 hindernissen, beweging

6 *Eigen antwoord.*

7 *Eigen antwoord, bijvoorbeeld:* Ja, want Juma verlangt naar liefde, maar is ook bang dat die liefde ophoudt, kapot gaat.

Opdracht 6

1 *Eigen antwoord.*

2 *Eigen antwoord.*

3 *Eigen antwoord.*

4 *Eigen antwoord.*

Opdracht 8 – Creatief schrijven

Eigen antwoord.

Opdracht 9 (voor je fictiedossier)

Eigen antwoorden.

D Identiteit

Opdracht 1

1 Eigen antwoord, bijvoorbeeld: Een leerling die te laat een werkstuk inlevert, kan maar beter doen alsof hij dit heel vervelend vindt. Als hij geen spijt betuigt zal een docent weinig sympathie kunnen opbrengen voor de leerling en zal hij waarschijnlijk weinig zin hebben om het werkstuk nog na te kijken.

2 Eigen antwoord, bijvoorbeeld: Het werkt vaak een beetje in je voordeel om je anders voor te doen dan je bent.

3 Eigen antwoord, bijvoorbeeld: Het is een voordeel, omdat dit ons in staat stelt op een beschaafde manier met elkaar te communiceren. Het is een nadeel, omdat je nooit zeker weet of iemand werkelijk meent wat hij zegt.

Opdracht 2

1 Tessel verwijt volwassenen dat ze altijd beter dan zichzelf denken te weten wat er met jou aan de hand is.

2 Eigen antwoord.

3 Eigen antwoord, bijvoorbeeld: Sommige dingen kun je niet vertellen, omdat je je ervoor schaamt.

Opdracht 3

1 Waarschijnlijk voelt Tessel trots. Uit dertig gegadigden wordt zij gekozen en dat maakt dat ze zich bijzonder voelt. Zeker omdat de keuze gemaakt wordt door 'het stuk van de school'.

2

Werkzaamheden die wel passen bij een regieassistent - meedenken over de keuze van het toneelstuk - organiseren van de audities - adviseren bij het verdelen van de rollen	Werkzaamheden die niet passen bij een regieassistent - adviseren over cadeaus voor zwangere vriendin van leraar - adviseren over wat de leraar moet koken voor zijn vriendin - privéboodschappen doen voor de leraar
---	--

3 Tessel verricht alle extra werkzaamheden graag voor haar leraar, omdat ze waarschijnlijk niet wil dat hij teleurgesteld raakt in haar. Belangrijk daarbij is waarschijnlijk ook dat de leraar gezien wordt als 'het stuk van de school'. Zijn oordeel over haar is dus belangrijk, omdat dat ook invloed heeft op hoe de rest van de school haar ziet.

4 In deze context verwijst 'Parcical' naar een soort prins (ridder) op het witte paard.

5 Eigen antwoord, bijvoorbeeld: Het is wel duidelijk dat Tessel erg ver ging in wat ze deed voor haar leraar. Misschien is ze nog wel veel verder gegaan dan beschreven is in tekst 2. Achteraf vindt ze dat stom van zichzelf.

Opdracht 4

1 Tessel leert makkelijk. Ze is plichtsgetrouw en ze vindt het belangrijk om hoge cijfers halen.

2 Mogelijke verklaringen die Tessel geeft voor het feit dat ze in de vijfde meer moeite heeft met leren zijn: stof is moeilijker, ze heeft er geen zin meer in, ze heeft een concentratieprobleem.

3 Gezien tekst 1 en 2 speelt er ook nog een ander probleem. Tessel heeft misschien iets meegemaakt met de leraar Nederlands waardoor ze nu leerproblemen heeft.

4 Tessel is bang om slechte cijfers te halen. Daardoor zou namelijk blijken dat ze helemaal niet zo geniaal is als iedereen altijd dacht. Die gedachte is ondraaglijk voor haar.

5 Eigen antwoord.

6 Tessel is typisch een hoofdpersoon uit een YA-verhaal, omdat ze nadenkt over de vragen wie ze is en wie ze wil zijn. Concreter: ze vraagt zich af of ze overal altijd de beste in moet zijn. Doordat ze zichzelf deze vraag stelt en door wat ze meemaakt, leert ze zichzelf beter kennen.

7 Eigen antwoord, bijvoorbeeld: Tessel moet leren dat het oordeel van anderen over haar niet het allerbelangrijkste is in het leven. Het beeld dat anderen en zijzelf van haar hebben moet niet afhangen van de cijfers die ze haalt. Ze moet leren dat ze veel meer is dan dat. Dan zal ze misschien weer meer plezier in leren krijgen. Nu staat er zoveel druk op de leerresultaten dat ze elk plezier in het leren

verloren is. / Dat ze niet middelmatig is als ze een keer een wat lager cijfer haalt. Je hoeft niet altijd overal de beste in te zijn.

Opdracht 5

1 Miles haalt de laatste woorden van Rabelais aan. Hij zou gezegd hebben: 'Ik ga op zoek naar een Groot Misschien.' Miles wil bij leven al op zoek naar dit 'grote misschien'. Niet pas als hij doodgaat.

2 Miles vindt het grote misschien niet bij mensen als Will en Marie, omdat ze nogal saai zijn.

3 *Eigen antwoord.*

4 *Eigen antwoord.*

Opdracht 6

1 *Eigen antwoord, bijvoorbeeld:* Een bijnaam krijg je vaak van mensen in je omgeving. Ze zeggen iets over hoe je omgeving jou ziet. Zo is Chip blijkbaar nogal dominant en is het hoofd van de school iemand die vanaf grote afstand alles in de gaten houdt (hij heeft 'adelaarsogen').

2 De Kolonel, Alaska, Takumi en Lara verkennen veel meer dan bijvoorbeeld Will en Marie grenzen van wat kan en niet kan. Miles maakt hierdoor gebeurtenissen mee waarin hij met Will en Marie nooit terecht zou komen. En wellicht zit in die gebeurtenissen het 'grote misschien'.

3 In de tekst staat: 'Het Grote Misschien was hier en nu, en we waren onoverwinnelijk.' Het 'grote misschien' lijkt hier dus over een bepaald gevoel te gaan. Miles voelt zich even heel stoer en zelfverzekerd. Een gevoel dat je niet vindt tussen je vader en moeder op de bank, maar wel tussen vrienden.

4 *Eigen antwoord, bijvoorbeeld:* Ja, het gevoel dat Miles ervaart van zelfverzekerdheid ontstaat op de kostschool door de vriendschappen die hij sluit. In de beschermde omgeving van zijn thuis had Miles dit gevoel waarschijnlijk niet zo sterk ervaren.

5 *Eigen antwoord, bijvoorbeeld:* Mensen moeten van hun plaats komen om het 'grote misschien' in hun leven te vinden. Daardoor doen ze nieuwe ervaringen op en die kunnen weer leiden tot allerlei inzichten.

6 *Eigen antwoord.*

Opdracht 7

1 *Eigen antwoord.*

2 In YA-verhalen is identiteitsvorming een belangrijk thema. Identiteit van mensen wordt onder andere gevormd op school door wat je meemaakt met klasgenoten en door hoe ze bijvoorbeeld op jou reageren.

3 *Eigen antwoord, bijvoorbeeld:* Het lijkt me interessant om te lezen hoe anderen omgaan met identiteitsvorming. Misschien hebben boekpersonages dezelfde vragen als ik en kan ik in een YA-boek antwoorden vinden op die vragen. Ook kan het prettig zijn om te lezen dat ik niet de enige ben met een bepaald probleem.

Opdracht 8 – Creatief schrijven

Eigen antwoord.

Opdracht 9 (voor je fictiedossier)

Eigen antwoorden.

E Verrassend

Opdracht 1

- 1 *Eigen antwoord.*
- 2 *Eigen antwoord.*
- 3 *Eigen antwoord.*

Opdracht 2

- 1 bent niet jij
- 2 en jij naar buiten komt in een peignoir/ (die droeg je vroeger nooit en staat ook raar)
- 3 *Eigen antwoord.*

Opdracht 3

- 1 De ik-persoon droomt ervan dat hij de vrouw kust. (Zij houdt de veldfles aan haar 'rozenlipjes' en de ik-persoon vraagt zich af waarom de veldfles wel aan haar lippen wordt gedrukt en hij niet.)
- 2 Nee, ze heeft de veldfles niet door het woud 'gekeild'. (Er staat, in andere woorden: als het lot tenminste enig gevoel had gehad, dan had het ervoor gezorgd dat zij de fles had weggegooid en met de ik-persoon was gaan zoenen.)
- 3 De ik-persoon hoopt dat het tot een romantisch samenzijn komt, maar in plaats daarvan drinkt de vrouw te veel port en valt ze in slaap.
- 4 Hij is verliefd op de vrouw (hij aanbidt haar): hij droomt ervan haar te kussen en moet onbedaarlijk huilen als dat niet gebeurt.
- 5 - overdrijving: Diep-gemoedlijk, als wen de avondklok/ Door 't dal luidt, klonk het in uw keel; duizendjaargen; Nooit heb ik zóóveel tranen op één dag gestort.
- niet-passend woordgebruik, zoals *strot* en *gekeild*
- 6 *Eigen antwoord.*
- 7 –
- 8 –

Opdracht 4

- 1 De eerste twee regels van beide strofen bestaan uit zes lettergrepen; de derde en vierde regel uit vijf lettergrepen.
- 2 Een van de volgende antwoorden:
 - Dan klopt het metrum niet.
 - Het is de bedoeling dat de lezer denkt dat het om een bijzondere vogel gaat.
- 3 *Eigen antwoord, bijvoorbeeld:* dat de ik-persoon een foto gaat maken
- 4 De pointe is dat je denkt dat iemand met be- of verwondering een bijzondere vogel observeert, maar dat hij in plaats daarvan die vogel in de pan wil gooien.

Opdracht 5

- 1 Het einde is teleurstellend, omdat er niets bijzonders of spectaculairs gebeurt. Het is verrassend omdat je denkt dat er iets bijzonders gaat gebeuren, maar dat gebeurt niet.
- 2 *Eigen antwoord, bijvoorbeeld:* Nee, want in dit gedicht wordt gespeeld met de verwachtingen van de lezer. Als je meerdere van dit soort gedichten bij elkaar zet, past de lezer zijn verwachtingen aan en is de verrassing eraf.
- 3 *Eigen antwoord.*

Opdracht 6

- 1 Dat gebeurt in alle teksten. Ook goed is: in tekst 1, 3 en 4 (want een goede lezer heeft bij 'Aan Betsy' al snel door dat de dag anders zal verlopen dan de ik-persoon had gehoopt).
- 2 *Eigen antwoord.*

Opdracht 7 – Creatief schrijven

Eigen antwoord.

F Strijd

Opdracht 1

1 *Eigen antwoord.*

2 *Eigen antwoord.*

3 De meeste verhalen gaan over een conflict. Dat kan een conflict zijn tussen personages, maar ook een innerlijk conflict. Een moreel dilemma, zoals dat van Heinz, leent zich daar goed voor.

Opdracht 2

1 Als John in dienst gaat, doet hij geen recht aan zijn eigen standpunt. Als hij niet in dienst gaat, blijft hij 'lafaard' genoemd worden door onder andere Mary op wie hij verliefd is.

2 John wordt onder druk gezet door ronselaars en er worden witte veren uitgedeeld aan dienstweigeraars.

3 *Eigen antwoord, bijvoorbeeld:*

- Ik ben het er niet mee eens, omdat iedereen zelf moet kunnen bepalen of hij in dienst gaat of niet.
- Ik vind het nogal makkelijk van Mary, omdat ze zelf – omdat ze een vrouw is – die keuze niet hoeft te maken.

- Ik vind het goed dat Mary witte veren uitdeelt. Als het oorlog is, moet iedereen die kan vechten in dienst gaan.

4 Zolang de oorlog duurt, zal de vader van Mary John een lafaard vinden, omdat hij niet in dienst gaat. Waarschijnlijk zal de vader van Mary ook na de oorlog negatief over John zijn, omdat hij dienst heeft geweigerd.

5 *Eigen antwoord, bijvoorbeeld:*

- Ja, hij moet in dienst gaan om zijn land te verdedigen.
- Nee, hij moet bij zijn eigen standpunt blijven en niet in dienst gaan.

6 *Eigen antwoord, bijvoorbeeld:*

- Het thema van dit boek is de zinloosheid van deze en andere oorlogen. Het aantal slachtoffers van deze oorlog is enorm en de mannen die wel terugkwamen uit de oorlog hadden vaak een posttraumatische stressstoornis.

- Het thema van dit boek is het maken van keuzes in bijzondere en moeilijke omstandigheden.

- De werking van een samenleving. Mensen zetten elkaar in moeilijke tijden onder druk om bepaalde keuzes te maken.

Opdracht 3

1 Ward wil aan het oostfront met de Duitsers tegen de Russen vechten, terwijl Renée vindt dat hij zich zoveel mogelijk buiten de oorlog moet houden.

2 De argumenten van Ward om naar het oostfront te gaan:

- Albrechts en Vanden Avenne vinden het een goed idee om tegen het communisme van de Russen te vechten.

- De Russen zullen alles platbranden, dus iemand moet Vlaanderen redden.

- Aan het oostfront hebben de Duitsers en de Vlamingen dezelfde vijand.

- Ward denkt dat men trots op hem zal zijn als hij terugkeert.

- Niet alle Duitsers zijn slecht.

- Ward wordt geen nazi.

- De Vlamingen hebben hun eigen leger.

- De Vlamingen en de Duitsers hebben veel gemeen, hun talen zijn zusters talen.

- Ward zal weer muziek kunnen maken.

De argumenten van Renée om Ward ervan te weerhouden naar het oostfront te gaan:

- Albrechts vertelt leugens over de Russen.

- Je kunt niet voor de Duitsers gaan vechten.

- De Duitsers zijn slecht, want ze noemen de joden ongedierte.

- Soldaten maken geen muziek, maar schieten mensen dood.

3 Ward en Renée baseren hun argumentatie allebei op wat anderen tegen ze gezegd hebben. Ward wordt sterk beïnvloed door Albrechts en Vanden Avenne en Renée praat haar vader na.

4 *Eigen antwoord, bijvoorbeeld:* Renée kan zeggen dat ze Ward echt niet kan missen. Ward kan zeggen dat hij avontuur wil, dat hij hoopt een held te worden.

5 De mensen zagen Ward na de oorlog meer als een landverrader dan als iemand die vocht om het vaderland te beschermen. De reden hiervoor is dat er meer nadruk lag op het feit dat hij mét de Duitsers vocht dan op het feit dat hij tégen het communisme vocht. Als de Duitsers de oorlog gewonnen hadden en na de oorlog Vlaanderen zouden besturen, zou Ward in ieder geval door hen gewaardeerd worden, omdat hij tijdens de oorlog aan dezelfde kant van het oostfront vocht. Wellicht was die positieve waardering ook overgeslagen op Vlamingen die in eerste instantie misschien niet zo Duitsgezind waren.

6 *Eigen antwoord, bijvoorbeeld:* verraad van familie/vrienden.

Opdracht 4

1 Het verzet ziet Ward als collaborateur, omdat hij de Duitsers helpt door aan het oostfront tegen de Russen te vechten.

2 *Eigen antwoord.*

3 *Eigen antwoord, bijvoorbeeld:* Renée moet naar haar vader luisteren anders brengt ze haar vader, moeder en broers in gevaar.

4 *Eigen antwoord, bijvoorbeeld:* Hoe loopt het met Ward af? Hoe gaat het verder met Renée? Is hun relatie voorgoed voorbij?

5 Elk antwoord is mogelijk. Het gaat bij deze vraag vooral om de onderbouwing van de keuze.

Opdracht 5

1 Het Heinz-dilemma gaat het over een keuze tussen twee kwaden: wat je ook kiest, er kleeft een groot nadeel aan. Dat geldt ook voor John in *Post voor mevrouw Bromley* (in dienst gaan en gevaar lopen of niet in dienst gaan en voor lafaard worden uitgemaakt). Het geldt eveneens voor Ward in *Allemaal willen we de hemel*: zijn hart volgen en dienst nemen om tegen de Russen te vechten (en Renée kwijt te raken) of thuis te blijven en zijn hart niet kunnen volgen.

2 'Oorlog' heeft meer betrekking op de oppervlakte van de verhalen (respectievelijk de Eerste en de Tweede Wereldoorlog). 'Strijd' is wat abstracter en heeft ook betrekking op de innerlijke strijd van de personages.

3 dat literatuur een 'diepere laag' heeft

4 *Eigen antwoord.*

Opdracht 6 – Creatief schrijven

Eigen antwoord.

Opdracht 7 (voor je fictiedossier)

1 *Eigen antwoord.*

2 *Eigen antwoord.*

De brug

1 Lezen

Opdracht 1

Tekst 1:

- toegevend verband: 'Weliswaar denken ... kunnen communiceren' – signaalwoord: Weliswaar
- voorwaardelijk verband: 'tenzij je echt zeker weet dat de ontvanger begrijpt wat je ermee bedoelt.' – signaalwoord: tenzij

Tekst 2:

- toegevend verband: 'Maar ook ... bestaande gewoonte' – signaalwoord: (Maar) ook al
- voorwaardelijk verband: 'Als iedereen ... daaraan houdt' – signaalwoord: Als

Opdracht 2

1 gapen

2 a gelanceerd (al. 2):	suggesteren; naar voren brengen
b sociale spanning (al. 2):	onzekerheid in situaties met anderen
c fenomeen (al. 2):	verschijnsel
d geassocieerd (al. 3):	verbonden (in gedachten)
e per se (al. 3):	beslist
f alertheid (al. 4):	oplettendheid
g optimale (al. 6):	ideaal
h orka (al. 8):	zwaardwalvis
i bij de les blijven (al. 8):	opletten

3 toelichtend

4 Zo

5 situaties waarin we gapen: als we net zijn opgestaan, als we naar bed gaan, als we angstig of gestrest zijn

6 Dat is waarschijnlijk zo omdat de hersenen iets anders moeten gaan 'doen' dan daarvoor; daarbij kunnen ze misschien een soort opkikker goed gebruiken.

7 Nee, hij zegt dat deze verklaring dertig jaar geleden al werd ontkracht. Wie meer zuurstof nodig heeft, gaat sneller ademen, maar niet vaker gapen.

8 'Maar hoewel deze verklaring zeer plausibel klinkt'

9 hoewel

10 middel: een studie van wat er tijdens een gaap precies gebeurt; doel: erachter komen of gapen iets te maken heeft met alertheid.

11 om (te)

12 Als gevolg van de opengesperde mond worden alle holten opengezet, waardoor de lucht wordt ververst. Dat heeft weer tot gevolg dat de hersenen afkoelen (richting de optimale temperatuur).

13 Arizona: waarschijnlijk omdat het daar in de zomer te heet is (gapen brengt geen verkoeling). Oostenrijk: omdat het daar in de winter te koud is (verkoeling is niet nodig/nuttig).

14 dat de aanstekelijkheid van gapen te maken heeft met empathie, het vermogen ons in te leven in een ander

15 Eerder in de tekst werd gezegd de mensen vooral gapen in overgangsfases (situaties waarin we bijvoorbeeld van moeheid of verveling naar alertheid overgaan, of van rust naar inspanning). In het geval van empathie is er geen sprake van zo'n overgangssituatie.

16 De pinguïns bevinden zich ook in een overgangsfase en ze zijn misschien ook angstig of gestrest, omdat ze voor een gevaarlijke oversteek staan (met die orka's).

17 Gapen is geen uiting van verveling of vermoeidheid, maar juist een middel om de hersenen zo goed mogelijk te laten functioneren. (zie de slotalinea)

18 Ja, de tekst is betrouwbaar:

- De auteur baseert zijn tekst op (overtuigende) kennis van een gedragswetenschapper.
- De tekst is vrij recent (en zal waarschijnlijk niet zo snel verouderen).
- De tekst is verschenen in een degelijke krant (geen advertentieblaadje of roddelblad).

2 Grammatica

Grammatica > zinsdelen

Opdracht 1

1 pv = wil
ow = jij
wg = wil overhandigen
lv = deze sleutelbos
mv = Guido
bwb = alsjeblieft
2 pv = kreeg
ow = Xenia
wg = kreeg
lv = een gouden kettinkje
mv = -
bwb = voor haar zestiende verjaardag; van haar ouders
3 pv = bezorgde
ow = de postbesteller
wg = bezorgde
lv = een pakket
mv = -
bwb = in de loop van de middag; bij de burens
4 pv = gaf
ow = de burgemeester
wg = gaf
lv = een erepenning van de stad
mv = De heldhaftige brandweerlieden
bwb = -
5 pv = verschijnen
ow = luxe vakantieresorts
wg = verschijnen
lv = -
mv = -
bwb = Aan de Zeeuwse kust; steeds meer
6 pv = gaan
ow = jullie
wg = gaan betalen
lv = twintig euro
mv = Marco
bwb = echt; voor zo'n gering klusje

Opdracht 2

1 pv = is
ow = Gianni
ng = is [student medicijnen] gebleven
(Gianni / is / bijna tot zijn dertigste / student medicijnen / gebleven.)
2 pv = willen
ow = jullie
wg = willen aanbieden
lv = een cruisevakantie
mv = de familie Sayura

(Willen / jullie / volgend jaar / de familie Sayura / een cruisevakantie / aanbieden?)

3 pv = is

ow = Kitty

ng = is [clubkampioen] geworden

(Ondanks haar langdurige blessure / is / Kitty / clubkampioen / geworden.)

4 pv = zal

ow = het ijs

ng = zal [begaanbaar] zijn

(Bij aanhoudende vorst / zal / het ijs / over enkele dagen / begaanbaar / zijn.)

5 pv = zal

ow = de nieuwe burgemeester

wg = zal geïnstalleerd worden

(Aan het einde van het jaar / zal / de nieuwe burgemeester / geïnstalleerd / worden.)

6

pv = is

ow = de beklimming van de Mont Ventoux

ng = is [een vermoeiende bezigheid]

(Is / de beklimming van de Mont Ventoux / een vermoeiende bezigheid?)

Opdracht 3

1 wg = moet zich schamen

2 wg = verstopte

lv = je

3 wg = bezeerde

lv = me

4 wg = moeten zich concentreren

5 wg = moet je bemoeien

6 wg = kleed aan

lv = me

Opdracht 4

1 pv = twijfelt

ow = Milou

wg = twijfelt

vv = altijd aan de juistheid van haar MC-antwoorden

(Na afloop van een toets / twijfelt / Milou / altijd / aan de juistheid van haar MC-antwoorden.)

2 pv = moet

ow = je

wg = moet luisteren

vv = naar de aanwijzingen van de trainer

(Je / moet / goed / luisteren / naar de aanwijzingen van de trainer.)

3 pv = waren

ow = de supporters

ng = waren [benieuwd]

vv = naar de uitslag van de wedstrijd

(Waren / de supporters / benieuwd / naar de uitslag van de wedstrijd?)

4 pv = moet

ow = je

wg = moet vergelijken

lv = je werk

vv = met dat van een klasgenoot

(Bij Nederlands / moet / je / je werk / vaak / vergelijken / met dat van een klasgenoot.)

5 pv = kun

ow = je

wg = kun beschermen

lv = je huid

vv = tegen de zon

(Hoe / kun / je / je huid / het best / beschermen / tegen de zon?)

6 pv = waren

ow = de leerlingen van 3HC

ng = waren trots

vv = op hun eerste plek bij de schoolmarathon

(De leerlingen van 3HC / waren / trots / op hun eerste plek bij de schoolmarathon.)

Opdracht 5

1 bijv.bep = net ontdekte → overblijfselen

obwb = net → ontdekte

(Volgens het nieuwsbericht / komen / de net ontdekte overblijfselen / uit de ijsdij.)

2 bijv.bep = pas gerenoveerde → stationsplein

obwb = pas → gerenoveerde

bijv.bep = in Eindhoven → stationsplein

bijv.bep = enorm lelijk → kunstwerk

obwb = enorm → lelijk

(Op het pas gerenoveerde stationsplein in Eindhoven / wordt / een enorm lelijk kunstwerk / geplaatst.)

3 bijv.bep = van jullie → wie

bijv.bep = grootste → stuk

bijv.bep = van de slagroomtaart → stuk

(Wie van jullie / heeft / het grootste stuk van de slagroomtaart / opgegeten?)

4 obwb = dan wolkenkrabbers → hoger

bijv.bep = nieuwe → flats

bijv.bep = in Lelystad → flats

(Hoger dan wolkenkrabbers / zijn / deze nieuwe flats in Lelystad / niet.)

Opdracht 6

1 wat ... schreef = lv-zin

2 Wie ... tuin = mv-zin

3 Wat ... ziet = lv-zin

4 omdat ... regenen = bwv-zin

5 Wie ... houdt = ow-zin

6 Nadat ... afgelopen = bwv-zin

Opdracht 7

1 bijv.bep = Nieuwpoort → politie

bijv.bep = van overlastgevende jongeren → tuinen

bijv.bep = overlastgevende → jongeren

(De politie Nieuwpoort / heeft / afval / in tuinen van overlastgevende jongeren gedumpt.)

2 bijv.bep = van de Zuid-Hollandse gemeente → hangjeugd

bijv.bep = Zuid-Hollandse → gemeente

bijv.bep = lange → tijd

bijv.bep = veel → ergernis

bijv.bep = van de jongeren → samenkomen

bijv.bep = dat achterblijft na het samenkomen van de jongeren → het afval

(Volgens de politie / zorgt / de hangjeugd van de Zuid-Hollandse gemeente / al lange tijd / voor veel ergernis / , omdat / niemand / het afval, dat achterblijft na het samenkomen van de jongeren / opruimt.)

3 bijv.bep = alternatieve → sanctie

(Omdat in het donker moeilijk vast te stellen is wie troep achterlaat, / besloot / de politie / een alternatieve sanctie / te bedenken.)

4 bijv.bep = van de overlastgevers → tuinen

bijv.bep = harde → kern

bijv.bijzin = die de 'harde kern' vormen → overlastgevers

(Agenten / deden / het afval / in een vuilniszak / en / gooiden / dit / in een paar tuinen van de overlastgevers, die de 'harde kern' vormen.)

5 bijv.bep = van zijn voertuig → ruitenwissers

bijv.bijzin = die lag te slapen in zijn auto → een van de jongeren

(Bij een van de jongeren, die lag te slapen in zijn auto, / werd / de troep / onder de ruitenwissers van zijn voertuig / gedumpt.)

6 bijv.bep = ludieke → actie

(De politie sluit niet uit deze ludieke actie te herhalen.)

Grammatica > woordsoorten

Opdracht 1

1 Ken jij iemand aan wie je dat zou durven vragen?

jij	– pers.vnw
iemand	– onbep.vnw
aan	– vz
wie	– betr.vnw
dat	– aanw.vnw
vragen	– zww

2 Wie naar het buitenland reist, moet bij de douane zijn ID laten zien.

Wie	– betr.vnw m.i.a.
het	– blw
moet	– hww
zijn	– bez.vnw
ID	– czn
laten	– hww

3 Ik struikelde over een onnozel hekje en toen verwondde ik me ernstig.

struikelde	– zww
onnozel	– bn
toen	– bw
ik	– pers.vnw
me	– wed.vnw
ernstig	– bw

4 In dit Veluwe dorpje wonen mensen die elkaar rust gunnen.

dit	– aanw.vnw
die	– betr.vnw
elkaar	– wedig.vnw
rust	– azn

5 Weet je nog wat het spannendste is wat je ooit hebt meegemaakt?

Wat	– vrag.vnw
is	– kww
wat	– betr.vnw

ooit – bw

hebt – hww

6 De laatste film die Ellen gezien heeft, was heel romantisch.

De – blw

laatste – onbep.rangtelw

Ellen – zn-e

gezien – zww

heel – bw

romantisch – bn

Opdracht 2

1 vvt

2 ott

3 ottd

4 vttd

5 vtt

6 vttd

7 ovt

8 ovtd

3 Formuleren

Opdracht 1

Eigen antwoord; veel variaties mogelijk. Bijvoorbeeld:

Het bekendste teken van voorspoed en geluk is het klavertje vier. Dat is misschien logisch, want je moet geluk hebben om er een te vinden. Dromen van zo'n plantje voorspelt een lang en gelukkig huwelijk.

Dan is er het lieveheersbeestje. Als je dit kevertje op je af ziet vliegen, brengt dat geluk. Daarentegen brengt het doden ervan ongeluk.

Vervolgens brengt het geluk om een hoefijzer boven je deur te hangen. Waarom is dat eigenlijk zo? Dat hebben we te danken aan Sint Dunstan, een tiende-eeuwse Engelse bisschop, die tevens edelsmid was. Op zekere dag kwam de duivel bij hem langs en vroeg hem zijn hoeven te beslaan. Dunstan zag meteen wie hij voor zich had, bond de demon vast, zette een van zijn tangen op zijn neusgaten en dwong hem zo te beloven dat hij nooit een huis zou binnengaan waar een hoefijzer aanwezig was.

Naar: Nieuw Nederlands 3havo 5^e editie, 2014

Opdracht 2

Symbolen – denk maar aan – de trouwring van je ouders, het hartje aan dat kettinkje om je hals, een ooievaar in een voortuin, een lieveheersbeestje, een uil in het logo van een bedrijf, het kruis, de vis, het anker, de davidster, de menora, een smiley, een doodshoofd op een fles met gif, het esculaapteken op een ziekenauto;

Dieren met een symbolische betekenis – bijvoorbeeld – ooievaar, lieveheersbeestje, uil; Symbolen afkomstig uit een godsdienst – zo – het kruis, de vis, het anker, de davidster, de menora.

Opdracht 3

Eigen antwoord; veel variaties mogelijk. Bijvoorbeeld:

te vaak gebruikte woorden: Odysseus, vrienden, cycloop/cyclopen, schaap/schapen

Het oog van de cycloop

Odysseus wordt tijdens zijn zwerftocht samen met zijn vrienden gevangen genomen op een eiland vol cyclopen, eenogige reuzen. Natuurlijk willen hij en zijn manschappen ontsnappen en daarom verzinnen ze een list. Polyphemos, de cycloop die geacht wordt hen te bewaken, wordt dronken gevoerd. Zodra de reus in slaap is gevallen, steken de mannen hem zijn ene oog uit. Wanneer hij 's ochtends wakker wordt, tast de cycloop in het duister om zich heen; hij ziet niets en hoort niemand. Waar zijn de gevangenen? Polyphemos besluit eerst zijn schapen naar buiten te voeren en dan op zoek te gaan. Elk dier dat voorbij hem komt, krijgt een aai over de kop. Wat de blinde reus niet ziet, is dat zijn vijanden onder de beesten vastgebonden zitten. Als al het vee eindelijk buiten is, komen Odysseus en zijn kameraden onder de schapen vandaan. Ze rennen naar hun schip en ontsnappen op deze manier aan de eenogige monsters.

4 Spelling

Opdracht 1

- 1 'Hé **B**enno,' vroeg **W**outer, 'hoe is het nu met je knie?'
- 2 In de kast liggen allerlei bordspellen: **C**luedo, **C**atan en **A**ndor.
- 3 'Eten jullie met **P**asen nog steeds van die kerstkransjes van **B**elgische chocola, die jullie in Antwerpen gekocht hebben, **A**nouk?'
- 4 'Klaartje en **L**odewijk,' riep mevrouw **V**an de **W**iel, 'leveren jullie die spiekbrieftjes maar gauw bij mij in!'

Opdracht 2

- 1 De nieuwe parttime docent Nederlands is volgens veel vrouwelijke bovenbouwleerlingen een lookalike van Leonardo DiCaprio.
- 2 Nadat de tennisspeelster met haar backhand haar tegenstandster vol op het hoofd had geraakt, vroeg de coach van het slachtoffer een time-out aan.
- 3 Op het moment suprême kwam zijn maîtresse tevoorschijn met een potje crème uit haar beautycase.
- 4 Sommige vogelliefhebbers strooien stukjes knäckebröd in hun volière.
- 5 Gelukkig heeft de airbag zijn werk gedaan toen we de auto total loss reden.
- 6 In de fitnessruimte van het lowbudgethotel zie je veel gasten die sit-ups doen.

Opdracht 3

- 1 zijingang
- 2 maandag-, dinsdag- en woensdagmiddag
- 3 Noord-Italiaanse bergen en meren
- 4 NPO-nieuwsuitzending
- 5 tuinmeubilair, -gereedschap en -verlichting
- 6 huis-aan-huisblad

Opdracht 4

- 1 huilebalk
- 2 passagiersschip
- 3 boordevol
- 4 apenkolonie
- 5 gemeentegrens
- 6 maneschijn

Spelling > werkwoorden

Opdracht 1

- 1 ... (houden) pvt – Houd
... (bakken) bn – gebakken
... (koken) bn – gekookte
- 2 ... (lusten) pvt – lustte
... (vinden) pvt – vindt
- 3 ... (hebben) pvt – heeft
... (beantwoorden) vd – beantwoord
... (beschuldigen) pvt – beschuldigt
... (verwaarlozen) inf – verwaarlozen
- 4 ... (verbazen) bn – verbaasd
... (vergroten) bn – vergrote

... (verbrijzelen) bn – verbrijzelde
5 ... (verhuizen) pvvt – Verhuisden
... (inrichten) bn – ingerichte
6 ... (Worden) pvtt – wordt
... (beveiligen) vd – beveiligd

Opdracht 2

1 ... (racen) pvtt – racet
... (streetdancen) pvtt - streetdancet
2 ... (backpacken) pvvt – backpackte
... (appen) pvvt – appte
... (e-mailen) vd – ge-e-maild
3 ... (raften) pvvt – raftten
... (mountainbiken) pvvt - mountainbiketen
... (focussen) pvtt - focussen
4 ... (hacken) vd – gehackt
... (deleten) vd - gedeletet
5 ... (gamen) pvtt – gamet
... (zappen) pvtt - zapt
6 ... (stretchen) vd – gestretcht
... (timen) pvvt - timede